

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Andra kammaren.

Nr 88.

Fredagen den 21 maj, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Anmälades till bordläggning jordbruksutskottets memorial, nr 73, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 67 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående grunder för upplåtelse av vissa kronan tillhöriga vattenfall och strömfall m. m., ävensom två i ämnet väckta motioner.

§ 2.

Till avgörande förelåg först lagutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran dels om framläggande av förslag i fråga om beredande åt Stockholms stad av egen stiftsstyrelse och egen biskop, dels om utredning och förslag i fråga om ändring i stiftsindelningen.

*Ang. beredande
åt Stockholms
stad av egen
stiftsstyrelse
m. m.*

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två till utskottet hänvisade, inom första kammaren väckta motioner, nr 6 av herr *K. J. Ekman* och nr 22 av herr *Stadener*.

Herr *Ekman* hade i sin motion hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t i samband med nu pågående utredning av frågorna rörande omreglering av biskoparnas löneförmåner och om domkapitlens omorganisation låta utreda, huruvida och under vilka förutsättningar Stockholms stad skulle kunna erhålla egen stiftsstyrelse och egen biskop, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr *Stadener* hade i sin ovan omförmälda motion yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t, i samband med utredning rörande ändrade grunder för biskoparnes avlöning, låta jämväl verkställa utredning,

Ang. beredande i vad mån ändring i stiftsindelningen borde äga rum, samt efter
 åt Stockholms verkställd utredning för riksdagen framlägga det förslag, vartill ut-
 stad av egen redningen kunde föranleda.
 stiftsstyrelse
 m. m.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, om och på vad sätt en jämkning i gällande stiftsindelning lämpligen borde äga rum, och, i samband därmed, huruvida Stockholm i kyrkligt avseende borde avskiljas från ärkestiftet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Petersson* i Lidingö villastad, som med instämmande av herrar greve *Spens*, *Dahl*, *Valerius Olsson* och *Pettersson* i Bjälbo ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t i samband med nu pågående utredning av frågorna rörande omreglering av biskoparnas löneförmåner och om domkapitlens omorganisation låta utreda, om och på vad sätt en ändring i gällande stiftsindelning lämpligen borde äga rum, därvid särskilt torde komma under övertvägande, huruvida Stockholm borde i kyrkligt avseende skiljas från ärkestiftet, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, samt

av herrar *Lindhagen*, *Borg* och *Lindqvist* i Kosta, vilka föreslagit, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med pågående reglering av biskoparnas avlöningar även måtte taga under övertvägande en motsvarande reglering av stiftens gränser, dock med iakttagande att stiftens antal under inga förhållanden ökades, samt det allmänna ej heller belastades med högre omkostnader än för närvarande ägde rum.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Petersson* i Lidingö villastad anförde: Herr talman, mina herrar! Såsom synes är vid detta utlåtande fogad en reservation av bland andra mig, och även denna reservation utmynnar i en skrivelse i motionens syfte. Härutinnan har jag således varit ense med utskottet, att en skrivelse borde avlåtas till Kungl. Maj:t med begäran att undersökning måtte verkställas i och för reglering av stiftsindelningen.

Emellertid föreligger det nog en ganska väsentlig skillnad mellan det skrivelseförslag, som utskottsmajoriteten framlagt och det, som framburits av oss reseranter. Utskottets förslag går ut på att vid denna begäran om utredning skall fogas ett direktiv, ett bestämt villkor angående den riktning, i vilken utredningen skall gå. Utskottet uppställer nämligen på två särskilda ställen i sitt

utlåtande det kravet att utredningen skall utgå från den förut- *Ang. beredande*
sättning, att någon ökning i biskopsämbetenas antal icke må före- *åt Stockholms*
komma. Nu är jag ense med utskottet därutinnan, att en sådan *stad av egen*
ökning om möjligt bör undvikas, och att antalet av dessa ämbets- *stiftsstyrelse*
män bör vara så lika det nuvarande som möjligt. *m. m.*

(Forts.)

Jag har dock icke ansett det vara lämpligt att binda utredningen vid en sådan bestämt given förutsättning, utan jag har hållit före, att det slut, vartill statsmakterna i detta hänseende en gång skola komma, bör vara fotat just på vad denna utredning kan giva vid handen.

Det är nämligen så — det kan icke hjälpas — att i dessa kyrkliga angelägenheter har man att göra med långt tillbaka gående historiska förhållanden, som alstrat och underhållit känslöstämningar bland stora delar av Sveriges befolkning, och detta få vi icke lämna ur räkningen. Utskottet har också självt uttalat, att en reform i stiftsindelningen bör ske med synnerlig varsamhet, så att icke rubbningar i en ordning, som har seklers hävd, vidtagas i andra fall än där sådant är oundgängligen nödvändigt.

Jag skall blott hänvisa till ett fall. Stockholms stad har länge krävt en särskild kyrklig styresman, som skulle ha att sörja för ledningen av de kyrkliga förhållandena i huvudstaden. Nåväl, om nu statsmakterna skulle finna det befogat att Stockholm erhöle en sådan styresman, skulle det då vara oundgängligen nödvändigt att exempelvis Visby stift berövades den självständiga ställning, det nu har? Är det verkligen så att Stockholms behov härutinnan icke kan och får tillgodoses utan att gottländska känslor och stämningar måste åsidosättas, så som otvivelaktigt skulle ske om Visby stift berövas förmånen att såsom hittills ha sin egen biskop? — Jag tror verkligen, att om riksdagen en gång ställes inför valet mellan att antingen upprätta en ny biskopsstol för Stockholms stad eller ock beröva Gottland dess biskop, så skall riksdagen vid prövningen härav säkerligen finna det vara ett mindre offer att giva de nödiga medlen för en ny biskopsstol i Stockholm. Och detta, mina herrar, så mycket mera som några ytterligare utgifter för statsverket härigenom icke skulle behöva förekomma. Det lider nämligen icke något tvivel att nödiga medel stå att erhålla av biskopslöneregleringsfondens inkomster, vilka även för ett sådant fall låra vara tillräckliga.

Allt detta är nu sagt under den förutsättning, att utredningen skulle komma till ett sådant resultat. Huruvida den gör det kan givetvis icke nu förutes, men jag tycker icke, att det är klokt av riksdagen att nu så bestämt säga ifrån, att utredningen måste utmynna i att de nuvarande biskopsämbetenas antal ovillkorligen skall bibehållas.

Herr talman, mina herrar, jag skall icke uppehålla tiden längre, men jag har, med anledning av min reservation, ansett mig skyldig att säga detta, och jag finner mig också skyldig att framställa yrkande om bifall till denna reservation, ehuru väl jag icke har stora utsikter att den skall vinna kammarens bifall.

Aug. beredande
 åt Stockholms
 stad av egen
 stiftsstyrelse
 m. m.
 (Forts.)

Vidare yttrade

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Detta är ju en fråga, som tränger allt mer till sin lösning.

På 200 år, under vilken tid med undantag för Norrland ingen egentlig förändring skett i stiftsindelningen, hava befolkningssiffrorna undergått en ofantlig förskjutning, så att — om Visby stift fränses — det finnes 5 stift som hava 3—400,000 invånare, 3 stift som hava 4—500,000 invånare, och 3 stift som hava 5—800,000 invånare.

Detta missförhållande vad folkmängden angår, vore mindre anmärkningsvärt, om de minst folkrika stiften hade den största arealen, men tvärtom finns det två stift: Skara och Strängnäs, vilka ha både lägsta befolkningssiffran och minsta arealen.

Ett stift, Lunds, har mer än dubbelt så många församlingar, som vart och ett av fem andra stift.

Skoltjänsternas antal växlar i olika stift emellan 1,100 och 3,200.

I regel, då vi hava 24 län och 12 stift, borde 2 län komma på varje stift. Nu finns det ett stift, Strängnäs, som sträcker sig genom fem län. Detta vållar naturligtvis allmänheten besvär vid sådana ärenden, som domkapitel och länsstyrelse hava att gemensamt handlägga.

Riksdagens grundsatser vid prästlöneregleringen av 1910 voro, att om löneutjämning skulle ske, så måste en pastoratsreglering ske. Om den stora olikheten emellan stiften förblir orubbad, så komma biskopslönerna att även efter reglering bliva olika stora, och somliga av biskoparna bliva liksom nu riktiga furstbiskopar. En sådan möjlighet bör icke skapas.

Stiftantalet bör icke ökas. Jämkning i stiftsområden samt även ordnandet av Stockholms stiftsfråga kan säkerligen ske, utan att antalet stift ökas. Det finnes säkert utvägar att lösa frågan på samma gång varsamt och effektivt. Försummas nu detta tillfälle till jämkning, återkommer det säkerligen icke på länge.

Hela utskottet är ju ense i själva sakfrågan, men högern vill en förutsättningslös undersökning. Blir detta kammarens beslut, komma säkerligen krafter i rörelse, som visa oss en väg till lösning, som vi icke vilja gå, nämligen ökning av stiftens antal.

De frisinnade och socialdemokraterna vilja en undersökning, som resulterar i att antalet stift icke ökas, och att icke statsverket åsamkas nya kostnader. Den enda skillnaden emellan vänsterpartierna, är, att de frisinnade enligt sed och bruk klart sagt detta i motiveringen, medan socialdemokraterna velat införa detta i själva klämman.

Då det kan vara skäl, att i detta fall vara försiktigare, och hellre begära en utredning om och på vad sätt jämkning kan ske, och således få frågan belyst från alla sidor inom ramen: ingen ökning i stiftsantalet, inga ökade kostnader, än att, som socialdemokraterna framställa en mera bestämd begäran på en

reglering, som på förhand mera binder vid en eventuellt framlagd sådan, anser jag, att utskottets försiktigare formulering är att föredraga, och vill jag således, herr talman, yrka på bifall till utskottets förslag.

*Ang. beredande
åt Stockholms
stad av egen
stiftsstyrelse
m. m.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag skall be att få yrka bifall till den av mig samt herrar Borg och Lindqvist i Kosta vid betänkandet fogade reservationen, däri vi yrka att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med pågående reglering av biskoparnas avlöningar även måtte taga under överbäggande en motsvarande reglering av stiftens gränser, dock med iakttagande att stiftens antal under inga förhållanden ökas, samt det allmänna ej heller belastas med högre omkostnader än för närvarande äger rum.»

Av själva klämman och dess formulering synes, att denna reservation skiljer sig från utskottsmajoritetens förslag däri, att vi vilja redan i beslutet ungefärligen fixera vad saken skall gälla och av denna reservations korta motivering framgår den närmare utvecklingen härav.

Jag ber att få yrka bifall till denna kläm.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! I anslutning till vad utskottets ärade ordförande har anfört skall jag be att få säga några få ord.

Jag finner det naturligtvis icke synnerligen eftersträfvansvärt att på något sätt öka biskoparnas antal, men å andra sidan tycker jag det är oriktigt att här giva ett sådant bestämt och klart direktiv, som utskottet har gjort. I fall det under utredningen skulle visa sig att biskoparnas antal skulle behöva ökas, exempelvis med en enda, därför att organisationen skulle vinna på det, utan någon skada, så kan jag icke finna, varför icke detta skulle kunna ske. Det kan ju hända, att detta skulle vara förenligt med hela organisationen. Det är alldeles givet, att om frågan skulle röra något annat område än det, som den nu rör sig om, om den skulle röra exempelvis det civila området, kammarens uttalande skulle bli att om det är alldeles nödvändigt att den högre administrationen ökas genom en eller annan befattning, så låt oss då taga vad som behöves, men ingenting vidare.

De olika meningarna i detta fall bottna givetvis ytterst i det olika åskådningssättet för eller emot statskyrkan, och detta uttalar också, särskilt av de socialdemokratiska reservanterna, då det heter, att »för anhängarna av statskyrkans bestånd synes det dock ställa sig helt naturligt att biskopsstiften behöva i organisationens intresse bibehållas till sitt nuvarande antal», och vidare heter: »Med denna uppfattning är det icke förenligt att ytterligare befästa och stärka den svenska statskyrkans organisation. Däremot är det givet, att, så länge denna kyrka består, måste dess oundgängliga dagliga krav behörigen tillgodoses.»

Om man har den uppfattningen, att statskyrkan är något, som

Ang. beredande
åt Stockholms
stad av egen
stiftsstyrelse
m. m.
(Forts.)

icke är eftersträfvansvärt, att den icke behöver stärkas och stadfästas, och att dess organisation således icke bör på något sätt göras sådan, att den kan bibehållas, så är det ju givet, att man går med på utskottets motivering. Men för dem, som anse att statskyrkan ännu har en stor mission att fylla, för dem, som anse att statskyrkan bör stärkas och bibehållas i sin fulla utsträckning, för dem är det helt naturligt att icke gå med på den förutsättning, på vilken utskottets motivering är byggd; och då jag hör till dem, som anse, att statskyrkan ännu har en stor mission att fylla och att den för vårt land är av mycket stor betydelse, kan jag naturligtvis icke utgå från den förutsättning, som utskotts-majoriteten här har gjort.

Därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Petersson i Lidingö villastad m. fl.

Herr Welin: Herr talman, mina herrar! Det är alldeles obestridligt och av alla erkänt, att Stockholm behöver sin särskilda kyrkliga omvårdnad. Det råder en hel del särskilda förhållanden i rikets huvudstad, som kräva, att de kyrkliga angelägenheterna där få sin alldeles speciella omvårdnad. Visserligen finnes det ett särskilt konsistorium för Stockholms stad, men i alla fall kommer dock högsta ledningen av dessa angelägenheter att vara förlagd till Uppsala. Ett ordnande av dessa förhållanden kan ju lämpligen ske i samband med en reglering av stiftet i allmänhet. Dock vill jag säga, att hela detta ordnande och omläggningen av gränserna är en synnerligen ömtålig sak, och den kräver att man icke gör för stora rubbningar för att kunna åstadkomma det, som man här vill ha, nämligen en särskild kyrkostyrelse för Stockholm. Emellertid är det otvivelaktigt skäl i att göra en grundlig undersökning, i vad mån en omläggning av stiftsgränserna kan behöva göras och i samband därmed, huru överledningen av de kyrkliga förhållandena i Stockholm bör ordnas. Jag menar, att den utredning, som i dag bör beslutas, bör vara fullt förutsättningslös och sålunda även bör kunna gå ut på, därest sådant erfordras, att en biskop tillsättes i Stockholm utan indragning av någon annan.

Jag vill sålunda helt och hållet ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herr Petersson i Lidingö villastad och ber därför att få yrka bifall till denna reservation.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Ang. ny ex-
propriations-
lagstiftning
m. m.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 46, i anledning av väckta motioner dels angående ny

expropriationslagstiftning, dels ock om ändrad lydelse av 1 § i förordningen angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov m. m.

Ang. ny expropriationslagstiftning m. m.

(Forts.)

Lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom andra kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 124 av herr *Lindhagen m. fl.*;

nr 129 av herr *Olsson* i Blädinge *m. fl.*; samt

nr 132 av herrar *Hellberg* i Ljungkile och *Rydholm*.

Uti den av herr *Lindhagen m. fl.* väckta motionen hade yrkats:

1:o att riksdagen måtte för sin del efter förslag av lagutskottet antaga definitivt dels en allmän expropriationslag och dels en lag om social expropriation i erforderliga fall av jord från fastigheter av i motionen angivet slag eller, om detta ej kunde bifallas, anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt för riksdagen framlägga sådant förslag;

2:o att riksdagen, för den händelse ej definitiv lagstiftning bleve av riksdagen nu antagen, måtte för sin del i dess helhet eller åtminstone i mest angelägna delar antaga ett i motionen intaget förslag till lag om expropriation av jord för vissa sociala ändamål.

De båda återstående motionerna avsågo ändringar i dels förordningen angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov den 14 april 1866, dels byggnadsstadgan för rikets städer den 8 maj 1874.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåandet hade fogats, förutom andra reservationer, jämväl en av herrar *Lindhagen*, *Persson* i Norrköping och *Svensson* i Eskilstuna avgiven reservation, däri föreslagits

1:o att riksdagen ville anhålla att Kungl. Maj:t måtte till nästa riksdag framlägga definitivt förslag till dels en allmän expropriationslag och dels en lag om social expropriation, den senare innefattande bestämmelser om expropriation i erforderliga fall av jord från fastigheter av i motionen angivet slag för att bereda

1) torpare, bolagsarrendatorer och andra på liknande sätt beroende jordbrukare tryggad förfoganderätt över jordbruket med erforderlig skog, odlingsmark, bete eller annat nödigt tillbehör;

2) den jordlösa obemedlade befolkningen jord med nödigt tillbehör till nya jordbruk;

3) innehavare av egna hus på ofri grund tryggad rätt till själva marken; och

4) synnerligast den mindre bemedlade befolkningen erforderlig tillgång på tomtmark för bostadsändamål; samt

2:o att riksdagen i anledning av det för många föreliggande nödläge, som ej medgäve uppskov, ville i avvaktan på en definitiv

Ang. ny ex-
propriations-
lagstiftning
m. m.
(Forts.)

lagstiftning för sin del antaga den provisoriska lag om expropriation av jord för ovannämnda sociala ändamål, som i motionen föreslagits.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Jag beklagar, att utskottsmajoriteten funnit sig föranlåten att avstyrka den av mig m. fl. avgivna motionen. Jag beklagar det å deras vägnar, vilkas ekonomiska ställning är i så hög grad beroende av hur riksdagen handlar i denna fråga.

Det är ju så, att riksdagen redan 1907 i princip godkänt en hemställan i motionens syfte, och 1913 bekräftade riksdagens båda kamrar genom samfälliga beslut sina år 1907 gjorda uttalanden, ehuru frågan då förföll på grund av olika beslut i andra punkter.

Man bör betänka, att genom dessa båda uttalanden, har riksdagen ingivit stora förhoppningar hos alla dessa husägare, varom här är fråga, att de snart nog skulle få äganderätt till den lilla torva av svensk jord, där deras hem är uppfört. Här säger nu utskottet, att åtskilliga svårigheter skulle möta att ur den allmänna expropriationslagstiftningen utbryta och särskilt för sig behandla frågan, vilket innebär, att man skall få vänta tills hela expropriationsfrågan i ett sammanhang förelägges riksdagen till lösning. Ja, det är ju gott och väl, men då vi känna till och ha många exempel på, hurusom en jämförelsevis liten tuva kan vältas hela lasset, så kan man ej så noga veta, när den stora expropriationsfrågan i önskvärd utsträckning blir löst.

Jag anser därför, att det varit bättre, om denna fråga kunnat lösas fristående från den stora expropriationslagstiftningsfrågan. Men då första kammaren redan följt utskottet, och frågan sålunda fallit för denna gång, har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Herr Persson i Norrköping: Det skall icke bli många ord jag spiller på denna fråga vid detta tillfälle, då det ju i alla fall icke blir något resultat. Till den föregående talaren vill jag dock säga, att jag ömmar lika starkt som han för dem, som han motionerat om, men det finnes därjämte andra, som ha hyrt på ofri grund, men icke bo i de samhällen, han dragit fram i sin motion, och vilka befinna sig i t. o. m. ännu mera ömmande omständigheter och således också behövde få hjälp.

Jag skall vid detta tillfälle inskränka mig till att säga några ord om en annan sak. Det framgår av reservationerna här, att utskottet gått på tre olika linjer, i det att de liberala representanterna, särskilt en av de liberala medlemmarna i lagutskottet från första kammaren, gått fram med ett förslag, gående därpå ut, att utskottet vid detta tillfälle skulle till behandling upptaga hela den expropriationslagstiftning, som föll vid 1913 års riksdag, och även framlagt ett utarbetat förslag till en sådan lag. Om detta förslag vill jag säga, att när man granskar det, man näp-

peligen kan, med de synpunkter jag har, reflektera på dess antagande. Tvisten 1913 mellan kamrarna rörde sig om, huruvida man skulle på platser, där icke någon annan möjlighet fanns, få exproprieras en liten bit mark för att därå bygga en samlingslokal, där upplysande föredrag m. m. skulle hållas. Det var detta första kammaren icke ville vara med om, och därför föll hela lagen. Nu har man i det förslag, som förelagts lagutskottet, visserligen efter många kringgående rörelser velat giva möjligheter för expropriation i de omtvistade fallen, men de föreningar, som skulle få denna expropriationsrätt, skulle ställas i en alldeles särskild särställning ifrån andra liknande föreningar. För att de skulle erhålla denna rätt, skulle det vidtagas en massa åtgärder, såsom hörande av kommunalstämma o. s. v., varjämte skulle fordras av Konungen särskilt inregistrerade stadgar och därpå skulle från Konungens, icke såsom i vanliga fall från Konungens befattningshavandes, sida tillsyn övas däröver, att det ändamål, som i stadgarna uppgivits med byggnaden, absolut vidhölls i fortsättningen o. s. v. Med andra ord, man har i lagstiftningen givit dessa föreningar en ställning lik en brottsling, man har omgärdat dem med taggtrådsstängsel av allehanda slag och särskilt pekat ut dem såsom varande några för den allmänna ordningen farliga inrättningar, som man måste kringgärda med undantagsbestämmelser av alla möjliga slag. Det säger sig självt, att vi under sådana förhållanden icke kunna reflektera på det förslag, som därtill tämligen sent under riksdagen blivit framlagt, hur önskligt det än hade varit att verkligen få en expropriationslagstiftning till stånd.

Nu ha de socialdemokratiska utskottsledamöterna inom utskottet, i likhet med vad fallet var föregående riksdag, framställt yrkande att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära dels en allmän expropriationslag och dels en lag om social expropriation. Vi ha även i år gått fram till riksdagen med en reservation i denna riktning, och jag tillåter mig, herr talman, att här yrka bifall till denna reservation.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Lindhagen m. fl. avgivna, vid utlåtan- det fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda

Ang. ny ex-
propriations-
lagstiftning
m. m.
(Forts.)

Ang. ny expropriationslagstiftning m. m. hemställan, bifallit den av herr Lindhagen m. fl. avgivna, vid utlå-
tandet fogade reservationen.

(Forts.) Omröstningen utföll med 87 ja mot 78 nej; och hade kamma-
ren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.*

Vidare förekom till behandling lagutskottets utlåtande, nr 47, i
anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
ändrad lydelse av § 8 i lagen den 10 oktober 1913 angående kött-
besiktning och slakthus, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 16 april 1915 dagtecknad proposition, nr 149,
vilken blivit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åbe-
ropande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över
jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

*om ändrad lydelse av § 8 i lagen den 10 oktober 1913 angående
köttbesiktning och slakthus.*

Härigenom förordnas, att § 8 i lagen den 10 oktober 1913 angå-
ende köttbesiktning och slakthus skall hava följande ändrade lydelse.

Mom. 1. Inom område, där köttbesiktnings- men ej slakthus-
tvång är gällande, äger samhället att för köttbesiktning, anställd på
grund av § 2, och för sådan behandling av kött, som omförmäles i
§ 6 mom. 2, uppbära avgifter enligt taxa, som, sedan Konungens be-
fallningshavande efter hälsovårdsnämndens hörande därtill uppgjort
förslag, av Konungen fastställas för minst ett år i sänder. I denna
taxa må avgifterna ej sättas högre, än som kan anses erforderligt till
täckande av samhällets kostnader för köttets besiktning och stämp-
ling samt ovanberörda behandling.

Mom. 2. Inom område, där slakthustvång är gällande, äger
staden att för köttbesiktning, anställd på grund av § 2, för sådan
behandling av kött, som omförmäles i § 6 mom. 2, för begagnande
av slakthuset och, därest särskild marknadsplats för kreaturshandeln
blivit anordnad i sammanhang med slakthuset, jämväl för nyttjande
av marknadsplatsen och vid densamma uppförda stallar ävensom för
kreaturens utfodring, skötsel och vägning uppbära avgifter enligt
taxa, som, sedan Konungens befallningshavande, efter hörande av
hälsovårdsnämnd eller den särskilda myndighet, varunder slakthu-
sets förvaltning är ställd, därtill uppgjort förslag, av Konungen fast-
ställas för minst ett år i sänder. I denna taxa må avgifterna ej sät-
tas högre, än som kan anses erforderligt till täckande av stadens
kostnader för köttets besiktning och stämpling samt ovanberörda be-
handling ävensom för slakthusets och marknadsplatsens förvaltning
och underhåll jämte skälig ränta å anläggningskapitalet.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma i andra kammaren av herrar *Andersson* i Knäppinge, *Olausson*, *Norman* och *Olsson* i Berg väckt motion, nr 250, vari hemställts att ifrågavarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att det i förvarande proposition innefattade lagförslaget icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte, med avslag å den av herr *Andersson* i Knäppinge m. fl. i ämnet väckta motionen, för sin del antaga ett i utlåtandet intaget förslag till lag om ändrad lydelse av § 8 i lagen den 10 oktober 1913 angående köttbesiktning och slakthus.

Det av utskottet framlagda lagförslaget överensstämde med Kungl. Maj:ts med det undantag, att utskottet för sista stycket av mom. 2 föreslagit följande ändrade lydelse:

I denna taxa må avgifterna ej sättas högre, än som kan anses erforderligt till täckande av stadens kostnader för köttets besiktning och stämpling samt ovanberörda behandling ävensom, där fråga icke är om enbar besiktning av svinkött, för slakthusets och marknadsplatsens förvaltning och underhåll jämte skälig ränta å anläggningskapitalet.

Reservation hade dock avgivits av herr *Persson* i Norrköping, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga Kungl. Maj:ts förevarande lagförslag oförändrat.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Andersson* i Knäppinge, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag jämte några andra ledamöter av kammaren väckt en motion, vari hemställes, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas, skall jag be att få säga några ord i detta ämne.

Anledningen till denna vår framställning har varit i främsta rummet det beslut, som riksdagen så sent som 1913 fattade, angående köttbesiktning och som innebär, att dylik besiktning skall verkställas vid de s. k. besiktningsbyråerna eller i slakthusen emot den avgift, som härför kan anses böra utgå, eller med andra ord, att det är slakthustvång för dem, som leverera kött till städer, där slakthus finnes. Det förefaller mig egendomligt, om riksdagen nu skulle frågå den tanke, som ligger bakom denna lag, vilken ju — såsom utskottet här även framhåller — innebär, att »avgifterna för enbar besiktning av kött icke få sättas högre än som kan anses erforderligt för täckande av samhällets kostnader endast för denna besiktning jämte stämpling och den särskilda behandling, som i samband med besiktningen må kunna förekomma.» Och detta gäller även för stad, vareast offentligt slakthus finnes. I den

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

kungl. propositionen däremot, och det förslag, som av utskottet med ledning härav blivit framställt, föreslås ett stadgande, som går ut därpå, att jämte dessa besiktningsavgifter även skulle upptagas slakthusavgifter. Därmed förstår man då, att de, som leverera kött t. ex. till Stockholms stad, där slakthus finnes, måste vid slakthuset låta besiktiga detta kött och icke endast betala den s. k. köttbesiktningsavgiften utan därjämte även avgiften för slakt. Förhållandet är nu, såvitt jag kunnat taga reda därpå, att av de köttvaror, som förbrukas t. ex. här i Stockholms stad, minst två tredjedelar förskriva sig från djur, som blivit slaktade annorstädes än i stadens slakthus. Det skulle således i fråga om de orter, från vilka det ställer sig ganska olämpligt att skicka levande djur, men däremot väsentligt billigare att skicka slaktade djur, ovillkorligen innebära ett påläggande å såväl producenter som konsumenter av ökade avgifter — detta är något som helt naturligt faller av sig självt. Jag har samtalat med åtskilliga på området ganska hemmastadda personer, jag vågar t. o. m. kalla dem för sakkunniga i fråga om dessa förhållanden i Stockholm, och dessa personer påstå, att t. ex. vid leverans från Norrland, varifrån mycket kött kommer hit, går denna avgift i fråga om levande djur upp till omkring 10 öre pr kg., medan däremot ifråga om slaktade djur den icke belöper sig till mera än 3 öre pr kg. Detta innebär således en väsentlig skillnad. Om vi nu tänka oss, att man ifråga om detta kött, som levereras från dessa trakter, genom den här ifrågasatta lagen skulle tvingas till att gå till slakthuset och enligt de där tillämpade bestämmelserna nödgas betala även slakthusavgift eller slaktavgift, så skulle detta föra med sig förökade kostnader, vilka, såsom jag hört uppgivas från initierat håll här i Stockholm — själv är jag ju ej fackman nog för att kunna kontrollera uppgifternas riktighet — ovillkorligen skulle föra med sig en prisförhöjning på 5—6 öre, i varje fall minst 5 öre, såsom enstämmigt påstås från nämnda håll. Och varifrån komma nu dessa ökade avgifter att tagas? Jo, helt naturligt från producenter och konsumenter; för min del tror jag, att de till största delen komma att drabba producenterna, ehuru man väl får dela upp kostnaderna även på det andra hållet.

Nu se vi av Kungl. Maj:ts framställning, sådan den kommit till synes i propositionen, att man erkänt de olägenheter i nu berörda avseende, som här påvisats. Det heter nämligen på sid. 30 i propositionen: »För de enskilda slaktarna, särskilt dem, som driva sin rörelse i närheten av städer med slakthustväng men utom det område, där tvånget gäller, torde emellertid vissa olägenheter kunna uppstå genom slakthusens gynnande vid avgifternas bestämmande.» Jag tror för min del, att detta är något, som icke endast kommer att röra slakthusen, utan även kommer att ha sin inverkan på producenterna av kött. Förhållandet i den trakt jag representerar är det, att vi skicka ofantligt mycket kött i marknaden på Stockholm; och varför? Jo, därför att det ställer sig väsentligt dyrare att skicka levande djur dit än att skicka slaktade. Vi gå

sälunda tillväga på det sättet, att vi slakta litet var — jag tror för min del, att vår slakt är lika hygienisk som annan slakt, åtminstone har den icke visat sig fördärvbringande för oss, då vi förtärt det kött vi slaktat. Vad blir nu emellertid följden? Jo, att vi måste åtaga oss dessa ökade kostnader; ty jag kan icke tro annat än att de komma att läggas på oss.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Det är obehagligt, det får jag säga, att bli underkastad tvång på detta sätt och detta i synnerhet som det ju visar sig, att det egentligen är på grund av de tråkiga förhållanden, som råda vid dessa slakthus, som vi råka in i denna belägenhet. Den kungl. propositionen har åtskilliga upplysningar att lämna om dessa förhållanden på sid. 27 och ff., där det visas, huru de olika slakthusen kunna sköta sin ekonomi. Därav framgår, att det icke är mera än ett enda slakthus, som egentligen gått med vinst, och ett sådant slakthus har naturligtvis ingen svårighet att dragas med härvidlag, och på detta komma således ej den föreslagna lagens bestämmelser att öva någon inverkan. Annorlunda ställer det sig ifråga om övriga slakthus. Så har slakthuset i Stockholm enligt 1914 års räkenskaper gått med en förlust å 124,554 kronor; vid Göteborgs slakthus ha affärerna ungefär gått ihop och vid Malmö slakthus ha de knappast gått ihop, och även Eskilstuna slakthus har gått med en om och ringa förlust. Vad innebär detta? Jo, dessa våra sammanträngda samhällen, våra storstäder, som anlägga slakthus, göra det med hänsyn till uppfinningarna på hygienens område och de krav, som bli en följd härav. Med de uppfinningar, som inbyggarna i dessa städer eller deras styresmän tillgodogöra sig, ha emellertid producenterna i landsorten intet att skaffa; de ha ingen nytta därav, såvitt jag kan förstå. Likaså är fallet även med det stora flertalet konsumenter, som icke heller kunna sägas ha någon direkt fördel av dessa uppfinningar, något som för övrigt kraftigt understrukits av folk, som jag talat med, och även vid de diskussioner, som jag åhört i Stockholm. Där har i stället påvisats, att den stora allmänheten är mycket förargad på detta tvång och även på saluhallstvänet. Och har man följt med förhållandena ifråga om handeln med köttvaror i Stockholm, så finner man, att det kommer mycket kött hit som ilgods — cirka 150 paket om dagen enbart vid centralstationen. Detta visar, att folk vill sköta sig själva och att de icke heller bli lidande härpå.

Alltnog, av det ena som det andra framgår med önskvärd tydlighet, vad som skulle bli följden av en lagstiftning i föreslagna riktning. Det visar sig således, att det skulle bli producenterna, som komme att få sitta emellan och få bidraga med de kostnader, som slakthusen icke kunna få betäckta på annat sätt. Här säges också i den kungl. propositionen på sid. 31: »Det är därför enligt min mening nödvändigt,» — det är departementschefen, som yttrar sig — »ifall man vill befrämja inrättandet av slakthus, att man icke ordnar så, att dessa anläggningar måste bliva en för vederbörande stad i hög grad förlustbringande affär, betraktat ur synpunkten av stadens egen kommunala ekonomi.» Jag kan för min

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

del icke finna, att det bör vara så, att producenterna på landsbygden och den konsumerande allmänheten i städerna skola deltaga i dessa kostnader direkt, utan det bör vara en kommunal angelägenhet, som de skattedragande taga på sig var och en inom sitt område.

Jag vill tillägga, att om vi nu skulle gå med på det här föreliggande förslaget till slakthuslag, skulle det uppstå en befogad misstanke hos landets producenter och dem, som skola leverera till platser, där de äro tvungna att betala slakthusavgift, att de finge hjälpa dessa samhällen med att betala de storartade miljöanläggningar, som dessa uppfört för att tillgodose sina hygieniska krav. Detta kan jag icke finna vara riktigt, och därför är det som vi hålla strängt på att denna kungl. proposition icke må bli antagen. Det kan icke hjälpas, att vi måste protestera mot ett sådant förslag, och vi anse det vara en berättigad fordran att icke bli indragna i affärer, som egentligen icke komma oss vid. Det är helt naturligt, att köttprisen måste ökas i samma mån omkostnaderna stiga för slakthusen. Dessa ha en avsevärt större tjänstemannakår och en dyrbarare förvaltning än som erfordrats för den förutvarande köttbesiktningen. Det heter också i slutet av mom. 2 enligt Kungl. Maj:ts förslag: »I denna taxa må avgifterna ej sättas högre än som kan anses erforderligt till täckande av stadens kostnader för köttets besiktning och stämpling samt ovanberörda behandling ävensom för slakthusets och marknadsplatsens förvaltning och underhåll jämte skälig ränta å anläggningskapitalet.» Vi måste väl anse, att detta icke är riktigt, och det kan icke uppstå annat än indignation, om man ställer det så, att producenter och konsumenter skola deltaga i gäldandet av anläggningskostnaderna för slakthusen. De förvaltande myndigheter, som beslutat anläggningarna, böra sörja för, att affären skötes på ett så ekonomiskt sätt, att den bär sig.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid. Jag har med det sagda endast velat framhålla såsom min övertygelse, att såväl producenter som konsumenter böra vara eniga om att protestera mot det föreliggande lagförslaget, och jag hoppas, att åtminstone lantmännen i det hänseendet skola fullgöra sin plikt, och jag tror även, att de herrar, som det närmast här rör, nämligen de, som byggt de dyrbara slakthusen, icke skola draga sig för att sköta dessa sina affärer själva.

Därför ber jag att få yrka bifall till vår motion och avslag å den kungl. propositionen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Berg och *Norman*.

Vidare anförde.

Herr Persson i Norrköping: Det kanske även bör sägas några ord från utskottets sida och särskilt från min sida, eftersom jag velat gå längre än utskottet i fråga om tillfredsställandet av folk-

hälsans krav, i det jag yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, vari utskottet föreslagit en liten ändring.

Om man läser den motion, på vilken den föregående ärade talaren stödde sitt anförande, skall man finna, hurusom den innehåller ett antal påståenden, vilka sakna grund och vilka motionärerna ha bra litet tänkt över, när de tillåtit sig att skriva ned desamma. Utan spår av utredning slungas fram den allmänna principiella uppfattningen, att slakthusen skola betalas av städernas skattedragande befolkning. Och den föregående talaren förklarade, att producenterna icke hade ett dugg nytta av slakthusen. Jo, tack vare slakthusen och andelsslakterierna i förening med köttbesiktningstvängat har det svenska jordbruket och den svenska boskapsskötseln i utlandet lyckats få fram en marknad, som håller priset på varorna uppe. Därför är det också som man ingalunda protesterar mot att det kött, som exporteras till utlandet, skall genomgå slakthus och andelsslakterier, därför att om icke detta sker, sjunker priset på varan i utlandet. Ändå säger man, att producenterna icke ha den minsta nytta av slakthusen, och att dessa därför skola betalas av de skattedragande i de samhällen, där de finnas. Ett sådant resonemang behöver man icke sysselsätta sig med länge, ty det visar sig vid minsta eftertanke, att när man driver de satserna, känner man icke, hur förhållandena gestalta sig och vilka sidor denna sak verkligen har.

Så påstår man, att kostnaderna, därest man går skattevägen, komma att läggas på de mera bärkraftiges axlar. Var finnes stöd för ett sådant påstående? Hur kan man säga, att detta skulle bli fallet? Känner man så litet till vilka det är, som få betala kommunalskatten i Stockholm till exempel? Denna drabbar ju även dem, som ha så liten inkomst, att de icke borde betala någon skatt alls.

Vidare heter det, att besiktningssavgifterna äro en maskerad stadstull på lantmannaprodukter. Den ordvändningen kan vara bestickande nog. Men jag vill erinra därom, att detta argument icke bör vara så vägande, att städerna därav skola känna sig förhindrade att vidtaga de åtgärder, som de anse erforderliga för att köttfödan tillhandahållas på ett så betryggande sätt, att det icke är skadligt för hälsan. Konsumenterna ha icke någon nytta av den här saken, förmenade den föregående talaren. Ja, så länge det gick till på det gamla goda sättet, när man vräkte mer eller mindre självdöda kadaver på en kärra och skickade dem med andra liknande till städerna, där de fördes ut på torgen och såldes till månglare, som i sin tur prånglade ut dem, då var det en gyllene tid, och det är väl den man nu vill återinföra, sedan man nu börjat komma från densamma. Konsumenterna skulle icke ha någon nytta av slakthusen. Jo, det ha de visst. Slakthusen bereda dem många fördelar, och de fördyra icke reellt sett varorna, när man går till grunden med saken.

Med anledning av det beslut, som blivit fattat i första kammaren, skall jag icke så starkt hålla på reservationen, som jag i

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus
(Forts.)*

*Om ändring
lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.*

(Forts.)

annat fall skulle gjort. Utskottet har, som synes av dess betänkande, från de bestämmelser, det här är fråga om, undantagit svinkreatur. Svinkött skall få införas utan att det kräves slakthusavgift. Under andra förhållanden skulle jag hållit på det kungl. förslaget, ty jag anser detta vara det enda riktiga, sedan man slagit in på den väg, som man gjort. Men för att om möjligt vinna enighet och för att förkorta debatten skall jag icke yrka bifall till detta förslag, utan tillåta mig att yrka bifall till utskottets förslag, som jag för övrigt anser vara synnerligen väl motiverat. Vi böra väl någon gång i världen komma ifrån den tid, då man här i riksdagen ständigt opponerar sig emot alla skyddsåtgärder, som avse att betrygga folkets hälsa och så mycket som möjligt skydda det dyrbaraste vi ha i landet, vilket borde gå framför enskildas egoistiska intressen.

Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Åkerlund: Det lär icke vara någon, som vill hindra städerna från att vidtaga de åtgärder, som de anse lämpliga för sitt vidkommande, utan det är klokt och rätt, att de vidtaga sådana, allra helst som livet i städerna naturligtvis icke är så sunt som på landsbygden, varför dylika åtgärder kunna vara behövliga. Men jag skulle önska, att städerna bleve ålagda att icke skicka ut så mycket smörja på landsbygden, där man icke har möjlighet att utöva någon kontroll på grund av de långa avstånden och andra orsaker. Det bleve bara reciprocitet på så sätt.

Beträffande herr Perssons uttalande om att lantmännen skulle klandra slakthusen, så är det enligt min tanke oriktigt. Vad angår försäljningen till utlandet, äro exportslakterierna inrättade för det ändamålet, och de ha varit till stort gagn härvidlag.

Nu är det emellertid så med det förslag, som framlagts av Kungl. Maj:t, att det mycket litet kommer att drabba de stora godsägarna, som ha ett stort antal kreatur. Ty de sälja i regel åt sådana personer, som antingen slakta direkt i slakthus eller också i sin ordning avyttra djuren till sådana personer, som slakta i slakthusen, ty mellanhänder finnas här såsom överallt. Vilka träffas då av den föreslagna lagen? Såvitt jag förstår är det just massan av småfolk, som slaktar ett och annat kreatur och för in till städerna. När småbönderna fara in till staden med en smörbytta och annat, föra de ofta en kalv eller ett får med sig, som de visa upp på besiktningsbyrån för en ringa penning. Nu skall det tillkomma en tilläggsavgift såsom bidrag för ränta och amortering på de mången gång orimligt dyrbara slakthus, som blivit uppförda. Jag kan icke finna, att det vore rätt och billigt. Där emot finner jag det alldeles i sin ordning, att städerna infört besiktning av köttvaror.

När slakthuslagen framlades första gången, var jag också med i riksdagen, och jag uttalade då mina farhågor för att det medgivande Kungl. Maj:t då gjorde, att man skulle få idka hemslaktning, även sedan slakthusen kommit till stånd, endast var ett

lockbete för lantmännen för att få dem att vara med om lagen. Vi må komma ihåg, att det icke är lika ställt i Sverige och på kontinenten. På kontinenten är det endast obetydliga avstånd från det ena slakthuset till det andra. Men här i vårt land ha vi många mil mellan de olika slakthusen.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Nu har det redan på de flesta ställen blivit så, att befolkningen på landsbygden, icke endast jordbrukare, utan tusentals arbetare, tillhörande såväl industri som jordbruk, på grund av organtvånget blivit berövade den köttföda, som de annars skulle få. Nu vill man gå vidare på den inslagna vägen i det föreliggande förslaget. Vi arbeta ju mycket för att få till stånd en mängd småbruk här i landet, det kan då icke vara riktigt att man på detta sätt försvårar småbrukarnas ställning. De borde icke behöva underkasta sig ett sådant tvång, som här ifrågasättes. Det är måhända sant, att det genom enbart besiktning icke kan bli fullt så effektiv kontroll på om ett kreatur möjligen skulle vara någon smula felaktigt, och att därför slaktning i slakthus skulle vara säkrare. Men icke äro väl städernas invånare så sensibla, att de icke tåla det ringaste grand. De äro svenskar de som vi. Vi få tänka på att ställa det så, att den stora massan av småbrukare och arbetare på landsbygden också få leva ett dragligt liv.

Med den uppfattning jag hyser i frågan ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag anser mig likwisst böra med några ord försvara utskottsmajoritetens ståndpunkt. Vid 1913 års riksdag ställde sig lagutskottet och riksdagen i sin helhet enhälligt på den principen, att besiktningsavgiften icke borde sättas högre än som kunde anses erforderligt för täckande av samhällets omkostnader för besiktningen. Men oaktat riksdagen då ställde sig på denna ståndpunkt har likväl Kungl. Maj:t i rak strid emot riksdagens då tydligt uttalade mening medgivit en hel del slakthus rättighet att taga så stora besiktningsavgifter, att de motsvara kostnaderna för både slaktning och besiktning. Nu avser Kungl. Maj:ts proposition att legalisera detta förfarande, så att det må gälla som en allmän regel över hela linjen, och man behöver icke betvivla, att ej slakthusen komma att använda sig av ett sådant förfarande. Ingen lär väl emellertid kunna påstå, att enbart besiktning kan vara lika mycket värd som både slaktning och besiktning. Därför kan jag för min del icke finna annat än att den principiella ståndpunkt, som Kungl. Maj:t här intagit i den kungl. propositionen, är oriktig. Och jag får säga, att om man skulle handla uteslutande ur principiell synpunkt, så skulle besiktningsavgifterna icke i ett enda fall vare sig för det ena eller det andra djuret få sättas högre än som motsvarade den verkliga kostnaden för besiktningen.

Avsikten med den höga besiktningsavgiften är alldeles tydlig. Såsom i den kungl. propositionen framhålles, avser man att här-

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.*

(Forts.)

igenom till slakthuset tvinga in så stor del av slaktningen som möjligt. Här är det emellertid två skilda intressen, som stå gent emot varandra. Först och främst har man slakthusintresset. Det framhålles ju, att kostnaderna för byggandet av slakthuset varit ofantligt stora, men dessa slakthus bereda också fördelar icke endast för de städer, som byggt dem utan även för den omkringliggande landsbygden. Ty man kan få högre pris för kött av de djur, som slaktas där, och dessutom kan exporten härigenom befrämjas, varjämte vid slaktningen där allting tillvaratages på helt annat sätt än eljest. Vidare har man det andra stora intresset, nämligen konsumenternas och producenternas. Vi lantmän anse, att slakthuset äro till stort gagn på det hela taget, emedan slaktningen där bedrives på ett mera hygieniskt sätt och köttet behandlas bättre och hela rörelsen får en fastare organisation, allt tages ut som kan utvinnas och exporten befordras.

Men allting har en gräns. Vi måste se till, att de två olika intressena bli tillgodosedda i den mån, som det kan vara riktigt och rättvist. Det kan vara riktigt att till slakthuset draga in så stor del av slaktningen som möjligt. Frågan är, i vilken utsträckning detta kan vara lämpligt, och för att finna det riktiga härvidlag bör man gå tillbaka till det verkliga livet och se, hur förhållandena där gestalta sig. Huru ställa sig då förhållandena där? Jo, på det sättet, att man beträffande nötkreatur kan säga, att de i regel ytterst sällan slaktas hemma. Antingen slaktas de på slakthus eller ock sälja lantmännen dem till enskilda slaktare, som sedan slakta dem på slakthus eller i sitt eget slakteri. En förhöjning av besiktningsavgiften skulle endast åstadkomma, att en hel del enskilda slaktare skulle överflytta slaktningen från hemslakterier till offentliga slakterier. Och detta är en utveckling, som jag och säkerligen många med mig måste anse eftersträfvansvärd. Sålunda kan en hög besiktningsavgift beträffande nötkreatur åtminstone från de mindre lantbrukarnas sida icke möta något egentligt motstånd ur praktisk synpunkt. Men, mina herrar, på helt annat sätt förhåller det sig beträffande svin. Svinaveln är ju lantarbetarnas, egnahemsinnehavarnas och de mindre lantbrukarnas industri. Dessa ha hittills slaktat sina svin hemma, och vi kunna vara övertygade om, att det kommer att tillgå så framtiden, ty slaktningen kan icke gärna försiggå på annat sätt. De småproducenter, det här är fråga om, kunna icke av praktiska skäl föra in sina djur till slakthus och där få dem slaktade. Under sådana förhållanden komme det med Kungl. Maj:t förslag att ställa sig så, att dessa småproducenter skulle få betala dubbla avgifter, en för själva köttbesiktningen och en för förräntning och amortering av kostnaden för uppförande av slakthuset ävensom för dettas förvaltning, och detta kan icke anses önskvärt eller rättvist. Dessa avgifter drabba, som herr Akerlund nyss riktigt anmärkte, icke de större lantbrukarna, ty de skicka redan nu sina svin levande till slakthuset, men de drabba de mindre lantbrukarna, och det anse vi, som sagt, icke under några förhållanden rättvist.

Med hänsyn till dessa praktiska förhållanden har utskottet här gjort en klyvning. Medan utskottet sålunda beträffande nötkreatur varit med om att besiktningsavgifterna må sättas till ett belopp motsvarande både slakthus- och besiktningsavgifterna, för nötkreatur har utskottet däremot beträffande svin gjort ett undantag och ansett, att ifråga om dessa slaktdjur besiktningsavgifterna icke borde sättas högre än vad dessa besiktningar verkligen kunna vara värda. Nu vet jag mycket väl, att det finns en mängd lantmän i denna kammare, som anse även detta orättvist, och jag får medge, att beträffande får och kalvar och åtskilligt sådant kan det väl synas orättvist, därför att sådana djur ju slaktas till stor del i hemmen, och det kanske icke kommer att bli annorlunda i detta avseende hädanefter än hittills. Men det är ju alldeles omöjligt att härvidlag uppdraga några bestämda gränser, och jag tror därför, att det är praktiskt lämpligt och praktiskt nödvändigt att begränsa sig just till svinen i detta fall. Jag tror således, att den ståndpunkt, som lagutskottet här intagit, vilken kan sägas vara en kompromiss mellan den ståndpunkt, som lantmännen i allmänhet intaga och den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t har intagit, är den riktiga. Jag tror, att utskottet har försökt skipa rättvisa åt båda hållen och så att säga sätta kyrkan mitt i byn.

Då jag således anser, att denna lösning av frågan ur praktisk synpunkt är den enda riktiga och den enda lämpliga, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Herr Persson i Norrköping uttalade, att det är på grund av egoistiska intressen, som lantmännen försöka undandraga sig kontrollen på detta område och ständigt motsätta sig dessa förslag. Detta är alldeles fel, herr Persson. Det är icke alls meningen att draga sig undan denna kontroll, och jag undrar verkligen, vad herr Persson har för anledning att komma med sådana yttranden. Lantmännen vilja icke heller undandraga sig att betala kostnaderna för besiktningen, men det missnöje, som råder, är förorsakat av den ojämnhet, som förekommer beträffande köttkontrollen, nämligen därutinnan, att de städer, som infört slakthus- och köttbesiktning, endast underkasta färskt kött kontroll. Om köttet kan kallas rökt eller saltat, så får det fritt säljas och behöver icke undergå någon kontroll alls. Det är mycket kött och fläsk som på så sätt kommit och fortfarande kommer in till städerna som eljest tillämpa köttkontrollen, och får där säljas utan den ringaste kontroll. Beträffande svin avser ju besiktningen bland annat att undersöka förefintligheten av trikiner, som ju äro hälsofarliga, och trikinerna dö icke genom saltning eller rökning, utan fläsket är lika hälsofarligt i detta avseende, även om det är saltat eller rökt, och allmänheten har alltså intet skydd emot trikinfaran. Vidare utövas med undantag av hästkött icke den ringaste kontroll vid landets gränser på vare sig kött eller fläsk, som importeras. Annars är det absolut fritt.

Vi ha begärt här i kammaren kontroll på sådant kött, som

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

införes i landet, och från statsrådsbanken yttrades då för två år sedan beträffande importen av kött: »På Kungl. Maj:ts bord ligger ett förslag till författning i sådant avseende, utarbetat av köttkontrollsakkunniga. Detta förslag väntar som sagt på sitt avgörande och är underkastat nödig överarbetning.» Vi hade väntat, att Kungl. Maj:t alltså skulle ha kommit med ett sådant förslag, men i stället kommer Kungl. Maj:t nu med ett förslag om en ytterligare ökning av den tunga, som lantmännen redan ha be- träffande köttkontrollen, gående ut på att lägga på större av- gifter.

Hittills har lagen varit oförändrad hela tiden den varit gäl- lande. Men hittills ha städerna fått göra upp högre taxor än vad lagen föreskriver och således fått taga en oegentlig överbetalning. Vad beträffar Göteborg så har denna stad — det slår jag icke av på — tagit in på så sätt en halv miljon kronor, som den alltså plockat bönderna på utan att ha haft rätt därtill, om lagen verk- ligen hade tillämpats. Utskottet och riksdagen sade 1913 tydligt ifrån, hur lagen skulle tillämpas, fastän utskottet nu har gjort en kovändning och kommit rakt stick i stäv med vad det då ut- talade.

Vad har nu hänt, som föranlett Kungl. Maj:t att komma fram med detta förslag. Jo, det har kommit erinringar från lantmanna- håll till myndigheterna, i början till stadsmyndigheterna och Konungens befallningshavande och sedan hela vägen upp till Kungl. Maj:t. Medicinalstyrelsen, som alltid ställer sig oförstående mot lantmännen, höll också på att taxorna fortfarande skulle få upp- göras i strid med lagen och så, som från stadshåll gjordes gäl- lande, och brydde sig icke om vad 1913 års riksdag tydligt hade sagt ifrån. Från lantmannahåll hävdades emellertid, som sagt, att det icke skulle få förekomma högre taxor, än lagen tydligt angav. Då kommer regeringen nu fram här med ett förslag att ändra lagen därhän, att hittills tillämpade förfarande skall legali- seras. Detta är väl ändå litet egendomligt. Om vi tänka på, hur det går till här i världen beträffande vanliga människor, så är det ju så, att om de lyckats hugga för sig mera än vad de egentligen skulle ha, så bruka de ju alltid i första hand få be- tala detta åter, och sedan även sota på ena eller andra sättet här- för genom böter eller dylikt. Men nu har här vår högsta myn- dighet, Kungl. Maj:t, som ett erkännande därför att en del städer lyckats kringgå lagen och taga mera än den medgiver, kommit med ett förslag, gående ut på, att lagen skall ändras så, att de kunna fortsätta med detta otillbörliga förfarande.

Såsom skäl säger herr statsrådet bl. a., att det i slakthusen tas bättre tillvara en del produkter. slaktrester, slaktavfall och dylikt än i hemslacht, och att det alltså skulle vara en nationalekonomisk fördel att använda slakthus så mycket som möjligt. Jag vågar säga, att detta är alldeles fel. Det är i stället alldeles tvärt om. Jag vill i detta avseende endast erinra om en sak, nämligen blodet. Lantbrukarna taga nog tillvara var droppe blod vid slakt, ty de

värdera i regel födoämnen mera än stadsborna. Men när en lantman kommer till städernas slakthus, och ser, hur blodet där förfäres, så är det verkligen smärtsamt, när man vet, hur svårt folket har i dessa kristider att få tillräckligt med födoämnen.

Meningen med detta lagförslag är ju att man icke blott skall betala kostnaden för köttbesiktningen, utan dessutom så mycket att det skall bliva en förtjänst för städerna för att täcka räntorna på de miljoner kronor, som en del städer lagt ned på byggandet av sina slakthus. Om således en del kommuner varit oförståndiga nog, eller om de varit högfärdstokiga nog att bygga större palats och miljonanläggningar, än vad som är behöfligt och de ha råd till, så skola alltså lantmännen beskattas för den skull. Det är en ny beskattningsprincip, som här införes. Men det finns en princip, som heter *likhet inför lagen*. Vi kunna ju t. ex. göra en jämförelse med landskommunerna, som ju i regel ha högre kommunalskatter än städerna. Om de nu vid uppförandet av sina skolhusbyggnader eller dylikt råka att, som det heter på svenska, förbygga sig, så få de väl själva sitta emellan därför och icke kan det väntas vare sig hjälp eller skattinkomst från städerna. Men när det gäller slakthusanläggningar, som städerna frivilligt bygga, så kommer regeringen fram med denna nya princip att beskatta landskommunerna för att reparera den dumhet, som städerna ha begått. Skulle denna nya skatteprincip antagas blev detta ju en för alla tider bestående bekräftelse över en del städers oförstånd, i vad det gäller att handhava sin ekonomi.

Vi veta, att under den kris, som nu övergår vårt land, är det för stora delar av befolkningen med små och begränsade tillgångar mycket hårda tider. Och det har från Kungl. Maj:ts och från olika korporationers och även enskildas sida vid många tillfällen under det senaste halvåret vädjats till lantmännen, att de vid ordnandet av sin jordbruksdrift icke böra enbart taga hänsyn till vad för dem är mest ekonomiskt utan också i någon mån tänka på att lägga driften så, att vi må bliva så mycket som möjligt oberoende av utlandet i fråga om anskaffande av livsmedel åt det svenska folket. Jag tror också, att lantmännen i vida kretsar ha fattat betydelsen härav och insett allvaret i den tid, vari vi leva. Såsom ett »erkännande» för detta tillmötesgående från lantmännen kommer nu regeringen och utskottet och många stadshor, tror jag även, och vilja lägga på oss nya bördor, vilja lägga en beskattning på lantmännen för att betäcka kostnaderna för städernas stora, onödiga och oförståndiga byggnader. Jag tycker, att lantmännen hade haft rätt att i dessa tider vänta bättre förståelse från det hållet.

Herr Sven Persson yttrade, att köttbesiktningen och slakthusen innebära en stor fördel för lantmännen, därför att köttprisen och exporten stigit. Jag vågar icke upptaga kammarens tid med att bemöta detta, men jag vill säga, att herr Persson har alldeles fel därvidlag. Dessa slakthusanordningar för den inhemska kött-

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)

konsumtionen ha icke det ringaste inverkat på de pris, som lantmännen få i utlandet.

Utskottet har nu kommit med ett slags kompromissförslag. Om detta förslag skulle gå igenom, så bleve det nog så, att man för besiktning av svinen finge betala hyrorna och kontrollavgifterna för byråerna och för det övriga köttet räntorna på och driftkostnaderna för slakthusen. Ett sådant hopkok, som utskottet här åstadkommit tror jag icke är lyckligt, och vi äro icke mycket betjänta därmed. Då kunde nästan lika gärna Kungl. Maj:ts förslag oförändrat gå igenom.

Jag vill i detta sammanhang säga, att min enskilda tanke är, att såväl staten som kommunerna ofta bygga alldeles för stort. Man handskas med miljonerna något för lättvindigt. Men om man gör detta, om man som Stockholm bygger ett slakthus för 7 miljoner, ett slakthus, som är alldeles tillräckligt för en åtta gånger så stor befolkning som Stockholms, så är väl detta vederbörandes ensak, och jag kan icke se, att det är riktigt att sedan komma till andra och be, att de skola hjälpa en sådan kommun ur kläman.

Nu har man också sagt, att om icke Kungl. Maj:ts förslag bifalles, så få slakthusen stå tomma. Ja, det är väl i så fall städernas sak. Dessa slakthus kunna väl åtminstone tjäna till att utgöra några av städernas sevärdheter. Men jag tycker för min del, att det egentligen icke är så mycket att lysa med. Det vore ju som att lysa med lanta fjädrar, i den händelse landsbygden skulle få betala kalaset. Och vilja våra stora städer med sina många miljonärer, att bönderna skola hjälpa dem att bära dessa bördor, så tycker jag för min del, att det är under deras värdighet.

Det kunde vara åtskilligt mer att säga om detta. Men jag skall nu endast be att få tillägga ett par ord rörande herr Sven Persson. Det är egendomligt med herr Sven Persson, som nu i vinter legat så mycket i selen med anledning av de höga levnads-kostnaderna. Nu gäller det här en konsumtionsskatt. Det säges visserligen, att lantmännen få betala den. Ja, i första hand, men vem som sedan får betala den, det kan man tvista om i oändlighet. Vi veta, att när det gäller tullarna, så förmenar den ene, att det är affärsmännen som få betala dem, under det att den andre säger, att det är konsumenterna som få göra det. Vi kunna ju säga, att de få betala hälften var. Men detta är ovillkorligen en konsumtionsskatt; det är en indirekt skatt. Hur går det då med herr Sven Perssons teorier, och hur går det då med de socialdemokratiska programpunkterna? Vi veta ju, att det är en gammal känd term hos dem: bort med alla indirekta skatter! Så låter det från det hållet. Men nu står herr Sven Persson, som rest omkring hela vintern på folkmöten o. d. och talat väldeliga om de dyra tiderna, här och talar för en ny konsumtionsskatt. Jag förstår icke konsekvensen i detta.

Jag ber att få yrka avslag på det hela.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord i denna fråga. Jag finner av det föreliggande förslaget, att meningen synes vara, att man skall frångå den princip som nu gäller, att för besiktning av kött skall betalas vad besiktningen kostar och att för användande av slakthus skall betalas vad det kostar. Nu skall denna princip frångås, och man skall för besiktning av kött även betala kostnaden för slakthusets underhåll. Jag ber för min del att få säga, att jag förstår ju mycket väl, att man kan genom införande av slakthustvång i stor utsträckning och genom begagnande av detta medel vinna de hygieniska förutsättningarna för att få slakten verkställd på bästa och utmärktaste sätt. Men å andra sidan kan jag icke neka till, att då det otvivelaktigt här står ett intresse från lantmannasynpunkt emot denna sak, så kan jag, när jag undersöker och studerar den, ändå icke finna, att det kan vara berättigat att i det lagförslag, som här föreligger, skriva så som här är gjort, att man för besiktning av kött skall betala även kostnaderna för slakthuset. Ja, mina herrar, då vore det väl riktigare att föreskriva, att där slakthus finnes, skall man begagna detta och att man icke får använda sig av det sätt som nu är tillåtet, nämligen att slakta utanför slakthuset och sedan endast begagna sig av besiktning. Dit kommer man faktiskt genom det lagförslag, som nu föreligger, och dit vill man, men man säger icke ut det i lagförslaget.

Hur gärna man än vill se på den sidan av saken, att städerna skola vinna målet att få de allra mest hygieniska anordningar och förhållanden, så kan jag dock icke finna, att det finnes någon anledning att i denna stund frångå det beslut riksdagen fattat för några år sedan, då den förklarade, att för besiktningen skall betalas vad besiktningen kostar. Nej, säg då ifrån, att här skall icke få förekomma enbart besiktning, utan att slakten måste ske på slakthuset. Jag kan omöjligt komma ifrån, att det ligger något berättigat i det intresse, som här gjorts gällande från lantmannasynpunkt. Emot detta må man ställa de hygieniska kraven, men då får jag säga för min del, att om man vill upprätthålla de kraven, så får man finna en annan väg, och då bör man ordna det så att städerna få vidkännas kostnaderna för de hygieniska kravens upprätthållande. Det är den enkla syn, som jag, mina herrar, haft på denna sak.

Jag kan därför icke finna någon anledning, varför kammaren skulle frångå den ståndpunkt kammaren förut intagit, och därför kan jag icke vara med om vare sig utskottets förslag eller reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman, mina herrar! Det förslag som här föreligger har framkommit av det skälet, att de utredningar, som allt sedan 1913 blivit gjorda angående skiljandet av avgifter för besiktning och för slaktning, ha givit vid handen, att det är synnerligen svårt att uppdraga en gräns här emellan, då på de allra flesta slakthus be-

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

siktningen sker av samma personal och i samma lokaler, där även slaktningen försiggår. Men även många andra synpunkter ha blivit framhållna vid dessa utredningar som äro gjorda, utredningar som föranledde min företrädare att icke vidtaga någon åtgärd visavi skiljandet av dessa avgifter utan att tillstyrka Kungl. Maj:t att fortfarande godkänna de priser som dittills gällt, men samtidigt med föreläggande för slakthusen att komma in med förslag till nya taxor och nya utredningar. Dessa kommo mig tillhanda och ledde till, att jag ansåg mig icke rättvisligen kunna komma till att fastställa taxor med lägre och högre belopp, utan vågade jag därför endast — då icke några sådana taxor blivit uppgjorda utan endast bevis för svårigheten och olämpligheten av att framkomma med sådana taxor blivit insända till Kungl. Maj:t — föreslå Kungl. Maj:t att för innevarande år blott tillsvidare fastställa taxor. Men samtidigt anhöll jag också att Kungl. Maj:t skulle gå in till riksdagen med anhållan att få fastställa lika taxor.

Vad är meningen med slakthusen? Meningen är att få vårt kött hygieniskt behandlat. Meningen är att få hela vår kötthandel mera ekonomisk. Och meningen med dem är nog till en viss grad djurskyddsvänlighet. Den hygieniska sidan av saken behöver jag icke vidare framhålla. Det är ju givet, att i ett slakthus, där kylrum och allting sådant finnes, blir köttet på ett så helt annat sätt behandlat, än där det slaktas utan att sådana anordningar för dess tillvaratagande och vård finnes. Men däremot skall jag be att få lägga desto mera vikt på, att jag anser, att slakthusen äro ekonomiska. Det har nämligen visat sig, att köttslaktat i slakthus betalas i partihandeln från och med 2 till och med 10 öre högre än sådant kött, som är slaktat i hemsakt. Där ha vi således ett höjt pris, som kommer direkt producenten till godo, om han låter slakta i slakthus i stället för att hemsakta. Men gör jag en undersökning sedan beträffande detaljhandeln i städerna, så finner jag, att det är precis jämnstrukna priser; där finnes ingen skillnad. Konsumenten får betala precis samma pris för motsvarande varor antingen de äro slaktade i slakthus eller genom hemsakt. Vart går förtjänsten? Jo, den går till mellanhänderna. Jag skulle under sådana förhållanden vilja tillägga: är det icke en fördel, att vi få slakthus, och ju flera dess bättre? Och är det icke en fördel, att dessa rätt så ohygieniska småslaktare, som vanligen äro bosatta runt omkring städerna, upphöra med sin rörelse? Detta låter sig icke göra, så länge de ha en viss förtjänst genom att de få betala en lägre avgift för besiktning av det kött, som de slakta. Jag vill då fråga: kan man anse, att dessa pris spela någon sådan förfärligt stor roll beträffande köttpriserna? Herrarna ha i den kungl. propositionen uppgift på, vilka dessa olika slakthuspris äro. Kan man verkligen säga, att för en storboskap eller för en häst det är dyrt att få betala 3 å 4 kronor i slakthus- och besiktningsavgift — det är ju dock djur som representera kanske 150, 250 kronors eller högre värde — särskilt då man därtill lägger, att det visar sig, att handlanden se-

dan betalar mera för det köttet än för hemslaktat kött? Även besiktningen går ju till sina pengar. Man skall ha besiktningsbyråer, man skall ha veterinärer som göra besiktning, och det visar sig, att i allmänhet besiktningen icke ställer sig mer än 50 öre eller 1 krona billigare. Och på dessa djur spelar det absolut ingen roll. Jag frågar: kan man verkligen, när man säljer slaktdjur t. ex. svin, för 50, 75 eller 100 kronor, tala om att en avgiftsskillnad på 50 öre, 1 krona eller kanske 1 krona 50 öre kan spela någon roll? Jag menar skillnaden mellan hel slakthusavgift och blott besiktningsavgift.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Vad jag har svårast att förstå är, att så många av våra lantmän anse, att detta är en åtgärd riktad emot dem. Jag skulle i stället vilja giva dem det rådet: behöver ni slakta för eget behov, slakta då hemma och tag vara på allt som ni kan i innanmäte och sämre bitar, även om ni vill sedan fara till staden och sälja de bästa bitarna för att få in penningar för dem; men är det däremot er avsikt att sälja hela djuret, låt då bli att sälja det till mellanhänder utan försök att få in det till slakthuset, och ni skall finna, att ni får mycket bättre betalt för en slakt där, antingen det är prima eller sekunda slakt; ni skall få se, att den kontanta behållningen då blir betydligt bättre, än om ni säljer till mellanhänder.

Ja, mina herrar, det är min syn på saken. Och min övertygelse är att om man fortsätter med att ha lägre pris på besiktning än på slakt, så kunna vi icke hoppas på att få flera slakthus uppbyggda i olika delar av vårt land, vilket jag anser såväl för våra lantmän som för befolkningen i sin helhet vara till lycka. Det är därför som jag icke velat taga på *mitt* ansvar — då det går emot de utredningar som jag sett — att göra denna prisskillnad utan skall det ske, då vill jag, att det skall ske på riksdagens ansvar.

Herr Lindhagen: Jag är ju icke alls sakkunnig på detta område, och jag gör därför icke anspråk på att kunna yttra mig med någon närmare kännedom om saken och dess vanskligheter, men då jag såsom ordförande undertecknat utskottets utlåtande, anser jag mig ha skäl att med några ord vända mig mot särskilt herrar Lindman och Andersson i Grimbo.

När dessa frågor komma upp, kommer man också ofta tillbaka till den stora frågan om slakthusen äro lämpliga eller icke. Särskilt herr Andersson i Grimbo rörde in den saken. Men vi ha i utskottet utgått ifrån, att den frågan är avgjord. Det har en gång fastslagits, att slakthusen äro lämpliga ur hygieniska, ekonomiska och djurskyddsvänliga synpunkter. För att nu fästa mig särskilt vid den ekonomiska sidan är det icke blott så, som herr statsrådet nyss sade, att man får mera betalt av handlanden för köttet, då det är slaktat i slakthus, utan det är även så, trots vad herr Andersson i Grimbo sade, att djurets olika beståndsdelar komma på ett mycket mera ekonomiskt sätt till utnyttjande. Det har talats om blodets tillvaratagande, och det

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.*

(Forts.)

kan ju hända, att det spilles litet mera av detta på ett slakthus än vid enskild hemslakt, men i alla fall tages detta dock till vara. Och så komma alla möjliga biprodukter att utnyttjas vid de olika småindustrier, som anläggas i sammanhang med och utanför slakthusen. Jag tycker således, att vi kunna utgå ifrån, att den saken är avgjord. Vilja herrarna upphäva slakthusinstitutionen, så få ni göra det en annan gång men icke i kväll. Jag betraktar alltså den saken som en given utgångspunkt.

Då är frågan: hur ställer sig detta förslag? Slakthusidén innebär naturligtvis, att all slakt bör försiggå i slakthus, för att dettas alla fördelar skola bli tillgodosedda. Då man nu ännu icke genomfört detta, så är det alltså en eftergift från principen på grund av andra praktiska hänsyn. Det är således mycket lätt att här såsom herr Lindman med hans »enkla syn på saken» säga, att detta förslag innebär ett oriktigt tillvägagångssätt. Varför icke i stället införa slakthustvång över hela linjen, sade herr Lindman. Ja, detta är underlåtet tills vidare just av hänsyn till lantbrukarna.

Vad innebär nu förslaget? Jo, det är mycket riktigt, som säges, att det också innebär, att de stora kostnaderna för slakthusen skola betäckas. Men det innebär också ett hygieniskt krav att förmå folk att slakta i slakthusen. Man har velat gå en medelväg genom att av hänsyn till lantmännen icke göra slakthusens användande obligatoriskt utan fortfarande tillåta hemslakt även av djur, vilkas kött skola föras ut i marknaden. Det har som sagt visserligen visat sig, att städerna av hygieniska och ekonomiska skäl egentligen borde ha slakthustvång, men man har likväl velat bibehålla rättigheten att även slakta hemma, ehuru detta icke är bra ur den befolknings synpunkt, som skall äta köttet. Men då har man nu åtminstone velat gå dessa synpunkter så mycket till mötes, att avgifterna skola vara desamma för besiktning som för både slakt och besiktning.

Då kommer frågan: vem skall betala detta? Herr jordbruksministern sade, att det icke spelar någon roll. därför att det är fråga om så små avgifter. Jag känner icke detta närmare, men jag tror, att han säkerligen förstår sig på den saken. Emellertid äro ju även småsaker någonting att fästa sig vid. Vem får alltså betala detta? Det veta vi ju, att allting sådant, åtminstone största delen, slutligen får betalas av konsumenterna. Varje producent inräknar i sina produktionskostnader alla utgifter, och om jordbrukarna nu få detta ytterligare tillägg, så lägga de det naturligtvis på produktionskostnaderna och göra allt vad de kunna för att taga ut det av konsumenterna. Och i de flesta fall lyckas de säkerligen också att göra det, om också icke genast, så om någon tid. Dessutom är ju den omständigheten att här taga med i räkningen, att lantbrukaren får mera betalt för detta kött, som han slaktat på slakthus, såsom också herr jordbruksministern påvisade. Nu har emellertid utskottet på förslag från lantmannahåll försökt att taga hänsyn till bägge intressena. Man har nu,

såsom nämnts. invänt, att man kan ju direkt föreskriva slakthus-tvång. Ja, vill man driva in lagstiftningen i den riktningen, så kommer man nog dit till sist. Ty vi måste förvisso gå vidare i denna riktning, att all slakt skall verkställas å slakthus. Det undantag, som man nu gjort, har tillkommit för småbrukarnas och lantarbetarnas skull, dessa som i de flesta fall icke ha några andra slaktdjur till avsalu än svin, och för vilka det eljest skulle kunna bliva alltför betungande. Dessa slakta nog alltid hemma, för så vitt de icke bo alldeles i närheten av staden. Jag tror visserligen, att nog även de i längden skulle förstå att taga ut dessa avgifter av konsumenterna, men det kan ju hända, att det inte alltid skulle lyckas dem. Utskottet har alltså som sagt på förslag av åtskilliga lantmannamedlemmar gått med på att taga denna hänsyn till olika intressen. De större jordbrukarna beröres icke så mycket av denna sak, ty de lära i allmänhet slakta både nötkreatur och svin i slakthusen.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Vidare har här invänts, att man måste överlämna riskerna av slakthus inrättande åt dem, som anlagt slakthusen. Herr Andersson i Grimbo menade, att konsumenterna bli lidande på förslaget, och att de, som anlagt slakthusen, själva borde få betala fiolerna. Men konsumenterna i städerna få såsom skattdragande också betala slakthusen.

På dessa skäl tror jag, att detta är ett mycket moderat förslag, avpassat för tidsförhållandena just nu, och jag ber herr talman att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Åkerlund: Herr talman! Nej, min ärade vän herr Lindhagen, det blir icke bara konsumenterna som få betala utan även producenterna högst betydligt. Avståndet mellan slakthusen här i Sverige äro alldeles för stora.

Herr statsrådet åberopade utredningen i frågan. Ja visst, men vilka är det, som ha verkställt denna utredning? Jo, såvitt jag vet, en hop stockholmare, och de lära väl icke vara så synnerligen opartiska i denna fråga.

Nu vill jag ånyo nämna, att jag har ingenting emot att slakthus upprättas, för ingen del i världen. Men jag vill, att vi skola få de förespeglningar uppfyllda, som regeringen gjorde oss, då slakthuslagen först antogs, nämligen att vi skulle få slakta även på annat sätt än i slakthusen, och att köttet likväl skulle få säljas i städerna mot villkor, att det skulle vara besiktigt. Jag vill, som sagt, att dessa förespeglningar skola uppfyllas, och att man icke nu skall smyga sig ifrån saken. Jag trodde nu för min del, när lagen antogs, att det skulle gå, som det har gått eller är på väg att gå. Jag vill understryka, vad jag nyss sade, att det är alldeles orimligt detta sätt att gå till väga, vilket kommer att så gott som uteslutande drabba småfolket. Man önskar, att slakten skall allt mer och mer ske i slakthusen. Ja, à la bonne heure, men då bör man verkligen också se till att icke i städerna allt mer och mer bildas truster, som taga hand om inköpen och för-

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.*

(Forts.)

säljningen och bestämma priserna, så att varken producenter eller konsumenter få vad de skola ha. Det är icke så säkert, att det icke redan i stor utsträckning har gått den vägen. Detta är en synnerligen viktig sak.

Herr statsrådet uttalade, att man borde avskaffa den ohygieniska slakten på landsbygden. Ja, jag tror inte, att denna slakt är så förfärligt ohygienisk. Länsveterinärerna fara ju omkring och snoka jämt och ständigt och se till, att det är bra. Och denna hemslakt har också den fördelen, att det avfall, som man får, och som i nåder får lämnas kvar på landsbygden, åtminstone kommer arbetarna och småfolket där ute till del.

Herr statsrådet sade vidare, att av utredningen skulle ha framgått övertygande bevis för att slakthusen även ur nationalekonomisk synpunkt skulle vara till fördel, emedan man där tog bättre reda på avfallet än vid enskild slakt. Ja, jag vågar säga herr statsrådet, och det bör han väl också själv som lantman känna till, att bonden och torparen och stataren nog taga vara på allting vid slakten, kanske snarare för mycket än för litet.

I övrigt vill jag säga, att vi icke skola föreställa oss, att Sverige med dess stora avstånd kan konkurrera på detta område med kontinenten. Det är alldeles orimligt. Jag tror emellertid, att om detta spektakel icke kommit till, utan vi fått vara i lugn och fred, så skulle det nog ha blivit så, att uppköpare av sig själva samlat ihop de små kvantiteterna och fått dem till slakthusen, ehuru det naturligtvis kunnat dröja åtskilliga tiotal år, innan en sådan ordning kommit till stånd. Men under tiden kunde småfolket på landsbygden, som producerar livsfrönödenheter till landsbygden och städerna, ha fått vara i fred.

Jag vidhåller mitt yrkande om avslag.

Herr Christiernson: Herr talman! Herr Lindman försäkrade, att han studerat denna fråga. Har man studerat en fråga, så har man väl fullkomligt trängt igenom densamma, men herr Lindman slutade likväl med att det var hans »enkla uppfattning» att ansluta sig till de synpunkter, som en ärad talare från Bohuslän nyss gjort sig till tolk för. Jag tror, att har man studerat denna fråga, så är det omöjligt att i den intaga en så »enkel» ståndpunkt.

Att jag begärt ordet, är egentligen därför, att man har här i debatten så att säga ställt upp det avskräckande exemplet av slakthuset här i Stockholm, som kostat 7 miljoner kronor, och menat att hela denna lag icke avser någonting annat än att förränta denna misslyckade spekulation i Stockholm. Jag vill då nämna, att i den stad, där jag är bosatt, hade man någon gång före år 1913, beslutat anlägga ett slakthus. Det var icke fråga om att anlägga något stort och dyrbart slakthus utan om att därtill aptera en gammal byggnad, som förresten en gång varit kasern. Där tänkte man anordna ett slakthus, som icke skulle kosta mycket men ändå fullt motsvara ändamålet. Så kom 1913 års riksdags-

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

beslut, och med anledning därav togs frågan upp återigen i stadsfullmäktige. Där funnos då de, och jag var med bland dem, som på grund av den utredning som förelåg, höllo före, att om riksdagens beslut skulle bli gällande i fortsättningen, så skulle slakthusen, även detta enkla och relativt billiga slakthus, bli en dålig affär. Men då gjordes i stadsfullmäktige från andra den uppfattningen gällande, att man i längden omöjligen kunde komma att hålla på ett sådant beslut som riksdagens, därför att slakthusfrågan i och för sig är så betydelsefull, att den icke får slås ihjäl. Och på grund av detsa argument beslöt en knapp majoritet i stadsfullmäktige att fortsätta byggnadsarbetet. Jag tror, att den erfarenhet, jag har från detta exempel, tillfullo visar, att om kammaren här i dag avslår utskottets förslag, så innebär detta icke alls i främsta rummet en olägenhet för slakthus, som kanske äro för stort och dyrbart tilltagna, utan det skulle komma att bli ett hinder i vägen även för byggande av enklare slakthus, för utvecklingen av slakthusidén, och det torde man väl i denna kammaré ändå få medgiva, att det skulle vara synnerligen betänkligt.

Herr Akerlund sade, att det icke var så farligt med den dåliga slakten på landet, ty länsveterinärerna fara omkring och snoka. Ja, den som erinrar sig, hur det var exempelvis i Stockholmstrakten för ett 20-tal år sedan, kan ju intyga, att länsveterinärerna lyckats åstadkomma en förbättring. Men hur har icke denna länsveterinärernas och myndigheternas kamp mot, jag vill icke säga, svinslakten utan svineriet vid slakten, hur har den icke motarbetats. Man framhåller, att varje åtgärd i denna riktning hindrar producenterna att sätta sig i förbindelse med konsumenterna, och man ställer upp bilden av den fattige småbrukaren och gör gällande, att om han icke själv får sticka kniven i halsen på grisen och frakta den till staden för att sälja den, så bli båda parterna lidande. Vi kunna väl ändå vara överens om att bilden icke alls är riktig. Detta är i alla fall undantagsfall, ty på detta område går utvecklingen en helt annan väg. Herr statsrådet har fullkomligt rätt, när han säger till lantmännen: det kött, som ni behöva på landet för eget behov, slakta det hemma, men det kött, som skall säljas i städerna, får behandlas på annat sätt.

Jag vill därför som representant för ett samhälle, där man icke alls gjort sig skyldig till att bygga ett för stort och dyrbart slakthus utan försökt att göra det så billigt som möjligt, vädja till kammaren att icke göra till och med enkla och billiga slakthus till dåliga affärer och därigenom — det är inte så många städer i landet, som ha slakthus — åstadkomma ett så avskräckande exempel, att ingen stad vågar sig på det ur hygienisk och national-ekonomisk synpunkt berömvärda att befrämja slakthusidén.

Om vi skulle i dag fatta det beslut, som herr Andersson i Grimbo vill komma till, undrar jag, om det icke vore betydligt sämre för lantmännen, än att vi gå den medelväg så att säga, som utskottet här föreslagit.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta förslag.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Det har från lantmannahåll riktats de skarpaste anmärkningar mot lagutskottets utlåtande, och man har framkastat den beskyllningen, att lagutskottet icke tillgodosett lantmännens intressen. Jag får säga, att det träffade mig ganska hårt, därför att jag i min ringa mån har gjort allt vad jag kunnat för att få detta beslut fram i utskottet, och jag för min del är av den bestämda övertygelsen, att det beslut, vartill utskottet kommit, även för lantmännen är det bästa, som man gärna kan tänka sig. Det är nog så, som framhållits av såväl herr Lindman som herr Andersson i Grimbo, att principiellt är det riktigast att säga, att besiktningsavgiften icke skall ställas högre än själva besiktningskostnaderna, och att slakthusavgiften med dit hörande besiktningsavgift icke skall ställas högre, än att kostnaderna bli betäckta. Principiellt kan man icke frångå, att det är riktigt, men varför jag i viss mån ändå har frångått denna princip — ty utskottet har i sitt förslag i viss mån frångått denna princip, det måste man erkänna — det är på grund av det praktiska livets krav, och då har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att utskottets förslag innebär en fördel för slakthusen utan att i någon nämnvärd mån innebära någon olägenhet för lantbrukarna. Ty, mina herrar, jag framhöll i mitt föregående yttrande, huru det ställer sig i praktiken, nämligen att vad angår nötkreatur, så slaktas sådana ytterst sällan hemma hos lantbrukaren, och jag anser för övrigt, att det icke ställer sig ekonomiskt, ifall det skulle hända någon gång, att slakta sådana hemma. Det blir därför ur alla synpunkter bättre att föra in dem till slakthusen och slakta dem där. Sådan slakt sker, som sagt, ytterst sällan i hemmet, och den, som icke sker på slakthusen, försiggår hos enskilda slaktare i deras slakterier. Således kommer en sådan högre besiktningsavgift, som det här är fråga om, endast att medföra, att den slakt, som nu äger rum hos enskilda slaktare, skall överflyttas till slakthusen, och jag kan icke se annat än att detta är en utveckling, som ur alla synpunkter, även ur lantbrukets synpunkt, är synnerligen fördelaktig.

Jag anser icke slakthusen vara betydelselösa för lantmännen, utan de äro tvärtom av utomordentligt stor betydelse i detta hänseende. Och gent emot herr Akerlund, som säger, att de befordra trustbildningar, får jag säga, att jag tror, att det tvärtom icke finnes något, som i så hög grad befordrar och möjliggör exporten och därigenom högre priser, som just slakthusen. Därför hava vi för vår del också ett ofantligt intresse för att befordra slakthusiden.

Men däremot ställer det sig på helt annat sätt för svinslakten. Där äro producenterne spridda över hela vårt land och i särskilt glest befolkade trakter. Där vinner man icke genom att sätta en högre besiktningsavgift vad man avser, nämligen att föra in djuren till slakthusen. Det kan av praktiska skäl icke ske. Därför anser jag, att det i detta fall skulle vara orättfärdigt gent emot det mindre lantbruket och gent emot lantarbetarna att så

att säga pålägga dem en högre beskattning genom en sådan högre besiktningsavgift, ty följden blir att först få de bekosta slakten hemma, och sedan, när de komma med grisen till staden, få de betala slakthusavgift och därigenom hjälpa till att förränta slakthusen. Detta kan icke vara riktigt. Jag för min del är bestämt övertygad om, att den medelväg, som utskottet här har kommit till, låt vara att den icke är principiellt oangriplig, ur praktisk synpunkt är fullt acceptabel även för lantmännen.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Herr Lindman: Jag vill blott gent emot herr Christiernson, säga att jag naturligtvis icke har pretention på att förstå denna fråga lika bra som han.

Vad herr Pettersson i Bjälbo beträffar, förstår jag till fullo de av honom framförda synpunkterna.

Men jag vill säga ett ord såsom en invändning mot vad herr statsrådet anförde, när han sade, att man betalar mera för det kött, som är slaktat på slakthus, än för det, som endast är besiktigt där; nämligen att det är alldeles klart, att lantmannen icke är så dum, att han icke ganska snart lär sig begripa, på vilket han förtjänar mest. Kommer han underfund med, att han förtjänar mera på att låta slakta djuren i slakthus, gör han det och avstår från all så kallad hemsakt. Herr statsrådet fullföljde sedan sin tankegång och sade, att när sedan köttet säljes till allmänheten, så betalas det med samma pris i båda fallen. Jag vill då göra en fråga. Vad tjänar det då till att tvinga till slakt på slakthuset, när allmänheten icke uppskattar kött av djur, som slaktats på detsamma framför det kött, som endast är besiktigt där, utan köttgrosshandlarna få samma pris för båda delarna? Det är detta jag icke förstår.

Vad jag slutligen vill säga är, att vill man gå fram på detta sätt, så skriv i lagen, att där det finnes slakthus, skall slakten verkställas på slakthuset. Men här inför man saken på en krokväg och säger, att när köttet besiktigas, skall man i alla fall betala avgift till slakthuset. Det är icke riktigt rättfärdigt, att så skall ske.

Herr Åkerlund: Jag kan icke förstå, att jag skulle vara fiende till slakthusen eller ha något att invända mot det påståendet, att exporten främjas genom dem. Jag har sagt, att slakthusen äro synnerligen viktiga för exporten. Men jag vill blott, att man skall bibehålla rättigheten att slakta hemma för dem, som vilja göra det, och sedan få köttet besiktigt.

Nu talade herr statsrådet om, att behöver man köttvaror för eget behov, så kan man slakta hemma och använda dem där. Hur det förhåller sig i Östergötland, det vet jag icke, men jag tycker, att herr statsrådet skulle känna till Roslagen en smula också och herr Christiernson han känner väl måhända skånska förhållanden, men icke tycks han känna till förhållandena här uppe. Här finnas tusentals statare och backstugusittare, som slakta en gris eller

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

annat smådjur och behålla en del därav hemma och äta upp den men fara till staden och sälja resten; skola nu dessa kanske mest obemedlade, härefter betala städernas hygieniska anordningar, de må vara än så avvita. Är sådant rätt?

Nå, hur skola de nu bära sig åt? Det blir täfft för dem. De få antingen äta upp alltihop själva, eller också få de slänga det i sjön. Det är orimligt sådant.

Herr Pettersson i Bjälbo har föreslagit, att svin skulle undantagas såsom några slags heliga djur. Ja, i det avseendet undrar jag, om det är så farligt för slakthusens ekonomi, om man för besiktning av en kalv eller ett får, tog samma avgift som för grisen.

Är slakthusens ekonomi så dålig, att de ej förmå att utan ruin låta även kalvar, får och andra smådjur slippa undan med samma besiktning som svin, då står det nog ej att hjälpa åtminstone på det nu ifrågasatta sättet.

Vi få väl ändock ej ställa så, att slakthusen, vilka ju med tillbehör skulle bliva till ofantlig nytta även för landsbygden, i stället bliva till skada och fördärv för våra viktigaste lantmannaelement. Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Christiernson: Jag får be herr Lindman om ursäkt, om jag på något sätt sårade honom. Jag ville endast uttrycka min förvåning över, att en person, som uppger sig ha studerat denna sak, hamnat på den enkla ståndpunkt, som herr Andersson i Grimbo företräder.

Herr Persson i Norrköping: Angående de mycket omtalade prisskillnaderna tillåter jag mig att såsom ett exempel upplysa om förhållandena i Norrköping och Linköping, två städer, som ligga nära varandra. I Linköping finnes ett slakthus men icke i Norrköping. Kött och fläsk är emellertid dyrare i Norrköping än i Linköping, fastän det i den senare staden finnes ett slakthus, medan Norrköping är utan sådant. Man skulle nog kunna anföra flera exempel från andra städer, vadan detta tal om, att varorna fördyras genom slakthusavgifterna icke är fullt riktigt.

I de flesta slakthus utgöra slaktavgifterna tre kronor för storboskap och i de flesta städer utan slakthus går besiktningavgiften för storboskap till två kronor. För storboskap om 3-å 400 kilogram gör prisskillnaden ett kvarts öre per kilogram. Skillnaden mellan slakthusavgiften för en kalv och besiktningavgiften för köttet av en kalv är blott 25 öre, i det att slakthusavgiften uppgår till 1 krona och besiktningavgiften till 75 öre. I fråga om får och lamm är det ingen prisskillnad alls, i det att därvidlag slakthusavgiften liksom även besiktningavgiften uppgår till 50 öre. I fråga om svin på över 25 kilogram är slakthusavgiften 2 kronor och köttbesiktningavgiften 1 kr. 50 öre. Följaktligen är det ingen anledning att härvidlag tala om någon avsevärd fördyring.

Gentemot herr Åkerlund ber jag att få säga, att när han talar om, att småbrukarna i Roslagen icke skulle få slakta sina grisar och skicka in dem sedan till staden, så är detta just vad de få enligt utskottets förslag.

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.
(Forts.)*

Herr Andersson i Grimbo: Herr talman! Herr Christiernson talade i sitt sista anförande om den enkla ståndpunkt, som herr Andersson i Grimbo företräder. Jag vet icke, vad han menar med enkel i detta fall. Man ser saker så olika här i världen. Här står nu stadsrepresentanten och tidningsredaktören Christiernson, som ju bor i stad, och bugar sig för bönderna samt tigger dem om hjälp till stadsborna, som hava förbyggt sig på slakthus. Men om vi bönder komma på balans med våra husbyggen, så äro vi så pass karlar för oss själva, att vi reda oss utan att komma och tiggas stadsborna att hjälpa oss.

Han talade vidare om stadsfullmäktiges beslut rörande ett slakthus i Hälsingborg och sedan nämnde han, att om man nu skulle avslå den kungliga propositionen, så skulle detta vara ett hinder för städerna att vidare våga sig på att bygga slakthus. Jag vill icke inlåta mig på den saken, men ett faktum är, att de slakthus, som nu finnas i vissa städer, hava tillkommit, sedan nuvarande slakthuslag stiftades. Och när dessa städer redan då vågat sig på att bygga slakthus, varför skulle det icke nu finnas fler städer, som äro lika modiga. Det skulle nog icke bli någon ändring i det avseendet.

Sedan har det talats om, att köttet skulle bli bättre, om djuren slaktades på slakthusen, än om de slaktades hemma. Ja, det kan ju herr Lindhagen m. fl. söka inbilla andra, men icke går det inbilla bönder dylikt. Är köttet i sig självt icke gott, så icke blir det bättre, om djuren slaktas på slakthuset, än om de slaktas på annat ställe. Den skillnad, som möjligen syftas på är den, att i slakthusen finnas kylrum. Men det är en sak för sig, och man får också betala särskild hyra, om man vill hänga upp köttet i dessa kylrum.

Även sade herr Lindhagen något om, att i slakthusen skulle avfall och sådant bli bättre tillvarataget och att detta kunde vara en fördel för de lantmän, som slaktade där. Således om jag fattade herr Lindhagen rätt, skulle det vara på det sättet att det vore av välvilja mot lantmännen, som herr Lindhagen ställde sig på den ståndpunkten att man skulle pålägga dem en sådan högre avgift för köttbesiktningen. Jag tror, att man kan betacka sig för en sådan välvilja från herr Lindhagens sida. Det ser nästan ut, som om herr Lindhagen ville försvara storkapitalisterna. Det är ju så, att när det i städerna är fråga om konsumtionsskatt, då vill man låta bönderna sitta emellan, så att skattdragarna i städerna skola slippa ifrån den. Går det åter ut på direkt skatt, så få de största kapitalisterna betala mest. Jag kan då icke se annat, än att herr Lindhagen, fast han säger att det är av välvilja

*Om ändring
i lagen ang.
köttbesiktning
och slakthus.*

(Forts.)

mot bönderna, som han är med på detta, det är till förmån för kapitalisterna i städerna som han i själva verket talar.

Sedan har det ju varit tal om truster. Ett faktum är, att det har visat sig, att där det blir kommunala slakthus, där blir det ett färre antal slaktare än förut. Det går då naturligtvis lättare för dessa slaktare att slå sig tillsammans och reglera prisförhållandena. När man kan tvinga folk att slakta på slakthusen, så ligger det i sakens natur, att det är lättare att reglera prisen på det som kommer in där. Min mening är, att det finns ingenting, som gör så mycket till att hålla nere prisen på livsmedel som konkurrens. Därför, om vi vilja hava lägre pris på våra livsmedel, så böra vi icke försöka att hindra den fria konkurrensen, åtminstone icke mer än som är nödvändigt för besiktningen eller kontrollen i och för sig själv.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Voteringen utvisade 96 ja, men 99 nej, vadan kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

§ 5.

Härpå föredrogos vart för sig:

särskilda utskottets nr 2 utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 21 september 1906 om automobiltrafik;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning av första kammarens beslut dels i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t om revision av förordningen angående antagande av

släktnamn, dels i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av bestämmelser rörande tillnamn, som icke äro släktnamn;

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av en av herr Ingeström inom första kammaren väckt motion, nr 42, om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag beträffande åtgärder från statens sida till främjande av landsbygdens förseende med elektrisk drift; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av första kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående initiativ från svensk sida till internationell överenskommelse om åtgärder till förekommande av nattarbete för män inom industriella och angränsande arbetsområden m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden föreslagit.

§ 6.

Till behandling upptogs nu sammansatta stats- och lagutskottets nr 1 utlåtande, nr 1, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser ävensom i anledning av ovannämnda proposition väckta motioner, än även väckt motion angående vissa ändringar i omförmälda lag. Därvid begärdes ordet av

*Ang. ändring
i lagen om all-
män pensions-
försäkring
m. m.*

Herr Schotte som yttrade: Herr talman! Uti första kammaren har man för att undvika missförstånd och för att få tydligare uttryckt vad som är utskottets mening gjort den ändringen av motiveringen, att på sidan 22 efter meningen: »Tillika ha några jämkningar av redaktionell art ägt rum» insatts följande stycke: »Slutligen får utskottet uttala, att hinder icke lärers förefinnas, att utan särskilt bemyndigande av riksdagen Kungl. Maj:t meddelar de närmare föreskrifter, som för disponerande av för ändamålet behöfliga medel ur pensionsförsäkringsfonden erfordras.» Jag tillåter mig hemställa, att andra kammaren måtte fatta enahanda beslut med avseende å motiveringen.

Jag vågar slutligen uttala, att då nu riksdagen kommer — som jag är övertygad om — att om få minuter fatta beslut i överensstämmelse med utskottets förslag, därigenom tillkommer ett beslut av allra största betydelse, som kommer att hos ett och ett halvt hundra tusen svenska medborgare väcka den största glädje och tillfredsställelse.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll vad utskottet hemställt med det tillägg i fråga om motiveringen, som föreslagits av herr Schotte.

§ 7.

Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.

Härefter förelåg till avgörande sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1915 undergå landstormsbefälsutbildning, dels ock två i ämnet väckta motioner.

I en den 24 april 1915 dagtecknad proposition, nr 165, vilken blivit till sammansatta stats- och lagutskottet nr 2 hänvisad, hade Kungl. Maj:t under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1915 undergå landstormsbefälsutbildning.

Häriigenom förordnas som följer:

§ 1.

Värnpliktiga, som inskrivits under något av åren 1899, 1900, 1901 och 1902, äro skyldiga att, i den utsträckning och på det sätt Konungen närmare förordnar, under år 1915 för sin utbildning deltaga i en landstormsbefälsövning om högst fyrtiotvå dagar.

§ 2.

I fråga om tjänstgöring, som i § 1 omförmäles, äga bestämmelserna i § 37 värnpliktslagen icke tillämpning.

§ 3.

Beträffande underhåll och förmåner under i § 1 nämnd tjänstgöring gäller vad därom i § 39 värnpliktslagen stadgas i fråga om tjänstgöring, som i § 36 mom. 1 samma lag omförmäles.

§ 4.

Till landstormsbefälsövning inkallad värnpliktig må, därest han styrker, att tjänstgöringens fullgörande skulle bereda honom eller av hans arbete beroende nära anhöriga väsentliga svårigheter eller olägenheter, i den ordning, Konungen bestämmer, befrias eller hemförlovas från sagda tjänstgöring.

§ 5.

Genom fullgörande av här omförmäld landstormsbefälsövning sker icke ändring av den värnpliktige eljest åliggande tjänstgörings-skyldighet.

Denna lag träder i kraft från och med dagen efter den, då kungörelsen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått två av herr *Lithander* inom andra kammaren före propositionens avlåtande väckta motioner, nämligen

nr 130, däri föreslagits, att riksdagen — med hemställan till Kungl. Maj:t att enligt av Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser måtte inkallas värnpliktiga, vilka förordnats eller utsetts till befäl eller underbefäl vid landstormen, med undantag av dem, som vore fast eller före detta fast anställda vid krigsmakten eller under detta eller närmast föregående år genomgått av staten anordnad landstormsbefälskurs om minst nedanstående antal dagar, till övning, vilken vad beträffade kompani- och högre chefer borde erhålla en utsträckning av 42 dagar och för övriga 21 dagar samt taga sin början snarast möjligt — ville för ändamålet ställa ett förslagsanslag av kronor 750,000 till Kungl. Maj:ts förfogande; och

nr 131, däri motionären hemställt, att riksdagen ville i skrift till Kungl. Maj:t anhålla:

a) att Kungl. Maj:t ville låta utarbета förslag till närmare bestämmelser angående obligatoriska övningar för utbildning av befäl och underbefäl vid landstormen under åren 1915—1924 samt snarast möjligt förelägga riksdagen förslag därom;

b) att Kungl. Maj:t ville låta den i Kungl. Maj:ts proposition till 1914 års senare riksdag nr 59 sidan 52 bebadade utredningen rörande mönstringar av beväringen även omfatta sådana vid landstormen samt till riksdagen snarast möjligt inkomma med förslag till bestämmelser om mönstringsskyldighet för landstormen.

Utskottet hemställde,

a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte för bestridande av kostnaderna för landstormsbefälsutbildning under år 1915 anvisa på extra stat för år 1916 ett förslagsanslag av 425,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att för ändamålet under innevarande år förskjuta erforderligt belopp;

c) att herr *Lithanders* motion nr 130 måtte anses besvarad genom vad utskottet under mom. a) hemställt;

d) att riksdagen, med anledning av herr *Lithanders* motion nr 131 mom. a), måtte i skrift till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till närmare bestämmelser angående obligatorisk övning under ett följande år för utbildning av landstormsbefäl;

e) att herr *Lithanders* förslag i motionen nr 131 mom. b) icke måtte av riksdagen bifallas.

Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormbefäls-
utbildning.
(Forts.)

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

- av herrar *Lindqvist* i Stockholm och *Thorsson* vilka yrkat,
a) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riks-
dagen bifallas;
b) att herr *Lithanders* motion nr 130 ej heller måtte vinna riks-
dagens bifall;
c) att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts nu förelig-
gande proposition och herr *Lithanders* motion ville i skrivelse till
Kungl. Maj:t anhålla om utredning och därpå grundat förslag till
ordnandet av landstormsbefälsfrågan och de övningar med land-
stormsbefäl, som kunde anses oundgängligen erforderliga, samt
d) att herr *Lithanders* motion nr 131 mom. b) icke måtte av
riksdagen bifallas; samt

av herrar *Pettersson* i Södertälje, *Eliasson*, *Kvarnzelius* och *Nil-
son* i Örebro, vilka beträffande mom. d) i utskottets hemställan an-
sett att utskottet bort avstyrka herr *Lithanders* motion nr 131
mom. a).

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Mörcke* anförde: Herr talman, mina herrar! Att de föreslagna utbildningskurserna för landstormsbefäl äro högeligen av behovet påkallade, lär knappast kunna bestridas. Erfarenheten från höstens mobilisering har härvidlag talat ett ganska tydligt språk. Det visade sig då, att flertalet av det inkallade landstormsbefälet ingalunda var så utbildat, att det var vuxet sin uppgift. Med tacksamhet har jag också funnit, att utskottet har behärtat denna viktiga fråga och tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Emellertid ha inom utskottet tvenne reservanter yrkat avslag på den kungliga propositionen. Då de ha gjort detta, vilja de dock, att en utredning må anställas om, i vad mån sådana kurser i framtiden skola kunna anses oavvisligen nödvändiga, men däremot vilja de icke vara med om några sådana nu. Jag kan inte finna annat, än att detta är ett ganska egendomligt resonemang i en tid, då ett världskrig rasar. Givetvis anser också jag, att även i framtiden sådana utbildningskurser komma att bli av nöden. Men nu är fara å färde, nu föreligger en utrikespolitisk situation, som har vållat, att dessa kurser äro nödvändiga just nu.

För sitt avslagsyrkande ha reservanterna anført huvudsakligen tvenne skäl. Det ena är, att befälet vid infanteriet skulle vara otillräckligt så att anordnandet av landstormsbefälskurser skulle kunna äventyra utbildningen av linjetrupporna, och det andra är, att urvalet av landstormsbefälet hittills har skett på ett otillfredsställande sätt.

Ja, det är ju sant, att vi för närvarande på våra regementen ha mycket ont om befäl. Man håller nu på med att utbilda två

rekrytklasser och en årsklass, som är inkallad efter värnpliktslagens § 28. Befälet har sålunda tredubbel sysselsättning mot vad det i vanliga fall har. Det är ju klart, att om nu dessa föreslagna kurser anordnas och befäl uttages till dem, så måste en del dragas ifrån detta arbete med utbildningen av linjetrupporna. Jag måste också bekänna, att när generalstabschefens förslag först inkom, jag kände mig kanska tveksam — och fallet var nog det samma med en hel del chefer — om det vore tillrådligt att anordna denna utbildning under dessa förhållanden. Men det gällde då att finna några utvägar att ersätta det befäl, som gick förlorat för linjetrupporna. Jag har i detta avseende vidtagit några åtgärder, för vilka jag skall be att få redogöra inför kammaren.

Officersvolontärskolan vid infanteriet, som skulle sluta den 11 juni, avslutas den 29 maj. Därigenom får man 7 officerare, 5 underofficerare och 6 kurirer, summa 18, samt omkring 100 elever. Vidare skall gymnastiklärarkursen vid centralinstitutet avslutas till den 1 juni. Härigenom får man 16 officerare. Vidare skulle chefen för generalstaben ställa till förfogande största möjliga antal, 25 stycken. Dessutom skulle några, ca 5, enskilda officerares kommandering till olika uppdrag upphävas. Inalles får man på det sättet, har jag beräknat, 164 befäl att ersätta med. Dessutom kommer det att anbefallas, att fältövningar ej få anordnas under tiden, då plutonchefskurserna pågå, att tjänstledighet endast i trängande fall må beviljas, och slutligen att reservbefäl och en del A-klassare inkallas i största möjliga utsträckning.

När jag hade gjut upp denna plan, meddelade jag den åt de då i Stockholm samlade generalerna och hänsköt till deras utlåtande, huruvida en proposition i ämnet var tillrådlig. De tillstyrkte enhälligt att under sådana förhållanden anordna kurserna. Det är sålunda icke riktigt, då reservanterna säga, att en del chefer ha uttalat betänkligheter häremot. Det skedde nämligen i ett föregående skede, då de icke kände till dessa åtgärder, som skulle vidtagas för att ersätta befälet. När dessa blivit kända, ha emellertid alla arméns högsta chefer varit eniga om att man kunde utan olägenhet anordna dessa kurser, och man får väl inte tilltro dessa chefers någonting sådant, som att de avsiktligt skulle vilja förrycka den pågående utbildningen för linjetrupporna.

Det andra skälet, som reservanterna åberopa, är att uttagningen av befälet till landstormen hittills varit i hög grad otillfredsställande. De anföra i detta avseende följande: »Mot det sätt, varpå landstormsbefälet hittills uttagits, kunna mycket befogade anmärkningar göras; särskilt då det gällt att uttaga pluton- och kompanichefer synes den sociala ställning, som personerna i fråga intagit, varit avgörande för om han skulle antagas till befäl eller icke. Hans egenskaper i övrigt för tjänstens behöriga skötande ha först i andra rummet beaktats. Många av de personer, som uttagits till landstormsbefäl, äro, enligt vår uppfattning, så undermåliga och äga så små förutsättningar för skötandet av sitt uppdrag, att det rent av skulle skada landstormens fortsatta

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

*Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.*

(Forts.)

tillvaro, om dessa genom en extra kurs på 42 dagar ytterligare skulle bindas för ett uppdrag, som de icke mäktat utföra.»

Då frågar jag: hur skulle det kunna vara möjligt, att man skulle ha kunnat taga ut detta befäl, så att alla voro skickade för sin uppgift, då man hittills icke haft några obligatoriska landstormsbefälskurser utan endast frivilliga sadana, vari deltagarna varit jämförelsevis fåtaliga? De myndigheter, inskrivningsbefäl och rullföringsbefäl, som skola tillsätta eller föreslå dessa landstormsbefäl, ha sålunda i regel aldrig sett dessa personer, än mindre ha de kunnat förskaffa sig någon kännedom om vad de skulle kunna duga till, när det gällde att föra befäl. De ha i regel måst följa rullorna, det är allt de kunnat göra. Är det då underligt, om en och annan kommit med, som varit föga skickad för sin uppgift? Genom mobiliseringen i höstas ha emellertid åtskilliga av dessa misstag kunnat rättas. I många fall har detta kunnat ske. Man har kommit underfund med vilka som passade att föra befäl och vilka som icke voro lämpliga, och man har kunnat göra en behövlig revision av befälslistan.

Dessutom har jag för avsikt att, därest riksdagen skulle bifalla den kungliga propositionen, utfärda föreskrifter därom, att halvtroppchefer och troppchefer vid landstormen, vilka under mobiliseringen visat sig äga anlag för att föra befäl, skola kommenderas till officerskurserna, även om de icke förut äro konstituerade till landstormsofficerare. Att kurserna, som det nu är ställt, icke kunna hinna avslutas innan midsommar, då studentutbildningen börjar, är givetvis en olägenhet, men även på denna olägenhet torde man kunna råda bot genom de åtgärder, för vilka jag här förut redogjort.

Jag vill till sist säga, att denna fråga är så pass viktig, att man måste sätta in all sin kraft på att undanröja de svårigheter, som förefinnas.

Vidare yttrade

Herr Thorsson: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet har redan angivit de huvudgrunder, på vilka vi reservanter stött oss, när vi icke kunnat biträda det förslag till utlåtande, som föreligger från utskottet. Såvida jag förstått honom rätt, har han i stort sett givit oss rätt uti vårt påstående, att det material, som man hittills inkallat för att utföra befälsuppdrag vid landstormen, varit av mindre god beskaffenhet, så att det nästan varit omöjligt att träffa den rätte mannen, som gjort, att man icke fått den rätta personen på den rätta platsen. Men, säger herr statsrådet, övningarna i höstas ha givit oss en vägledning, som vi nu skola försöka att tillgodogöra oss. Ja, jag är ju tacksam för att herr statsrådet vid detta tillfälle utfärdat denna försäkran, ty jag kan icke finna, att den strävan, som herr statsrådet nu givit uttryck åt, har fått någon som helst utformning i den kungliga propositionen, som förelegat till utskottets be-

handling. Generalstabschefen har i en skrivelse av den 5 eller 6 mars 1915 ifrågasatt, att vid den förestående inkallelsen alla A-klassare skulle undantagas. Mot detta generalstabschefens uttalande har jag icke i propositionen kunnat upptäcka någon reservation från herr statsrådets sida. Däremot har herr statsrådet uttalat den meningen, att ifråga om de personer, som under vintern 1914—1915 deltagit i de frivilliga kurserna, skulle Kungl. Maj:t särskilt kunna taga under omprövning, huruvida de åter skola inkallas. Således är det en helt annan uppfattning, som i dag utformats såsom rättesnöre för vilka som skola inkallas och utbildas till landstörmsbefäl.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstörmsbefälsutbildning.
(Forts.)

Nu har herr statsrådet satt ifråga, att genom vissa arrangemang framskapa tillräckligt antal befälspersoner för det ökade utbildningsarbetet. Och om jag icke missuppfattade honom, skulle det vara i ett för allt 164 befäl — däri inräknat de nyexaminerade Karlbergarna — som genom dessa anordningar skulle ställas till förfogande. Det lär dock vara så, att vid samtliga regementen är det synnerligen svårt att medhinna det övningsprogram, som ligger före, samt tillfredställande kunna bedriva utbildningen. Nu har herr statsrådet i propositionen ifrågasatt att den nu tilltänkta landstörmsbefälsutbildningskursen skulle kunna avslutas före den tidpunkt, då studenter och med dem likställda skola inkallas för att förberedas till underbefäl. Detta är så vitt jag kan förstå fullständigt omöjligt, de nu ifrågasatta kurserna hinna ej avslutas innan studenter med fl. rycka in. Under sådana förhållanden måste det, enligt min uppfattning, även efter frigörandet av dessa 164 befälspersoner komma att bli nästan ogörligt att på ett ändamålsenligt sätt driva den omfattande och krävande utbildningen. Kungl. Maj:t har visserligen tänkt sig att inkalla ett antal reservbefäl, men för min del betvivlar jag, att detta reservbefäl lämpligen kan utnyttjas vid truppförbandens utbildningsarbete, och det vill förefalla mig, som om det skulle bli ännu svårare att använda dem vid utbildandet av ifrågavarande landstörmsbefäl. Jag kan således icke ur ren utbildningssynpunkt biträda det föreliggande förslaget.

Jag har dessutom en rent principiell invändning att göra mot hela det sätt, varpå landstormens befälsfråga hittills varit ordnad. Jag kommer nu in på den del av frågan, som herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet ansåg vara den mest omöjliga i vår ståndpunkt. Han ifrågasatte nämligen, att om man i skrivelse till Kungl. Maj:t begär en undersökning för ett bättre ordnande av hela landstörmsbefälsfrågan, skulle detta icke ge försvaret och enkannerligen landstormen det resultat, som den nu föreliggande propositionen skulle vara mäktig att giva. Jag är naturligtvis icke så kortsynt, att jag skulle vilja underskatta betydelsen av 42 dagars eller 21 dagars utbildningsarbete för vissa speciella uppdrag. Men om statsverket skall underkasta sig den ifrågasatta utgiften, vill jag, att vi skola få det bästa möjliga resultat av denna utgift, och det kan jag omöjligen finna, att man får på det

Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.
(Forts.)

sätt, man nu tänkt sig att lösa denna fråga. Ty jag måste vidhålla, att det landstormsbefäl, som hittills använts, i stort sett icke motsvarat de krav, man måste ställa på detsamma. Jag kan icke övertygas därom, att icke i detta landstormsbefäl inrymmas så många personer, som det rent av *icke gagnar att kasta ut dessa 42 dagars ytterligare utbildning på*. Jag måste ifrån min utgångspunkt framhålla den uppfattningen, att landstormen skall äga rätt, att tillgodogöra sig all den militära utbildning, som på förhand finnes magasinerad hos dem, som från regementena avgått med underofficersexamen, och i *första hand* måste dessa personer inkallas för utbildning. Och på den rent militära utbildning, de fått, bör läggas en ytterligare påbyggnad, för att de skola bli skickade att handhava det uppdrag man sätter dem före. Det är därför icke såsom motståndare till ett bättre ordnande av landstormsbefälet, det är icke såsom motståndare till att vi skola få en mera stridsduglig landstorm, som jag har vid betänkandet fogat denna reservation, utan det är därför, att jag är livligt övertygad om att om inga andra skäl i närvarande stund skulle vara avgörande än de rent militära, skulle jag i denna stund ha — hoppas jag — de flesta militära myndigheterna i detta land på min sida.

Nu skall jag be att få säga några ord med anledning av den andra reservationen, som är fogad vid detta betänkande. Som synes, har utskottets samtliga övriga ledamöter enat sig om Kungl. Maj:ts förslag, i vad detsamma avser ordnandet av den tilltänkta befälsutbildningen. Däremot har det framkommit ett par motioner, som innehålla säryrkanden, varav bland annat det ena går ut på en ytterligare utökning av denna landstormsbefälsutbildning, utöver vad Kungl. Maj:t ifrågasätter. Vissa ledamöter av utskottet, som bifallit Kungl. Maj:ts förslag, anse, att därmed kan hela denna fråga vederbörligen avfärdas, och ha reserverat sig mot avsändande av en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Jag kan icke se på denna fråga på det sättet. Utan från min utgångspunkt måste jag påkalla en grundlig utredning om tillgången på, och beskaffenheten av det material, som erfordras för att få ordnade befälsförhållanden. Hela min strävan i detta fall går ut på att landstormen liksom första och andra linjen skola utgöra en del av det hela, vars ledning skall ligga hos de ansvariga militära myndigheterna. Det är därför, som jag är principiell motståndare till allt understödande av detta frivilliga landstormsväsende både på det ena och andra området. Jag vill, att de ansvariga militära myndigheterna skola ha hela ledningen av landstormen, och jag vill, att den frågan skall föreläggas riksdagen till prövning och omdöme, på det att man skall få frågan löst. Jag måste därför oberoende av det beslut, andra kammaren kan komma att fatta i första punkten, yrka bifall till skrivelsen, därför att, även om andra kammaren bifaller det förslag, som föreligger från Kungl. Maj:ts sida, jag för min del icke kan anse, att landstormsbefälsfrågan därmed är löst.

På grund av vad jag sålunda anført, ber jag, herr talman, att

få yrka bifall till den av mig och min partikamrat, Lindqvist, vid betänkandet fogade reservationen.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstörmsbefälsutbildning.
(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman, mina herrar! Inom det utskott, som behandlat denna motion, var man ense om att det föreligger ett verkligt behov att bereda landstörmsbefälet utbildning. Men såsom framgår av den föregående ärade talarens anförande och av en vid betänkandet fogad reservation, är det två ledamöter, som icke anse, att Kungl. Maj:ts förslag till avhjälpande av detta behov är lyckligt. Herr Thorsson har sålunda dels utvecklat, att det möter stora praktiska svårigheter att nu i år hux flux anordna sådana befälsutbildningskurser, och dels riktat anmärkningar mot det sätt, varpå landstörmsbefälet hittills uttagits.

För min del vill jag icke inlåta mig på att i detalj bemöta de sakliga invändningar, som herr Thorsson sålunda framställt. Jag kan det helt enkelt icke, av det skälet, att jag tror, att de i mångt och mycket äro befogade. Jag har så mycket större anledning att tro detta, som herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet nyss förklarat, att, när generalstabschefens förslag om dessa kurser först kom inför hans ögon, han till en början kände sig ganska tveksam. Herr statsrådet har vidare också erkänt, att misstag beträffande befälsuttagningen förekommit. Det synes sålunda, som om vi i detta avseende skulle vara tämligen ense på alla håll.

Men jag tror på samma gång, att även om de invändningar herr Thorsson framställt till stor del äro befogade, det vore orätt att på grund därav avslå denna proposition. Först och främst har ju herr statsrådet på ett sätt, som borde vara lugnande, beträffande dessa praktiska svårigheter förklarat, att anstalter redan äro träffade för att övervinna desamma. Herr statsrådet har vidare lovat att han skall, såvitt det låter sig göra, se till, att de misstag beträffande befälsuttagningen, som må ha förekommit, icke skola upprepas. Redan på grund härav borde man nu ej låta de återopade betänkligheterna väga allt för tungt.

Men vad som gör, att man enligt min mening, nu i alla hänseelser, bör stanna vid att bifalla propositionen, det är att, såsom vi alla veta och såsom herr statsrådet även framhållit, den nuvarande politiska situationen är synnerligen känslig. Vi, som sitta här, kunna kanske icke alltid överskåda, vilken verkan ett avslag på ett förslag sådant som det föreliggande kan utöva. Det synes mig, att detta bör mana till en synnerligen stor försiktighet. Jag tror därför, att när herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet här förklarat såsom sin mening, att dessa kurser för närvarande äro nödvändiga, handlar man riktigtast, om man, trots de betänkligheter, som möjligen delvis kunna finnas kvar, dock röstar för bifall till propositionen.

Jag ber sålunda, herr talman, att åtminstone för min del få yrka bifall till utskottets hemställan i dess första och andra punkt.

*Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.*

(Forts.)

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Det har ju här redan förut framhållits, att när detta ärende första gången behandlades inom utskottet, var man måhända litet tveksam just med anledning av att man trodde, att det skulle bli svårt att anskaffa ledare för dessa landstormsbefälsövningar. Men en del av utskottets ledamöter voro dock på det klara med att man måste försöka göra vad som göras kunde under dessa tider, som äro så upprörda och orosfyllda, för att så fort som möjligt få en något bättre utbildning hos vårt landstormsbefäl. Det går icke an att vänta med denna sak, ty vi veta icke, vilken dag vår landstorm och dess befäl kunna behöva tagas i anspråk. Om det inträffar, är det nödvändigt att detta befäl har åtminstone någon liten övning i att föra befäl. När det sedermera under utskottets arbete lämnades närmare upplysningar om, huru man skulle få ledare till dessa landstormsbefälsövningar, blevo ju utskottets ledamöter tämligen eniga om, att man nu borde försöka göra vad man kunde för att under den närmaste tiden skaffa vårt landstormsbefäl den erforderliga övningen.

Det är ju tydligt, och det har redan herr statrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet erkänt, att icke den första uppsättningen av landstormsbefäl var den bästa, men då detta befäl togs ut, var det ju alldeles omöjligt för vederbörande att veta, vilka som voro de allra lämpligaste därtill. Det är först, sedan övningar ägt rum, som man kan välja ut dem inom landstormen, som äro lämpliga att föra befäl. Och jag kan icke tänka mig annat, än att ett sådant utval kommer att ske, sedan nästa övningar ägt rum. Dessutom komma naturligtvis vederbörande att göra sitt bästa att redan nu få de lämpligaste till dessa övningar.

Jag kan icke finna annat, än att det skulle vara mycket ledsam, om kammaren skulle avslå detta Kungl. Maj:ts förslag. Det har nu visserligen sagts av herr Thorsson, att det är omöjligt för reservbefälet att deltaga i ledningen av dessa landstormsbefälsövningar, men enligt vad jag kunnat fatta, lär dock en hel del av reservbefälet lämpa sig för att ersätta dem, som skola meddela den här ifrågasatta utbildningen. Då det alltså gives möjlighet att få denna till stånd, måste jag säga, att jag för min del icke kan finna annat, än att det måhända skulle vara för vårt land ganska ödesdigert, om vi nu avsloge ett förslag sådant som detta.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Liljedahl: Herr talman! Endast några få ord med hänsyn till den sena timman.

Jag ber att få i anledning av herr Thorssons yttrande framhålla, att de anmärkingar, som han här bragt på tal, givetvis äro i många avseenden berättigade. Det är ju självklart, att det är svårt att, samtidigt som man har den långa rekrytskolan, som kräver mycket befäl, ordna dessa kurser, som ju böra komma i gång så fort som möjligt. Men det är dock en lycklig omständighet.

het, som här kommer till, och det är, att när dessa befälskurser komma att ordnas, är redan 50 procent av rekrytskolans övnings-tid förliden, och enligt gällande instruktion skall då den s. k. enskilda utbildningen i huvudsak vara avslutad, och man slår då tillsammans de små avdelningarna, som kräva mycket befäl, till större avdelningar. När man då sålunda vid många tillfällen har sammanslagna kompanier och plutoner o. s. v., blir ofta rätt mycket rekrytbefäl disponibelt för annan tjänstgöring, så att när dessa kurser, varom här är fråga, träda i funktion, äro vi inne i den s. k. pluton- och kompaniutbildningsperioden, vilken, som sagt, icke kräver så mycket befäl som den s. k. enskilda utbildnings-tiden.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

Vi få icke glömma, att om vi komma i krig, blir det landstormen, som skall taga emot den första stöten. Landstormen vaktar ju gränserna och kusterna, medan de värnpliktiga, som skola bilda den stora rörliga fältarmén, resa ifrån gränserna, ifrån kusten, inåt landet till mobiliseringsorterna, där de skola utrustas och där armén sedan så småningom görs i ordning. Under denna farliga tid är det landstormen, som skall mobiliseras så fort som möjligt för att sköta om vakthållningen vid gränserna och kusterna. Om vi då räkna denna landstorm till 150,000 man, så förstår envar, vad det betyder, att den har en ledning, som är vuxen sina viktiga uppgifter, och hur många brister vi än kunna peka på, när det gäller att förverkliga det föreliggande förslaget, få vi väl ändå erkänna, att den största bristen, när det gäller landstormen, är dock den, att befälet har alldeles för liten övning.

Därför ber jag, herr talman, att med hänsyn till det allvarliga läge, som Sverige för närvarande liksom så många andra länder, som ännu äro neutrala, befinner sig uti, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Det är utan tvivel så, som det redan förut här framhållits, att erfarenheterna ej mindre från 1914 års inkallelse av landstormen, än även, kan man säga, från 1912 års försöksmobilisering, ha givit vid handen nödvändigheten att förbättra landstormsbefälets kvalitet. Men det är icke allenast det egentliga landstormsbefälets kvalitet, som behöver förbättras, utan man har även gjort den erfarenheten, framför allt från 1914 års mobilisering av landstormen, att även den ekonomiska förvaltningen vid landstormen bör avsevärt förbättras. Det förslag, som nu föreligger, avser ju att i viss mån fylla kraven i detta avseende på det sätt, att det icke allenast skulle utbildas landstormsbefäl för truppens direkta kommendering, utan även intendenter och kommissarier, som skulle omhänderhava den ekonomiska förvaltningen vid landstormstrupperna.

Det är nog så, att man även inom utskottet har hyst en viss tvekan att bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och detta med hänsyn till innehållet uti de yttranden, som överlämnats till utskottet; men jag ber att i detta sammanhang få säga, att hade utskottet

*Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.
(Forts.)*

haft kännedom om de åtgärder, som departementschefen nu här har ställt i utsikt och för vilka departementschefen här utförligt redogjort, åtgärder, som skola för dessa kurser lämna stamofficerare till ett antal av 164 — d. v. s. om jag fördelar detta befäl på de landstormsmän, som skola inkallas, blir det för varje officer ett antal av 26 landstormsmän — så är det tydligt, att dessa åtgärder varit ägnade att undanröja en väsentlig del av de betänkligheter, som även utskottet har givit uttryck åt.

Det är icke meningen, att det reservbefäl, som skall inkallas, skall handhava utbildningen av landstormen. Detta reservbefäl kan däremot mycket väl användas vid de skyddstrupper, som äro inkallade jämlikt § 28 av värnpliktslagen.

Med hänsyn till närvarande allvarliga och ömtåliga förhållanden, synes det mig nödvändigt att nu biträda det förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt. Jag vill säga, att det hade varit önskvärt, om förslaget hade förelegat tidigare; utan tvivel hade då ändamålet med detta förslag måhända i någon mån kunnat bättre tillgodoses, men ansvaret för att utbildningen utav dessa landstormsmän blir så tillfredsställande som möjligt bör riksdagen givetvis lägga på Kungl. Maj:t, som har framlagt förslaget.

Under debatten i första kammaren gjorde högerpartiets ledare därstädes ett uttalande, som innebar en vädjan till regeringen att vid inkallande av landstormen beakta industriens berättigade intressen. I anledning därav vill jag till regeringen rikta en vädjan att med synnerlig omsorg beakta jordbrukets berättigade intressen, men också de intressen, som den enskilde kan ha för att icke alltför mycket betungas av de bördor, som denna lag lägger på den enskilde.

Slutligen kan jag icke annat än understryka vikten utav att man redan nu vid dessa kurser tillgodogör sig de militära insikter, som finnas hos f. d. stamanställt underbefäl, ty där har man — och i det stycket delar jag helt och hållet herr Thorssons uppfattning — dock en betydligt solidare grundval att bygga på för den vidare utbildningen. Jag vill därmed ingalunda ha sagt, att varje f. d. stamanställt underbefäl har förutsättningar att kunna utbildas till plutonchef eller kompanichef, men säkert är, att ibland dessa har man ett stort antal, som nog skulle kunna bli lämpliga både plutonchefer och kompanichefer.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkterna a), b) och c). Däremot yrkar jag avslag å utskottets hemställan under punkt d). Det synes mig nämligen, att om man här bifaller, såsom jag hoppas, Kungl. Maj:ts förslag, vilket är detsamma som utskottets hemställan, det då icke skulle vara behöfligt att, samtidigt som man gör detta, skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, innan man har någon som helst erfarenhet om resultatet av de kurser, som nu skola komma att äga rum. Det synes mig dessutom, att uppmärksamheten i varje fall är i så hög grad riktad på detta spörsmål, att någon särskild

skrivelse icke är erforderlig. Beträffande slutligen punkten e) an- håller jag om bifall till utskottets hemställan.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan i punkterna a), b), c) och e), men avslag å utskottets hemställan under punkten d) och i denna punkt bifall till den av utskottets ordförande, herr Pettersson, m. fl. avgivna reservationen.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

Herr Rydén i Malmö: Redan vid remissen av denna proposition tillät jag mig att rikta en hel del invändningar mot innehållet i densamma. Den sakliga granskning, som propositionen sedermera undergått i det sammansatta utskott, som behandlat densamma, har ju oförtydligt givit vid handen, att denna proposition ur rent militär synpunkt är synnerligen illa motiverad, och detta har ju även framlyst i flera av de anföranden, som här hållits av de talare, som understött förslaget. Under sådana förhållanden och då ett bifall till detsamma kommer att förfuska den viktiga frågan om att skaffa vår landstorm ett dugligt befäl, finner jag mig för min del nödsakad att vidhålla den avslagsståndpunkt som jag intog redan vid remissen av denna proposition.

Det yttrades visserligen av krigsministern, att han skulle för sin del tillse, att man för utbildningen av landstormsofficerare skulle tillgodogöra sig det material, som finnes att tillgå i dugliga troppchefer och halvtroppchefer från förra sommarens mobilisering. Jag har mig emellertid bekant, att detta urval av personer, som skulle inkallas, åtminstone inom det område, där jag har personliga förbindelser, kommit till den punkt, att redan för någon vecka sedan förelågo kallelser till en del personer att hålla sig beredda att vid en viss tidpunkt, som jag här icke skall omnämna, rycka in till dessa kurser. Under sådana förhållanden skulle jag vilja ställa den frågan till herr krigsministern, om man redan vid den tidpunkt, när man skickade ut dessa kallelser, gjort ett urval, varigenom man kunde tillgodogöra sig dugliga halvtroppchefer och troppchefer från förra årets inkallelse, eller huruvida hans uttalande här får anses innebära, att det skall ske ett annat urval än det, som redan lett till förberedelser i de varsel, som man skickat ut till olika värnpliktiga.

Då det slutligen ingår i detta förslag, att åtminstone en årsklass, nämligen 1899 års klass, vilken alla partier, som voro med om försvarsuppgörelsen i somras, då voro ense om att lämna fullständigt oberörd av de fem dagars övningar, som nu äro föreskrivna för landstormen, skulle kallas in för en tid av 42 dagar, finner jag för min del däri ytterligare ett skäl att avslå denna proposition. Om man emellertid skall göra något, vilket jag tror är nödvändigt, för att skaffa ett landstormsbefäl, som duger, kunna vi på den sida, som jag tillhör, icke vara med om att här drives igenom ett omoget och — det vågar jag säga — ofullgånget förslag, som kommer att skaffa landstormen ett dåligt befäl, då man i stället för samma kostnader kunde bereda landstormen ett dugligt befäl.

Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.
(Forts.)

Jag ber således att få instämma i avslagsyrkandet, d. v. s. i yrkandet om bifall till herr Thorssons reservation.

Chefen för lantförsvarsdepartementet, herr statsrådet Mörcke: Jag vill endast yttra några få ord till besvarande av den fråga, som den siste ärade talaren nyss riktade till mig, om jag redan förut vidtagit några åtgärder i den riktning, han antydde, nämligen att till den utbildningskurs, varom här är fråga, skulle kallas halvtropp- och troppchefer inom landstormen. Jag vill härpå endast svara, att den generalorder, som skall utgå, för den händelse riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts proposition, länge förelegat utskrivet i koncept, och detta koncept har redan meddelats alla arméfördelningschefer, så att de veta redan, hur denna generalorder kommer att lyda, och ha sålunda i förväg kunnat vidtaga de förberedande åtgärder, som den siste ärade talaren här talar om.

Herr Rydén i Malmö: Med anledning av vad herr krigsministern nu meddelat, vill jag endast nämna, att av vad jag hört beträffande flera fall, där dessa kallelser gällt värnpliktiga, som jag personligen känner, har jag fått det intrycket, att det här går efter den gamla trallen; man tar sådana, som äro i högre social ställning, och icke sådana, som tjänstgjort vid landstormstrupperna. Men det är ju möjligt, att ordningen är olika inom olika arméfördelningar.

Herr Christiernson: Herr talman! Det har här särskilt av herr statsrådet och även av en föregående talare betonats, att det nu är fara å färde, och att det därför är nödvändigt att nu vidtaga vad som här föreslagits. Jag skulle vilja säga, att detta var dock en något senkommen upplysning. Jag kan icke neka till att det är litet underligt, att tio månader efter det världskriget brutit ut, man såsom ett starkt vägande motiv för det förslag, som här framlagts, framhåller, att det är fara å färde. Jag kan icke neka till att det förefaller mig, som om detta erinrade om den gamla historien om bagaren, som glömde att lägga jäst i brödet och sedan kastade in jätten i ugnen i tro att den därmed skulle åstadkomma den nytta, som jätten skulle ha haft, om den i rätt tid hade blivit inlagd i degen. Jag får verkligen uttala min förvåning över att, när det nu är så betänkligt, som herr statsrådet säger, han icke på ett tidigare stadium kommit fram med ett förslag, utan nu så här i riksdagens sista ögonblick kastar in en proposition och säger, att den måste antagas. Om denna proposition här i dag faller, så är det kanske icke säkert, att ansvaret därför faller på kammaren, utan det faller på dem, som verkligen ha behandlat denna fråga så oskickligt, nämligen regeringen och herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet.

Jag vill till en del instämma i det klander, som här riktats emot det sätt, varpå man tidigare skaffat sig landstormsbefäl. Men

när det nu med sådan styrka framhållits från regeringsbänken, att den föreslagna tvångsätgärden är nödvändig, och jag tror, att det var någon hjälpare till regeringen, som sade, att det vore till olycka för landet, om icke detta förslag antoges, vill jag härtill endast säga, att det är icke obekant, att det här i landet frivilligt insamlats en massa penningar i syfte att förse landstormen med ett visst vapen. Jag skulle vilja fråga herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet, vilka åtgärder han i den delen vidtagit. Ja, han kanske icke svarar på den saken, och jag vill då endast säga, att jag erhållit en uppgift — och den har jag erhållit på sådant sätt, att jag icke har anledning att betvivla densamma — som tyder på, att herr statsrådet till stor del glömt bort landstormen i detta avseende. Jag vill säga, att efter en sådan upplysning blir man ännu mer skeptisk emot detta förslag; det synes mig mera såsom en gest och icke ägnat att i verkligheten medföra något resultat.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsfälsutbildning.

(Forts.)

När jag här förut sade, att det var bra sent att först nu komma med detta förslag, tänkte jag även på de synpunkter, som herr Thorsson först här framförde med anledning av bristen på befäl. Nu säger herr Liljedahl, att det här går alldeles utmärkt, ty snart behöva vi icke så mycket befäl för rekrytutbildningen, då den inom kort hunnit så långt, att den ingår i ett stadium, då behovet av befäl icke är så stort. Men det torde väl vara herr Liljedahl bekant, att det icke funnits behöfligt befäl under den föregående tiden, och det är givet, att behovet av befäl något minskas, när man kommer in i denna andra utbildningsperiod, men när det har rätt brist från början, lär man nog icke senare få för många. Jag undrar, om icke den utbildning, som nu skall ges åt befalet i landstormen, kommer att bli av mindre värde på grund av brist på goda lärarkrafter. Det är givet, att om dessa inkallade skola på den korta tid, som utbildningen omfattar, kunna utbildas till dugligt befäl, går det icke för sig att skicka fram herrar, som kommit från Karlberg i går, utan det måste väl vara, vill jag säga, de allra dugligasta subalternerna, men de behövas såvitt jag förstår, för de två årsklasser värnpliktige rekryter, som nu ligga inne.

Jag finner, att de betänkligheter, som man får mot förslaget, när man läser reservationen, icke ha skingrats, sedan man här hört förklaringarna från såväl herr statsrådet som de utskottsledamöter, som åtagit sig att försvara denna sak. Man får ju till deras ursäkt anföra, att det kanske icke varit så gott; de ha nog gjort så bra de kunnat, och man bör icke särskilt klandra dem. Jag har emellertid den bestämda uppfattningen, att denna utbildning av befäl för landstormen blir dålig och därför icke kan leda till något resultat, som man kan bygga på, och då jag dessutom icke är övertygad om, att regeringen visat det intresse för en annan landstörmsfråga, som varit nödvändigt, kan jag för min del icke säga annat, än att jag ur försvarets synpunkt finner det vara

Aug. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstörmsbefälsutbildning. (Forts.)

väl motiverat att yrka bifall till det av herr Thorsson här under överläggningen framställde yrkande.

Herr Åkerman: Herr talman! Den siste ärade talaren ansåg, att den kungl. propositionen i själva verket icke var annat än en »gest», såsom han uttryckte sig. Ja, i den händelse att 42 dagars utbildning av landstörmsbefälet är en gest, får jag väl uppfatta detta såsom ett löfte av herr Christierson, att han vid en möjlig framtida utredning av landstörmsbefälsfrågan också skall stå på den ståndpunkt, som åtminstone vi militärer icke ha något emot, nämligen att landstörmsbefälet får längre utbildning än 42 dagar. Eftersom 42 dagars utbildning endast är en gest, förmodar jag, att det är en ganska lång utbildningstid, som landstörmsbefälet enligt hans åsikt bör få.

Herr Christierson uppehöll sig mycket vid att tidpunkten för landstörmsbefälets utbildning vore synnerligen illa vald. Jag skall icke uttala mig om möjligheten av, att denna utbildning kunnat äga rum i höstas eller på nyåret, men jag vill påstå, att sedan de två beväringerekrytklasser, som nu äro inne i tjänstgöring, börjat sin utbildning, har man icke utan ännu större svårighet än de som nu äro för handen kunnat börja landstörmsbefälets utbildning vid annan tidpunkt än ungefär den, som nu är inne. Och detta av det enkla skälet, att under den första tiden av rekrytutbildningen fordras det jämförelsevis större tillgång på befäl än senare. Den utbildning, som nu följer under den period, då landstörmsbefälets utbildning skall äga rum, kan lättare — jag vill icke säga att det är bra, men dock lättare — än förut under beväringerekrytskolan överlämnas åt reservbefälet. Det är ju så, åtminstone såsom jag tänkt mig saken, att reservbefälet skall insättas på de platser, som förut innehafts av å stat varande befäl, och att detta reservbefäl skall fortsätta utbildningen av beväringerekrytklasserna, medan på stat utbildat befäl övergår till utbildning av landstörmsbefälet. Det är på det sättet man får reda sig ur dessa svårigheter, ty det vill jag i min egenskap av regementschef säga, att nog kommer det att välla svårigheter, men, såsom herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet påpekade och även jag haft äran förut påpeka för kammaren, det är tidsförhållandena, som gjort, att man på militärt håll ansett, att man måste försöka övervinna dessa svårigheter. Efter de upplysningar, som herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet nu lämnat, bliva, därigenom att en del skolor o. s. v. upphöra, något tidigare än eljest och genom att, såsom det föreslagits i propositionen, reservbefälet kommer att kunna inkallas i större utsträckning än annars under beväringerekrytskolan, dessa svårigheter till stor del reducerade, så att olägenheterna vid utbildningen av beväringerekrytklasserna icke torde bliva större, än de nu äro.

Till sist, mina herrar, ber jag att få meddela, att jag av anledning, som kanske är känd av en stor del av kammarens ledamöter, nyligen varit i tillfälle att se landstorm under krigets all-

var. Jag har alltid haft en stor och hög tanke om landstormens uppgift, men jag måste säga, att jag blivit förvånad över, att landstormen var till den grad behöfelig och kunde göra så mycket, som den gjorde, under god organisation och utbildning samt, det måste även sägas, med god utrustning. Och jag måste förklara, att så mycket jag än vid mina ringa funderingar över Sveriges försvar och landstormens roll därvid insett landstormens betydelse, blev jag i alla fall överraskad av, huru stor betydelse den under nu pågående krig hade framför allt inom ett sådant område, som det jag varit i tillfälle att under de närmast föregående dagarna eller veckorna studera, nämligen inom ett etappområde. Landstormen kom där till den allra största användning och oaktat denna stora användning av landstormen fann man dock snart, att den kunde användas ännu mera. Men för att detta skall låta sig göra, måste landstormen vara organiserad, och den måste hava befäl, som kan föra densamma.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

Under intrycket av vad jag nyligen sett och under intrycket av att all fara för oss visst icke är över kan jag icke annat än varmt vädja till kammaren att vara med om denna lilla »gest».

Herr Lithander instämde häruti.

Herr Christiernson: Herr talman! Ja, den siste ärade talaren har försökt att hjälpa upp detta förslag, men jag vädjar till kammaren, om icke det bästa, som den talaren yttrade, var hans redogörelse för vad han sett under de sista dagarna i ett annat land och om det kan återopas i denna sak eller göra den bättre. Det förstår jag icke, såvida icke meningen är, att man genom att göra detta till en känslorak skall få frågan igenom med större majoritet än annars. Men i övrigt tycker jag man bör skilja på dessa två uppgifter. Jag tror icke, att även om det svenska landstormsbefälet får en utbildning av 42 och 21 dagar, herr Åkerman skulle vara tillfredsställd, om han jämför landstormen här hemma med den landstorm, som han sett ute i kriget, där den kanske varit halva året eller längre tid i tjänstgöring. Men så inlåter han sig på samma experiment som herr Liljedahl och säger, att visst räcker befälet till. Men förut har man sagt, att befälsstillgången är så knapp, att man kan nätt och jämt utbilda en årgång rekryter, att på vissa kompanier finnes icke mera än en ung subaltern och att kompanichefen icke sällan är enda officer. Nu är det tre årsklasser, som är inne i tjänstgöring, och då går det mycket bra att få befälet att räcka till även för denna extra kommandering, påstår man, men jag undrar, om någon vill tro att befälet räcker bättre till, därför att man flyttar om dem. Inte kan man på detta sätt öka antalet. Och skulle så vara, att tillgången på dugligt befäl verkligen är så stor, som här förutsattes, då kommer man nästan till den slutsatsen, att vi tidigare haft för mycket befäl.

För övrigt kommer jag tillbaka till vad som hände under mobiliseringen 1914 i augusti. Vad hade man då för militärer

Ang. förslag
till lag om
skyldighet för
vissa värn-
pliktiga att
undergå land-
stormsbefäls-
utbildning.
(Forts.)

att sätta i landstormen? Så vitt jag minnes rätt, så var den inkallade militärstyrkan, som icke tillhörde landstormen, icke stort större än den, som nu är inkallad, men den var utbildad, den hade sin rekrytskola bakom sig. Det oaktat fanns det icke en enda aktiv officer, kan man praktiskt säga, att ställa till landstormens förfogande, trots att det borde hava varit synnerligen angeläget ur såväl utbildnings- som inspektionssynpunkt att låta denna första allmänna landstormsmobilisering äga rum under överinseende av yrkesofficerare. Men nu, då två arsklasser rekryter med endast ett par månaders utbildning äro inne, då, anser man, går det utmärkt bra att skicka officerare till landstormen. Jag frågar: varför gjorde man icke detta i höstas, så att man kunde få pli på landstormen och få den använd på ett förnuftigare sätt än som skedde? Jag säger med den erfarenhet, jag har, att talet om att det nu finnes officerskrafter till förfogande, kan låta bra i riksdagen, men jag tror dock, att de regementschefer och bataljonschefer, som skola sköta om denna sak, kanske icke svära, ty det är förbjudet för militärer, men nog komma de att säga en del vackra ord om de herrar, som fört fram denna sak.

Jag skulle vilja säga till herr Åkerman, att jag icke givit på hand, att när militärerna begära en längre utbildningstid för landstormsbefälet, så skall han ha mig med. Men jag vill också säga herr Åkerman, att när vi i höstas avgjorde försvarsfrågan, jag trodde, att också befälsfrågan var avgjord. Jag hade den uppfattningen, att vi avgjorde denna fråga i ett sammanhang och i dess helhet, och att vi sålunda kommit ifrån detta. Nu få vi veta, att militärerna komma med krav på längre utbildning för landstormsbefälet. Det var en nyhet, och det får jag säga, att jag icke är beredd att taga ståndpunkt till den frågan, och jag tror icke ens, att herr Åkerman tagit ståndpunkt i frågan.

Så såges det i första kammaren, att man i detta fall bör taga hänsyn till industrien, och herr Nilson säger, att man bör taga hänsyn till jordbruket. Och därtill skulle jag vilja säga, att hänsyn bör tagas till människorna. Men om nu hänsyn skall tagas till allt detta, vad blir då kvar? Jag vill icke säga, att det blir de, som ha den största förmågan att tillvarataga utbildningen. Man kan då komma därhän, att det blir endast landstormsbefäls-societeten, som möter upp vid denna utbildning, och jag tror icke, att detta skulle vara den bästa lösningen.

Nu skall jag icke upptaga herrarnas tid längre, men jag vill verkligen säga, att var jag på förhand, innan denna fråga föredrogs i kammaren, av den åsikten, att det här icke var något mera än en gest, så har jag blivit mera övertygad därom, sedan jag hört debatten. Och jag skulle vilja säga till regeringen, att om herrarna löste den fråga, som jag tryckt på, skulle detta vara av större betydelse för landstormen än ett bifall till föreliggande proposition.

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag vill säga herr Christiern-

son, att då jag troligen om en vecka inträder i militär tjänstgöring och övertager befälet över mitt kompani, så skulle näst ett dåligt hälsotillstånd hos truppen intet göra mig mer bekymmer än en rådande befälsbrist på kompaniet. Herr Christiernson skall icke fatta mig så, som skulle jag ha sagt, att det är godt om befäl, tvärtom är det en gammal kronisk kompanichefssjuka, som även jag ofta lidit av, att man jämrar sig över bristen på befäl. Men det ligger i vårt yrke, att vi militärer få rätta oss efter rådande förhållanden, rätta oss efter vad regeringen och riksdagen bestämma. Och då menar jag, att när det är absolut nödvändigt att giva dessa 150,000 landstormsmän den utbildning, som de maste ha för att fylla sin uppgift, blir det av synnerlig vikt, att dessa landstormsbefälskurser inträda under den del av rekrytskolan, då vi ha trupputbildning och icke enskild utbildning. Då blir en del av befälet ledigt från själva utbildningstjänstgöringen men det går därför icke och slår dank, utan då sysselsättes övertaligt befäl med taktiska uppgifter och instruktionsuppgifter. Men jämför jag dessa senare uppgifter med dem, som föreligga vid landstormens utbildning, så anser jag, att det är ännu viktigare, att vi få våra 150,000 landstormsmän utbildade.

Jag skall be att, sedan jag slutat mitt lilla anförande, få visa herr Christiernson fotografier, tagna från det slagfält, där herr Akerman haft den stora lyckan att vara med, men icke jag. Jag har här en fotografi, som visar ett mästerverk, utfört av väl utbildad landstorm, vilket icke kunnat utföras, om icke denna landstorm haft befäl, som självt varit väl utbildat. Detta fotografi talar för nödvändigheten av att landstormen får befäl, som instruerar och utbildar den.

Hans excellens, herr statsministern Hammarskjöld: I anledning av vad här under debatten yttrats, anser jag mig böra, innan diskussionen avslutas, på det bestämdaste betona, att den ifrågavarande propositionen, lika litet som dess öde, för regeringen har karaktären av en gest eller demonstration, utan är fullt och helt allvarlig. Vi förstå alltför väl, att man i den nuvarande situationen icke är betjänt med en resolution, en gest eller en demonstration, utan att här behövas realiteter.

Bland de tyvärr talrika brister, som under hösten vid landstormens inkallande visade sig förefinnas, var icke den minsta den, att befälet saknade nödig utbildning, och icke minst behjärtansvärd var den klagan, som förspordes från de inkallade landstormsmännen, att de saknade nödig instruktion och erforderligt, skickligt befäl, den klagan bör icke få höras ännu en gång.

Här har sagts, att regeringen dröjt för länge med att framlägga denna proposition. Jag skulle däremot kunna invända, att propositionens sena framläggande dock kan förklaras ur åtskilliga omständigheter, såsom förra riksdagens sena avslutning, det nuvarande tidsläget, som kräver dagliga maktpåliggande och brådskande åtgärder, samt att vi på det militära området icke legat på

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstormsbefälsutbildning.
(Forts.)

latsidan, utan haft både det ena och andra i görningen. Jag bryr mig dock icke om att ingå på dylika förklaringar, men vill säga, att om landstormen ännu en gång blir inkallad, så tjänar det icke något till, att riksdag och regering tvista med varandra om, vem som har skulden till att den saknar nödigt befäl. Resultatet av en sådan tvist kunna vi icke åberopa för våra landstormsmän, och vi kunna icke därmed möta fienden.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen till en början propositioner angående utskottets hemställan i mom. a)–c), nämligen dels på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt, dels ock på avslag därå och bifall i stället till vad av herrar Lindqvist i Stockholm och Thorsson föreslagits i mom. a) och b) av deras vid utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 hemställan i mom. a), b) och c) av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit vad av herrar Lindqvist och Thorsson föreslagits i mom. a) och b) av deras vid utlåtandet fogade reservation.

Voteringen utföll med 109 ja mot 75 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit vad utskottet i förevarande moment hemställt.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom. d) av utskottets hemställan propositioner på 1:o) bifall till utskottets i nämnda moment gjorda hemställan, 2:o) bifall till det förslag, som innefattades i mom. c) av den utav herrar Lindqvist i Stockholm och Thorsson vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å såväl utskottets hemställan som motionärens i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren avslår såväl sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 hemställan i mom. d) av utskottets förevarande utlåtande nr 1 som motionärens i ämnet gjorda framställning, röstar

Ja;

Den. det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som innefattas i mom. c) av den utav herrar Lindqvist i Stockholm och Thorsson vid utlåtandet fogade reservationen.

Ang. förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå landstörmsbefälsutbildning.

(Forts.)

Omröstningen utvisade 58 ja, men 128 nej, vadan kammaren bifallit det förslag, som innefattades i mom. c) av den utav herrar Lindqvist i Stockholm och Thorsson avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Slutligen blev efter av herr talmannen given proposition utskottets hemställen i mom. e) av kammaren bifallen.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av § 39 värnpliktslagen. biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställen.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört lagutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till lag om rätt för stat, kommun och municipalsamhälle att försälja vissa fastigheter med servitut, innefattande företrädesrätt till återköp.

Ang. rätt för stat, kommun och municipalsamhälle att försälja jord med återköpsrätt.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 54, hade herr *Palmstierna* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag till lag innebärande rätt för stat, kommun och municipalsamhälle att inom stadsplanerat område försälja ägande fastighet med sådant servitut att fastigheten, när densamma ånyo utbjödes till försäljning, kunde av staten, kommunen eller municipalsamhället med företrädesrätt få återförvärfas mot erläggande av den köpeskilling, som med frändragande av ersättning för byggnader o. d. motsvarade det ursprungliga försäljningsbeloppet.

Utskottet hemställde, att riksdagen ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida och i vilken omfattning skulle genom lagstiftning kunna beredas stat, kommun och municipalsamhälle tillfälle att försälja jord med så kallad återköpsrätt.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar greve *Spens*, *Tisell*, *Pettersson* i Bjalbo och *Gustafsson* i Örebro, vilka ansett motionen icke böra till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

av herr *Dahl*.

Ang. rätt för
stat, kommun
och municipalsamhälle
att försälja
jord med åter-
köpsrätt.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Gustafsson i Örebro: Herr talman! Det är icke så ovanligt, att vi i denna kammare diskutera olika former för upplåtelse av jord. Det skulle icke kunna falla mig in att nu försöka upprepa de olika meningar, som föreligga beträffande det ena eller det andra upplåtelsesättet; utan orsaken till att jag begärt ordet, är att jag vill säga, varför jag och åtskilliga andra här reserverat oss och haft en från utskottets avvikande mening.

En motionär här i kammaren har föreslagit en ny upplåtelseform, kallad återköpsrätt. Återköpsrätten innebär, att om ett samhälle, vare sig stadssamhälle eller landskommun, upplåter jord till enskilda med äganderätt, samhället gör det förbehållet att, där det så finner för gott när jorden ånyo utbjudes till försäljning, återtaga jorden till samma inköpspris, som ägaren har fått den för.

Nu är jag av den meningen, att om detta i någon mån skulle vara en fördel för det samhälle, som upplåter jorden, det är en betydlig nackdel för den, som får denna äganderätt åt sig upplåten. Jag skall bara be att få anföra ett par skäl härför; och de skäl, som jag anför — det kan jag ju också säga — äro just desamma, som lagberedningen har använt för sitt avstyrkande, då den skulle yttra sig i denna fråga.

Lagberedningen säger, »att den nye ägaren vid dylikt förbehåll komme i helt annan ställning än andra fastighetsägare inom samhället. Frågan om och när återköpsrätten komme att utövas vore oviss och gjorde hela rättsförhållandet osäkert. När den en gång utövades, komme detta alltid att kännas såsom ett tungt ingrepp i äganderättsförhållandet. Vidare måste ifrågavarande villkor verka förlamande på den enskilde ägarens vilja att höja värdet av sin egendom. Ägaren skulle icke heller kunna inteckna fastigheten högre än till det förut fastställda återköpsbeloppet».

Dessa äro de skäl, som föranlett oss reserveranter att hava en avvikande mening; och då jag tycker, att dessa skäl äro fullt bärande, skall jag icke vidare yttra mig, utan endast anhålla att få yrka avslag såväl å motionen som å utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag skall i korthet be att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Det är här fråga om ett önskemål, som finnes i flera städer — också i huvudstaden — där man har ett absolut behov av att ha olika upplåtelsesätt för olika ändamål.

Nu framhåller man mot förslaget, att detta upplåtelsesätt är ogynnsamt för köparna, som icke disponera fastigheten fullt fritt. Men de behöva icke köpa sådana fastigheter, om de inte vilja. Ingen människa tvingar dem att köpa. Utan det gäller nu bara, att då staden för vissa ändamål behöver förbehålla sig det villkoret, staden också skall kunna få använda detsamma. Det är det hela; och därför yrkar jag bifall till förslaget.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner å de därunder förekomna yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. rätt för stat, kommun och municipalsamhälle att försälja jord med återköpsrätt.

(Forts.)

§ 10.

Lagutskottets härpå föredragna utlåtande, nr 49, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av tillfälle för innehavare av lägenheter å ecklesiastika boställen att friköpa de innehavda lägenheterna. blev av kammaren godkänt.

§ 11.

Föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om dels undersökning rörande verkningarna av lagen den 25 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne samt lagen samma dag om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne ävensom förslag till förbättringar i dessa lagar, dels ock ändring i vissa angivna avseenden uti förenämnda lag. Därvid yttrade

Ang. lagstiftningen om uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne m. m.

Herr Lindhagen: Denna fråga har förevarit många gånger i riksdagen, och äntligen har man nu kommit till ett enigt resultat i lagutskottet, där den alltid fallit. Men det har skett genom den restriktionen, att, som herrarna se, det i själva klämman bara står talat om uppsiktslagen, under det att motionen avser revision av både uppsikts- och arrendelagarna.

Nu är det i alla fall meningen — och det har jag fått rättighet att omtala — att även arrendelagen skall finnas i klämman. Den synes där inte, men finns där ändå; och skälet härtill är följande: Det står i motiveringen, att »med hänsyn till uppsiktslagens och den norrländska arrendelagens inbördes sammanhang torde ifrågavarande undersökning böra avse jämväl verkningarna av sistnämnda lag, i vad densamma äger samband med lagstiftningen i övrigt till förekommande av vanhävd å jord i Norrland och Dalarne.»

På hemställan av ledamöter av första kammarens högerparti skulle detta uttryckas i klämman endast på följande sätt: »gällande lagstiftning till förekommande av vanhävd av viss jord i Norrland och Dalarne»; och så skulle däruti ingå också arrendelagen i den mån den ägde samband med vanhävdslagen. Behovet av undersökningens ytterligare utsträckning till arrendelagens verkningar i andra avseenden skulle lämnas såsom en öppen fråga. Om man uttryckligen ville redan nu påkalla en sådan undersökning, äventyrade motionen att bli avslagen i första kammaren. Därför hava vi förenat oss på det här sättet.

Nu vill jag säga, att det är ett stort framsteg i alla fall att na fått saken fram på detta sätt; och då meningen är, att arren-

Ang. lagstift-
ningen om
uppsikt å vissa
jordbruk i
Norrlund och
Dalarne m. m.

(Forts.)

delagen skall komma med på ett hörn, så vill jag för min del be-
tona att det ligger i sakens natur att en blivande utredning ej
kan undgå att omfatta även de delar, där arrendelagen ej äger
omedelbart sammanhang med vanhävdslagen, och att också denna
utredning måste ske samtidigt med undersökningen om den andra
lagen. Därför har även jag kunnat nöja mig med utskottets be-
tänkande, för att vi slutligen skulle få någon fason på denna frå-
ga och få någonting åtgjort i densamma.

Med detta uttalande, och under förhoppning att vad jag nu
förmodat också skall gå i verkställighet, yrkar jag bifall till ut-
skottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Sollefteå och *Vennerström*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Ang. förslag
till lag om för-
bud i vissa fall
mot slaktande
av svin m. m.

Härefter upptogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr
51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
rätt för Konungen att stadga förbud i vissa fall mot slaktande av
svin och saluhållande av slaktat svin.

Genom en den 14 maj 1915 dagtecknad proposition, nr 200, som
hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av
propositionen bifogade utdrag av i statsrådet och lagrådet förda pro-
tokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om rätt för Konungen att stadga förbud i vissa fall mot slaktande av
svin och saluhållande av slaktat svin.

Härigenom förordnas som följer:

Konungen äge, om sådant finnes vara av förhållandena ound-
gängligen påkallat, stadga förbud mot slaktande av synbarligen dräk-
tiga svin eller svin under viss, av Konungen bestämd vikt, så ock
mot saluhållande av slaktat svin under viss, av Konungen bestämd
vikt; och äge Konungen ej mindre att giva föreskrifter om beviljande
av de undantag från sådant förbud, som prövas skäliga, än även att
stadga straff för överträdande av dylikt förbud samt i övrigt med-
dela de bestämmelser, som i anledning av nämnda förbuds utfär-
dande må finnas erforderliga.

Denna lag skall träda i kraft dagen efter den, då lagen enligt
därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författnings-
samling, samt äga tillämpning till och med den 29 februari 1916.
Av Konungen jämlikt lagen meddelat förbud må ej gälla längre än
till och med sagda dag.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Lindhagen*; och

av herr *Persson* i Norrköping, som yrkat, att Kungl. Maj:ts förvarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.

(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Meningen med detta lagförslag är ju att värna om fläsktillgången här i landet. Men angående möjligheten att vinna nämnda syfte genom ett bifall till den kungl. propositionen, är jag av samma mening som utskottet. Jag har emellertid begärt ordet för att påvisa en annan väg, som säkerligen skulle leda till betydligt bättre resultat i ifrågavarande syfte.

Sedan århundraden tillbaka har från norra delen av Skåne, den trakt jag representerar, sänts en mängd smågrisar till mellersta och norra delarna av landet. Sålunda har under de senaste årtiondena varje år sänts tusentals vagnslaster sådana till övriga landsdelar.

På grund av mul- och klövsjukan utfärdade emellertid Kungl. Maj:t förra hösten förbud mot att sända dessa grisar norr om Skåne. Detta förbud har naturligtvis väckt stort bekymmer i dessa trakter, och ett stort överskott av smågrisar har uppkommit. Hushållningssällskapet i Kristianstads län har under de senaste veckorna gjort en undersökning om antalet smågrisar, och det har visat sig, att icke mindre än cirka 50,000 smågrisar finnas till avsalu i denna del av Skåne. Det är ju givet att detta vållat många svårigheter för denna bygd och dess befolkning. Lantbrukarna där ha delvis baserat sin ekonomi på svinavel och ha beräknat att med inkomst från dessa grissändningar kunna betala sina gödningsämnen, fodermedel och andra skulder. Nu ha ju dessa beräkningar på grund av Kungl. Maj:ts förbud slagit fel.

Om nu det föreliggande lagförslaget antages, blir ställningen för dessa lantmän alldeles olidlig. Genom detta förslag skulle för det första förbud stadgas mot att slakta suggorna, man fordrar, att dessa skola föda grisar, och sedan är det genom redan befintligt förbud omöjliggjort att sälja dessa. Så kommer till sist förbud mot försäljning av grisar till slakt under viss vikt, exempelvis 80 kilogram. Följden blir sålunda den, att om en småbrukare har ett par eller tre suggor med ett trettiotal smågrisar, det för honom i många fall blir en ekonomisk omöjlighet att kunna inköpa de kraftfodermedel, som erfordras för att göda dessa svin.

Det skulle här inträda en mycket svår situation, men som väl är, har lagutskottet avstyrkt detta förslag, vilket vi också hoppas skall bli riksdagens beslut. Jag har velat framhålla detta för att

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m. påvisa det nödvändiga i att i stället för att göra det svårare för dessa lantmän, utvidga möjligheten för dem att kunna både reda sig själva och göra landet nytta.

(Forts.) Om det gällande förbudet upphävdes, skulle dessa 50,000 grisar, motsvarande omkring 250 vagnslaster, kunna förslas från detta län norrut och spridas utöver Sveriges bygder, och jag är övertygad om att det skulle vara en betydligt större garanti för värnandet av fläsktillgången än det kungl. förslaget innebär. Därtill kommer, att under sommarens lopp ytterligare grisar komma att födas upp och transporteras uppåt landet.

Nu är det givetvis av mycket stor betydelse, att när förbudet upphäves, man icke fastställer så svåra bestämmelser, att de omöjliggöra all handel och omsättning. Jag vet, att herr jordbruksministern under denna vinter ställt sig välvillig till våra krav, ehuru myndigheterna icke ansett sig kunna gå med på desamma, men jag vädjar till herr jordbruksministern, som nu är här närvarande, om man icke skulle kunna i möjligaste mån få detta förbud upphävt, utan att det därför fastställdes svårare bestämmelser, än att dessa producenter kunde under drägliga villkor både driva denna lönande uppfödning och tillgodose det stora behov av fläsk, som säkerligen framåt sommaren och hösten kommer att göra sig gällande i landet. Det skulle vara mycket olyckligt, om förbudet allt framgent skulle gälla. Det har verkat mycket ofördelaktigt hittills, men för varje dag, som går, blir det allt svårare. Dagligen har jag fått brev och telefonsamtal med förfrågningar, om det icke är utsikter att få förbudet upphävt. Jag har genom samtal med herr jordbruksministern fått höra, att det börjat ljusna, och jag vågar hoppas, att denna ljusning blir verklighet, och förbudet inom de närmaste dagarna blir upphävt. Jag hoppas också, att kammaren vill giva herr jordbruksministern stöd i vad avser upphävande av detta förbud, så långt det kan ske, till hjälp för dessa bygder och för landet i dess helhet.

Jag ber vad lagförslaget beträffar att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis: Herr talman! I anledning av den proposition, som nu behandlas, har herr Bengtsson i Norup berört en annan fråga, som är synnerligen viktig, nämligen den, hur man skall gå till väga för att få de smågrisar, som uppfödas i Kristianstads län, där denna grisuppfödning är en mycket stor affär, spridda över landet under denna tid, då, såsom herrarna veta, medicinalstyrelsen gör allt vad göras kan för att söka hämma den mul- och klövsjuka, som under några månader uppträtt här och var i Skåne.

Att denna av herr Bengtsson berörda fråga är av stor vikt, har jag bäst tillfälle att erfara därigenom, att gång på gång begäres det ifrån Kristianstads län, att något måtte göras, så att

man kan få sälja dessa smågrisar, som nu lära vara uppe i ett antal av 50,000, såsom vi hörde, under det att från andra delar av landet, där man är van att köpa dessa grisar, begäres att något måtte göras för att grisarna skola kunna få avsättas uppåt landet, varest nu är brist på sådana smågrisar.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.

(Forts.)

För någon tid sedan gjordes det verkligen ett försök att under stark veterinärkontroll föra upp några vagnslaster. Dagen efter det de inlastats yppade sig emellertid vid den station, där inlastningen skett, ett fall av mul- och klövsjuka, och hela denna transport av grisar, som redan avlastats, en del i Småland och återstoden uppe i Östergötland, fick med stort besvär hopsamlas och nedslaktas.

Jag har haft upprepade konferenser med medicinalstyrelsen, huruvida det icke skulle vara möjligt att finna något sätt att kunna transportera grisar från Kristianstads län uppåt landet, och jag kan till min glädje meddela, att just i dag medicinalstyrelsen till jordbruksdepartementet inlämnat ett förslag, varigenom styrelsen anser, att från en del av Kristianstads län man nu skulle kunna börja med transporter av smågrisar, dock under viss garanti. — Detta om detta.

Vad det föreliggande förslaget beträffar, så är det tyvärr redan av första kammaren avslaget och således lagen fallen. Jag skall därför icke vid denna sena timma upptaga herrarnas tid med att söka på något sätt försvara förslaget, men jag vill begagna detta tillfälle till att påpeka, vilka stora svårigheter det möter att i dessa tider träffa nödiga och väl avvägda reformer. Man måste försöka att hjälpa både producenter och konsumenter, man måste försöka laga så, att det finnes tillräckligt med föda och på samma gång skall man försöka förebygga, att priserna icke bli för höga. Bland de åtgärder, som i ett stort antal länder tillgripits för att säkerställa svinstammen i landet och för att samtidigt söka utöka fläsktillgången, har just varit en sådan lag, enligt vilken dräktiga suggor och grisar under viss vikt icke få slaktas. Någon sådan föreskrift har man icke vågat göra här ännu, emedan fodret varit så dyrt och således svårigheten stor att uppföda grisarna, men nu kan man ju tänka sig, att när sommaren kommer och grönfoder kan användas, den faran skulle vara över, och den dagen således förr eller senare inne, då man ausåge det vara möjligt och lämpligt att utfärda liknande föreskrifter. Det är därför Kungl. Maj:t begärt att få rätt att, om och när så kunde anses av behovet påkallat, utfärda en sådan lag. Nu har emellertid lagutskottet så gott som enhälligt avstyrkt förslaget och första kammaren har redan bifallit utskottets hemställan och således är möjligheten för Kungl. Maj:t att i detta fall ingripa reglerande nu utesluten.

Herr Persson i Norrköping: Jag vill med anledning av den debatt, som här föres, till en början för mitt vidkommande säga, att jag hoppas, att jordbruksministern och medicinalstyrelsen icke

*Aug. förslag
till lag om för-
bud i vissa fall
mot slaktande
av svin m. m.*

(Forts.)

lyssna till framställningarna från Skåne ända därhän, att vi riskera att till de övriga delarna av landet få spridd den svinsjuka, som nu grasserar i Skåne, och sålunda få den beklagliga olycka, som nu drabbat Skåne, utsträckt till hela landet. Dessa synpunkter, som kunna sägas vara för hela landet gällande, böra få gå före de intressen, som göra sig gällande i en särskild provins, i synnerhet som man har vissa skäl att misstänka, att dessa provinsintressen i sin iver glömt eller, om icke glömt, så åtminstone underlåtit att taga tillbörlig hänsyn till det stora allmänna intresset.

Vidare vill jag säga om den förevarande lagen, att jag har funnit behandlingen av densamma och yrkandet om avslag på densamma på ett bedröfligt sätt vittna om det beklagligt ringa intresse, som här i landet ännu så länge gör sig gällande, då fråga är att tillgodose konsumenternas intressen. Det har varit så under hela denna kris, och det synes bli så även i fortsättningen. Vidare har jag icke kunnat undgå att få det intrycket, att det vittnar om ett rent av alltför stort lättsinne, att riksdagen här avslår ett så väl befogat förslag under en tid, då det råder sådana förhållanden, att vi icke kunna veta, när vårt folk kan bli tvunget att mobilisera. — Var skola vi då taga maten till folket? Vi skola hoppas, att denna fruktansvärda olycka icke skall övergå vårt land, men om den kommer, så kommer helt visst ansvaret både för detta avslag och för andra bristande åtgärder att kännas rätt drygt och rätt allvarligt.

Såsom herr jordbruksministern nyss upplyste, har man i de flesta övriga länder vidtagit en sådan åtgärd, som här är fråga om, och även andra liknande. Till och med jordbrukslandet Danmark intill oss har funnit sig böra träffa sådana anstalter. Men här är det producenternas ensidiga intressen, som få göra sig gällande, och dessa känna enligt min mening icke den samhällssolidaritet, som de borde känna och känna särskilt i dessa allvarliga och uppörda tider.

Vad är det fråga om här? Jo, det är fråga om att Kungl. Maj:t skall erhålla rätt att, därest förhållandena så påkalla, vidtaga vissa åtgärder. Regeringen har i denna proposition sagt ifrån, att tiden icke tillåtit regeringen att göra så grundliga undersökningar och utredningar, som erfordras för att framlägga ett detaljerat förslag. Regeringen har icke sagt, att den viktgräns, under vilken svin icke få slaktas, skall sättas vare sig till 80 eller 70 kg. Statens livsmedelskommission har sagt 80 kg., från jordbrukarhåll har sagts 70 kg., men Kungl. Maj: har icke sagt något bestämt och möjlighet hade naturligtvis funnits att gå ned ytterligare. Möjlighet finnes i övrigt, med bifall till detta förslag, för Kungl. Maj:t att besluta, att denna inskränkning beträffande slakt av svin skulle gälla blott för offentliga slakthus och svinslakterier, med andra ord, man skulle icke binda Kungl. Maj:ts rörelsefrihet genom ett bifall till denna proposition. Jag tycker, att när jag för mitt vidkommande har det förtroendet till Kungl.

Maj:it trots allt det klander, som jag har ansett mig hava skäl att rikta mot Kungl. Maj:ts livsmedelspolitik under denna kris, så borde även lantmännen kunna ha samma förtroende. Men från det hållet anser man, att här behöver icke göras något för konsumenterna. Man vill icke se på konsumenternas intressen, utan här kan man låta grisarna slaktas, såsom faktiskt sker i det län jag tillhör, nere vid 60 och 50 och till och med 40 kg. Det har meddelats mig från exportfirmor, som resa omkring och göra uppköp av svin, att det snart i landet icke finnes annat än mindervärdiga grisar att köpa, och detta kommer att leda till att vi få höga fläskpriser och hotas av fläskbrist rätt kort tid härefter. Men det bryr man sig inte om, det fäster man sig icke vid, arbetarna, de som icke ha något att sälja, få betala. Och lika litet fäster man sig vid den andra synpunkten, som kan läggas på denna fråga.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.
(Forts.)

Det har anförts här: Ingen klok lantman slaktar ett svin, förrän det blir tillräckligt uppväxt. Det är oekonomiskt att slakta modersuggor, och det är oekonomiskt att slakta svin, förrän de äro uppe i 75 eller 80 kg. Nå, varför fruktar man då denna lag? Om det är så, att dessa svin icke slaktas i alla fall, varför fruktar man då en lag sådan som denna? Vadan denna fruktan, att lagen skall kunna missbrukas, när man redan i praxis följer de bestämmelser, som äro avsedda att komma till stånd? Men, säger man, det finnes i varje kull någon eller några grisar, som det icke lönar sig att behålla, därför att det icke är värt att göda dem. Ja, det har också tydligt angivits i Kungl. Maj:ts förslag, att det måste lämnas undantag för sådana grisar. Sådana undantag kunna icke lämnas på administrativ väg, förklarar någon. Det går icke att skriva till Konungen om varje gris man skall slakta, har någon sagt. Ack, nog äro vi väl så långt komna i organisatoriskt avseende här i vårt land, att icke sådana där rena konstruerade svepskäl nu borde få framkomma i en debatt om allvarliga och praktiska ting. Så opraktisk är väl icke den nuvarande regeringen, att det, om ett sådant förbud bleve utfärdat, skulle behövas skrivelse till regeringen för varje gris någon ville ha slaktad, utan den saken kommer naturligtvis att ordnas genom myndigheterna på praktiskt sätt.

Jag har icke kunnat underlåta att säga detta vid behandlingen av den föreliggande frågan, och ehuru jag naturligtvis vet, att det är alldeles hopplöst, skall jag dock tillåta mig, för formens skull, att yrka bifall till min reservation. Jag skall likväl bespara kammaren en votering, men har dock velat säga detta med anledning av de känslor, som ingivits mig av de ensiga intressen, som här göra sig gällande icke blott i denna fråga utan även i andra frågor, som röra livsmedelstillgången, och vilka ensidiga intressen kräva en protest från konsumenternas håll.

Herr talman, jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Seensson* i Eskilstuna.

*Ang. förslag
till lag om för-
bud i vissa fall
mot slaktande
av svin m. m.*

(Forts.)

Herr Ekerot: Herr talman! Det var många hårda ord producenterna fingo uppbära av herr Persson i Norrköping och han var upprörd över, att det kunnat gå därhän, att riksdagen icke vill bifalla det förslag, som framlagts av regeringen.

Jag skall be att få säga, att även jag tror mig kunna något litet förstå denna sak, och jag ser på den ur något andra synpunkter, än vad den siste ärade talaren gjorde. Då man här talar om, vilka bördor konsumenterna ha fått bära under denna svåra vinter, så är jag väl medveten om att priserna ha varit höga, men vi få också komma ihåg, att producenterna icke haft det denna vinter på det sättet, att de kunnat skära guld med täljknivar, utan tvärtom har det varit ganska svårt för dem att få debet och kredit att gå ihop.

Jag ber att få erinra om, att förra årets varsädesskörd var den svagaste Sverige haft under de senaste årtiondena, och denna svaga skörd har nödvändiggjort inköp av fodermedel från främmande länder. Vi veta, huru svårt det varit att få in dessa fodermedel och vilka priser man måst betala för dem. Medan man förut betalat 10 till 11 kronor för 100 kg. majs, har man i vinter därför fått betala ända till 25 kronor, ja, till och med därutöver. Jag vet icke, om herr Persson i Norrköping har riktigt klart för sig, att det icke går att framställa gödsvin av ingenting, utan att det fordras en viss fodermängd. Vi kunna nog i vanliga fall räkna med att det åtgår fyra till fem kilogram majs för att producera ett kilogram levande vikt. Om då herr Persson räknar efter, att fem kilogram majs kosta 1 krona 25 öre och att lantmännen fått betalt för sina gödsvin på allra senaste tiden 1 krona 20 öre eller 1 krona 21 öre per kilogram levande vikt och förut lägre, så förstår både herr Persson och alla andra ledamöter, att det icke precis varit den allra bästa affär man kunnat göra, utan att det ungefär gått jämt ihop. Den saken måste beaktas i detta sammanhang. — Detta om detta.

Det finnes ju så många andra synpunkter att lägga på denna fråga. Jag skulle vilja framhålla en synpunkt, och det är den, att denna lag måste på grund av sin egen natur bli fullständigt ineffektiv. Slaktningsförbudet skulle vara begränsat till offentliga slakthus och sådana slakthus, där det slaktas till försäljning. Men jag frågar: Kan man tänka sig, att man kan se, huruvida en modersugga, som slaktats, varit dräktig eller icke, därest den varit slaktad i hemmet? Det kan man absolut icke, utan saken hade då naturligtvis fått inskränka sig till att man icke kunnat slakta den på slakthuset.

Vidare vill jag framhålla, att det kan vara ganska bekymmersamt, om man har ett antal gödsvin, men icke har pengar att köpa foder för. Man får icke slakta dem, och man kan icke låta dem leva, då man icke har något att giva dem. Vart skall en lantman taga vägen, som har det på det sättet ställt? Nej, här äro andra åtgärder behöfliga, och det är, att vi få försöka att med alla möjliga till buds stående medel hålla produktionen uppe,

och den hålles uppe, därest det hot, som nu kommit och som en längre tid funnits, icke blir verklighet. Jag är säker på, att till följd av rädsla för att denna lag skulle gå igenom många undermåliga grisar fått bita i gräset, och jag tror mig till och med veta, att så är förhållandet. Jag är säker på att lantmännen skola draga en lättnadens suck, när de få se, att riksdagen avslagit det föreliggande förslaget. Vi stå också inför en tid, då det börjar bli något på marken, så att lantmännen själva kunna producera en del foderämnen, och under sådana förhållanden är ett förbud, sådant som det ifrågasatta, numera absolut icke behöfligt. Även om det skulle ha varit av någon betydelse under den senaste perioden, så har det i varje fall icke något berättigande just nu.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.
(Forts.)

Jag skall icke uppehålla mig längre vid detta, utan endast be, att konsumenterna tänka en liten smula också på producenterna, ty de två ha gemensamma intressen, och söka konsumenterna att strypa producenterna, så blir det de själva, som till sist komma att få sitta emellan.

Jag skall sedan be att få uttala min stora tillfredsställelse över det glädjande budskap, som herr jordbruksministern nyss lämnade. Det har varit en bekymmersam tid för de många grisuppfödarna i Kristianstads län. Nu ha vi emellertid icke fått höra något om de villkor, under vilka exporten får sättas i gång, och det kan hända, att dessa villkor bli så svåra, att exporttillståndet icke kommer att fylla vad som är av behovet påkallat.

Jag skall be att få säga i sammanhang med denna fråga, att jag skattar högt kungl. medicinalstyrelsens omsorg om att icke mul- och klövsjukan sprides i landets övriga delar. Det är ingenting annat än rätt, att så sker, ty vi måste söka begränsa denna svåra farsot. Men jag måste å andra sidan säga, att mig förefaller det, som om man använt, därest jag nu får begagna det uttrycket, »större våld, än nöden krävde». Inom den södra delen av den skånska provinsen ha mul- och klövsjukefallen varit ganska många och ganska svåra, men de ha varit begränsade huvudsakligen till den bördigare delen av provinsen, d. v. s. Malmöhus läns slättbygd. Inom Kristianstads län ha under den senaste tiden icke förekommit mer än två fall, och dessa två fall ha inträffat ganska nära gränsen till Malmöhus län. Icke dess mindre har hela Skåne blivit isolerat. Jag ber att få säga, att det förefaller, som om det varit ordet Skåne, som varit infekterat, icke vissa delar av provinsen. Det kan icke vara riktigt och kan icke vara nödvändigt att isolera hela den stora delen av länet, där mig veterligt icke i mannaminne förekommit ett enda fall av mul- och klövsjuka. Att det förekommit ett par fall nära gränsen till Malmöhus län, är som sagt riktigt, men skulle man icke kunna tänka sig, att man här skulle kunnat använda samma tillvägagångssätt, som i Hallands län, och isolerat vissa socknar, något som lätt hade kunnat gå för sig. Jag vill framhålla, att detta är en svar prövning för den norra fattiga delen av länet, och jag tror, att man icke

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.
(Forts.) skulle ha utsatt landet för någon fara, om man inskränkt de isolerade områdena till något mindre, än som nu skett. Det har ifrån hushållningssällskapet upprepade gånger gjorts framställning om att få de norra delarna av länet fria, och jag hoppas, att vad som nu blivit bebadat från statsrådsbänken är sådant, att det kan bliva av verklig betydelse, ty detta är icke blott ett intresse för länet, utan är ett intresse för landet i dess helhet, såsom herr statsrådet också underströk.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman, mina herrar! Jag hade tänkt, att kammaren skulle bli besparad ytterligare debatt i kväll, och jag hade icke tänkt att uppträda, men herr Persson i Norrköping har tvingat mig att säga några ord till försvar för utskottsmajoriteten.

Vi samtliga lantmän inom lagutskottet ha vid behandlingen av denna fråga varit av den bestämda övertygelsen, att Kungl. Maj:ts proposition icke bör bifallas. Orsaken till att vi kommit till denna övertygelse är naturligtvis den, att vi bättre än de, som icke äro lantbrukare, kunna sätta oss in i de förhållanden, som en sådan här lag skulle föranleda. Det är alls icke så, som herr Sven Persson säger, att vi av egoistiska, ensidiga hänsyn skulle visat bristande intresse för en hel del livsfrågor rörande svenska folkets förseende med mat. Så är visst icke förhållandet. Vi ha tvärtom den övertygelsen, att ett sådant här lagförslag, därest man förde igenom det, icke skulle i någon nämnvärd grad öka fläskproduktionen, utan att det tvärtom skulle verka raka motsatsen, och att om man sökte att praktiskt genomföra detta, det skulle visa sig så gott som omöjligt.

Det skulle vara frestande att här gå in uti en liten detaljgranskning angående de egendomliga konsekvenser, som Kungl. Maj:ts proposition skulle leda till, men med hänsyn till den knappa tiden skall jag icke giva mig in på en sådan undersökning.

Jag tror för min del, att kammaren gör klokt i att bifalla utskottets förslag i denna fråga, och jag är övertygad om att, därest Kungl. Maj:t skulle få den begärda tillåtelsen, det skulle visa sig praktiskt taget omöjligt att utfärda några bestämmelser, som bleve genomförbara.

Jag skall därför, på de grunder, som närmare blivit angivna i utskottets motivering, yrka bifall till dess förslag.

Herr Olsson i Berg: Herr talman, mina herrar! Jag är av annan mening i denna fråga än herr Persson i Norrköping. Då vi för en tid sedan hade frågan om siktning av rågmjöl före i kammaren, framhöll herr Persson i Norrköping ganska starkt nödvändigheten av att förbjuda lantmännen att använda brödsäd till kreatursfoder, och nu tycker han, att dessa lantmän skola förbjudas att i vissa fall slakta sina djur. Ja, men herr Persson, om de icke ha något att giva sina djur att äta, hur skola de då bära sig

åt? Skola de likväl behålla dem och låta dem svälta ihjäl? Nu säger kanske herr Persson, att detta behöves icke, ty fläskprisen äro så höga, att det lönar sig att köpa kraftfoder. Nej, herr Persson, härpå har redan herr Ekerot givit mycket klart besked. Med de utomordentligt höga priser på kraftfoder, som varit gällande hela den gångna vintern, har det icke lönat sig, och ingalunda har herr Persson höjt sin röst en enda gång för att något borde göras för att skaffa lantmännen billigare kraftfoder, något som väl varit till gagn även för arbetarna. Detta kan nog herr Persson gott räkna ut, om han vill.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.

(Forts.)

Men om nu så vore, att kraftfodret ej vore dyrare, än att det lönade sig att köpa sådant till dessa svin, som herr Persson nödvändigt vill förlänga livet på, kan det ofta vara så, och är nog ofta så, att det fattas pengar för lantmännen att köpa för, ty, herr Persson, det är mycket småfolk, ja till och med många arbetare, som även ha svin och grisar. Ja, säger man, köp då på krita! Ja väl, men om de ej få varor på kredit, huru skola de kunna köpa då! Jag undrar, om herr Persson vill åtaga sig att gå i borgen för dem, och jag undrar, om han i så fall räcker till för detta. Även om han är mäkta rik, så vågar jag ifrågasätta hans vederhäftighet i detta fall, då det är fråga om en stor allmänhet. Nu kunde ju en borgensman taga grisen i pant, då han går i borgen, men detta är rätt så vanskligt, ty grisen kan bli sjuk och dö, och då får borgensmannen intet. Jordbruket och boskapsskötseln äro ofta vanskliga, det är ej sällan lantmännen mista sina djur genom sjukdomar eller olyckshändelser.

Här tryckes på livsmedelskommissionen och på Kungl. Maj:t, och det fordras, att alla både möjliga och omöjliga åtgärder skola vidtagas för att få maximipriser och nedsatta priser på lantmannaprodukter, men här tänkes icke på de orimligt höga prisen på kraftfoder och gödningsämnen. Ja, det är sannerligen icke gott att vara varken Kungl. Maj:t eller livsmedelskommission, ty att tillfredsställa alla orimliga fordringar, som uppkomma, det är då visst icke lätt. Det är icke lätt att vara jordbrukare heller, när det skall stadgas sådana här konstiga och svåra pålagor, och finge herr Persson i Norrköping sin vilja fram härvidlag, så bleve det illa för lantmännen.

Det låter så vackert att stå här i riksdagen och kalla sig arbetarnas och småfolkets representant och låtsa sig vara så mån om deras bästa, som herr Persson synes vilja vara, men det vore bättre att visa detta i handling än med tomma ord och fraser, och skola vi detta göra, så få vi icke taga till sådana åtgärder, som kränka lantmännen och jordbruket, ty detta blir till ingen fördel för de arbetare, som icke bruka jorden, ty jorden skola vi alla ha vår föda ifrån.

Man måste också här göra den frågan, huru man skall kunna på förhand bestämt se, om svinen äro dräktiga, eller om de väga 79 $\frac{3}{4}$ kg. eller 80 kg. Råkar man till att slakta ett dräktigt svin eller ett, som blott väger 79 $\frac{3}{4}$ kg., ja, då blir det väl böter, om

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m. det icke blir något ännu värre. Jag tror icke heller, att i fråga om det förstnämnda fallet det är så lätt att öva kontroll, ja, jag undrar, om herr Persson i Norrköping skulle vilja åtaga sig att resa omkring och kontrollera, om lantmännen slakta dräktiga svin.

(Forts.)

Till sist vill jag säga, att dessa stadganden äro alldeles onödiga, ty såvitt det är lantmännen möjligt att behålla djuren, så slakta de högst sällan dräktiga svin, och mycket gärna behålla de dem, tills de väga 80 kg.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr Persson i Norrköping varnade Kungl. Maj:t för att lyssna till rösterna från Skåne. Han ville icke, att dessa 50,000 smågrisar, som det var tal om, skulle sändas uppåt landet, men han sade i samma andedrag, att det här gäller att tillgodose konsumenternas behov och icke lantmännens ensidiga intressen. Jag frågar, vem det är, som tillgodoser konsumenternas intressen bäst, den som vill, att konsumenterna skola få nödvändigt antal grisar för slaktning, eller den som sätter sig emot detta. Jag hörde nyss av en kamrat på Smålandsbanken, att det i hans ort fanns en fattig torpare med sex barn, som ville köpa en gris, men det var icke möjligt för honom att få en sådan. Grisarna där kosta 1:75 å 2:— kr. per kilo levande vikt, medan man i Skåne har 50,000 grisar till överlopps och handeln ligger nere. Då herr Sven Persson sade, att man här icke skulle taga hänsyn till lantbrukarnas ensidiga intressen, utan till konsumenternas behov, förstår jag icke, hur han kan komma med ett sådant tal.

Herr Persson i Norrköping: Jag tycker, att den siste talaren icke skulle förvränga mina ord. Jag sade, vilket det stenografiska protokollet kommer att utvisa, att regeringen icke skulle taga hänsyn till lantmännens krav *ända till den grad*, att den sjukdom, som finnes i Skåne, sprides över hela landet. I vad herr Bengtsson yttrade låg sålunda en avsiktlig eller oavsiktlig misstolkning av vad jag verkligen sagt.

Vad den näst siste talaren beträffar, skall jag icke gå in på något bemötande eller observerande av vad han anförde. Hans språk befriar mig från att ingå på något observerande av hans yttrande.

Så vill jag säga till herr Ekerot, då han frågade, vad jordbrukarna skulle göra, om de icke hade något foder till svinen och de icke finge slakta dem, att i sådana fall vore det meningen, enligt Kungl. Maj:ts förslag och enligt motiveringen till detta förslag, att slakt skulle få förekomma. Det är klart, att lagens bestämmelser skulle tillämpas med lämpor och icke in absurdum.

Den kritik, som talarna här riktat mot mig, rikta de mot Kungl. Maj:t, mot livsmedelskommissionen och emot den sammanlutning av jordbrukare, som tillstyrkt livsmedelskommissionens förslag, på vilket Kungl. Maj:t byggt sin proposition. När man som en föregående talare, min ärade vän herr Pettersson i Bjälbo,

säger, att den här saken begripa vi lantbrukare bäst, så stöder han detta uttalande enbart på obevisade påståenden och lösa antaganden, och när jag väger dessa antaganden mot vad livsmedelskommissionen och regeringen föreslagit, så väger det sistnämnda obestriddigen tyngst.

Ang. förslag till lag om förbud i vissa fall mot slaktande av svin m. m.

(Forts.)

Jag vill vidare säga till herr Ekerot, att då han talade om det dyra fodret, så slog han själv ihjäl det argumentet, när han sade, att man nu börjar föda upp svin utan att fodra dem med importerat foder, och att man i stället använder hemmaproducerat foder, särskilt under den årstid, som nu inträtt.

Herrarna må icke förvåna sig över att jag vid detta tillfälle ävensom vid andra tillfällen gjort mig till talesman för konsumenterna, ty jag vistas i ett samhälle, där en stor arbetarkår lever i synnerligen små och fattiga omständigheter, och när man ser, huru som varorna undan för undan stiga med den ena tioöringen efter den andra, när fläsket exempelvis är uppe i 1:70 kr. på hela djur, då förstår man, att det sannerligen icke är gott för denna befolkning att draga sig fram, och att även dess önsknings, intressen och nödvändiga behov böra framföras och icke få glömmas bort, då det gäller livsmedelsfrågan. Därför har jag tillåtit mig att verkligen allvarligt lägga herrarna på hjärtat att taga hänsyn till denna synpunkt och icke blott taga hänsyn till att producenterna få sitt på det torra och ej behöva lida någon förlust. När det är svåra tider, böra alla hjälpas åt och bära de lidanden, som tiderna åstadkomma.

Herr Nilsson i Kristianstad instämde häruti.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr Persson i Norrköping påstod, att vi stödde oss på lösa, obevisade antaganden. Nej, vi stödjade oss icke på antaganden, utan på vår egen praktiska erfarenhet, men däremot vill jag påstå, att livsmedelskommissionen stöder sig på lösa antaganden. Den säger, att det »lärer» vara så och så, men den påstår icke, att det är så, och på dessa lösa antaganden av livsmedelskommissionen bygges hela Kungl. Maj:ts förslag. Men livsmedelskommissionen har begränsat sitt förslag till att gälla endast vissa slakterier. Och hade Kungl. Maj:t inskränkt sig till detta, skulle jag för min del icke haft så mycket att invända emot ett sådant förslag, men Kungl. Maj:t går vida längre och begär bemyndigande att utfärda generellt förbud mot all slakt.

Det heter i den kungl. propositionen, att det synes naturligt, att det stadgas vissa undantag, och det är då ganska intressant att se, vilka riktlinjer Kungl. Maj:t därvid uppdragit. Det säges härom: »Sälunda synes det vara uppenbart, att även dräktigt svin eller svin av mindre vikt än den bestämda böra få slaktas, när sådant är påkallat av ägarens husbehov eller sjukdom hos svinet.» Således, om en lantbrukare behöver, skall han få slakta för sitt eget hushåll, och i näder får han slakta icke blott en

*Ang. förslag
till lag om för-
bud i vissa fall
mot slaktande
av svin m. m.*

(Forts.)

vanlig gris, som väger 70 eller 80 kilo, utan även en sugga, om han är så dum, och dessutom en gris, som är sjuk.

Det heter därefter i den kungl. propositionen: »Vidare bör det ankomma på någon lokal myndighet att giva tillstånd till slaktande av svin, om ägaren icke har tillgång till foder för svinet. För överträdelse av meddelat förbud torde böra stadgas bötesstraff». Så snart det gäller att sälja en gris, fordras tillstånd av vederbörande myndighet. Jag förstår icke, vilken myndighet detta skall vara. Icke kan länsmannen hinna med att för hela distriktet meddela sådant tillstånd, och icke kan fjärdingsmannen göra det. Kanhända det blir kommunalordföranden eller någon annan. Det är givet, att om ett generellt förbud bleve stadgat, man icke finge torgföra en gris, som icke vägde 80 kilo levande eller 60 slaktad, och då skulle icke någon få sälja, förrän han fått skriftlig tillåtelse av fjärdingsmannen eller någon annan. Hur skulle detta ställa sig? Antag, att en statare eller egna-hemsinnehavare hade en gris, som han med stort besvär fött upp. Han saknade en dag kraftfoder, men tyckte, att det vore förargligt att skicka efter fjärdingsmannen, han finge därför försöka draga fram grisen. Men det kan hända, att han till sist icke lyckas med det, utan att han måste slakta honom, ty han har icke pengar till kraftfoder, och nöden står för dörren. Då blir hans enda råd att skicka efter fjärdingsmannen eller länsmannen eller vem det skall vara, som får väga grisen.

Detta ställer sig rent av olidligt, det kan var och en förstå, som har praktisk erfarenhet av lantbrukarnas förhållanden. Vad skall lantbefolkningen säga, om vi komma hem och tala om, att vi stiftat en lag, som säger, att man icke får slakta en gris, såvida den icke har en levande vikt av 80 kilogram, ty i annat fall blir det böter. Vill man slakta, skall man först begära tillstånd av fjärdingsmannen eller länsmannen. Man skulle säga till oss, att ha vi icke annat att göra, så kunna vi resa hem, ty en sådan lagstiftning är icke av behovet påkallad. För övrigt tror jag icke mycket på en lagstiftning, som på det ekonomiska området inför tvångsätgärder. Den leder icke till något gott resultat.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Ekerot: Herr talman! Endast ett par ord. Det är klart, att då jag talade om de höga prisen på fodermedel så syftade jag på förhållandena under den gångna vintern; nu står sommaren för dörren, och man kan således hoppas, att det hädanefter kommer att ställa sig något gynnsammare i fråga om tillgången på fodermedel.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vi-

dare på avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. förslag
till lag om för-
bud i vissa fall
mot slaktande
av svin m. m.

(Forts.)

§ 13.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av väckt motion om ändring av 18 kap. 16 § strafflagen; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd, samt till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen, dels ock i ämnet väckt motion.

Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.

Genom en den 16 april 1915 dagtecknad proposition, nr 144, som hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogade i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å ort, där avdelning av krigsmakten är förlagd, samt till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Holmdahl m. fl.* väckt motion, nr 128, däri hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 10 kap. 14 § strafflagen skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Var som — — — stadgas.

Där någon — — — 1 mom. sägs.

Har någon — — — fängelse.

Där någon i annat fall, än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade, muntligen eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs.

Vad i — — — verkan.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen, i anledning av herr *Holmdahls m. fl.* motion, måtte för sin egen del antaga följande:

Lag

angående ändrad lydelse av 10 kap. 14 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 14 § i 10 kap. strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.
(Forts.)

Var som, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott, varde, där ej uppmaningen särskilt med straff belagd är, dömd till böter eller fängelse. Avsåg uppmaningen brott, varå strängare straff än fängelse kan följa, eller voro eljest omständigheterna synnerligen försvarande, då må till straffarbete i högst fyra år dömas. Är den skyldige i följd av uppmaningen förfallen till straff för delaktighet i brott, som därå följt, gälle vad i 4 kap. 1 § stadgas.

Där någon annorledes, såsom genom prisande av brottslig handling, muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker förleda till brott; vare lag som i 1 mom. sägs.

Har någon eljest på sätt i 1 eller 2 mom. förmåles sökt förleda till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet, straffes med böter eller fängelse.

Där någon i annat fall, än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade, muntligen eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs.

Vad i denna paragraf är stadgat gälle även om den, som annars skrift, vars innehåll är efter samma paragraf straffbart, utspritt eller utsprida låtit för att därmed främja den med skriften åsyftade verkan.

2:o) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

vid utskottets hemställan under 1:o):

av herrar *Lindhagen*, *Alexanderson*, *Eliasson*, *Pettersson* i Södertälje, *Lindqvist* i Stockholm och *Persson* i Norrköping, vilka förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att herr Holmdahls m. fl. ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd förädlas; samt

vid utskottets hemställan under 2:o):

av herrar greve *Spens* och *Dahl*, vilka förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;

av herrar *Petersson* i Lidingö villastad, *af Ekenstam*, *Tisell*, *Petersson* i Bjälbo och *Gustafsson* i Örebro beträffande motiveringen till utskottets ifrågavarande hemställan; samt

av herr *Lindhagen*, som vid förevarande punkt velat för sin del tillägga ett i reservationen intaget uttalande.

Sedan *punkten 1:o*) föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m.
(Forts.)

Herr Persson i Norrköping, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag ber om benäget överseende, därför att jag denna dag nödgas återkomma så ofta i debatterna. Men det är beroende därpå, att det samlat sig en sådan hög av betänkanden från det utskott, som jag tillhör, och att jag därför har vissa intressen att bevaka.

Förevarande förslag till lag avser ju ett tillägg till strafflagens 10 kap. 14 §, ett lagrum, som tidigare varit behandlat av riksdagen mer än en gång. Redan år 1889 gjordes försök att genom ändring av detta kapitel och denna paragraf i strafflagen söka med något straff drabba viss agitationsverksamhet. Man förklarade härvid, att man ville söka stävja den uppviglande agitationen och häva den jäsningsprocess, som man ansåg föreligga, och man gjorde särskilt gällande, att denna agitation var synnerligen farlig i den mån, den gick ut på att verka därhän, att medborgarna i vapenrocken under ingen förevändning skulle låta bruka sig till vald mot andra medborgares frihet och värn. Andra kammaren var emellertid på den tiden — det var som sagt år 1889 — av den art och den sammansättning, att den vederbörligen avslog förevarande försök, åtminstone i allt väsentligt. Den ville icke vara med om några dylika kautschuklagar, som enligt kammarens förmenande då icke skulle verka till nytta och gagn för samhällets lugna och sunda utveckling utan i stället rakt tvärt om.

Sedan har det ju försökts åtskilliga gånger att få till stånd strafflagsbestämmelser av undantags- och klasslagskaraktär, vilka försök i allmänhet icke lyckats på grund av andra kammarens motstånd. Vid tvenne tillfällen har det dock lyckats att åstadkomma lagbestämmelser på detta område, nämligen i fråga om den s. k. Akarpslagens genomförande samt slutligen år 1906, då dåvarande regeringen framlade och även lyckades genomföra ett omtvistat tillägg till samma kapitel och paragraf, som det nu är fråga om att ytterligare förse med ett tillägg, nämligen strafflagens 10 kap. 14 §.

Nu frågar jag: anser verkligen denna kammare, att den för sitt vidkommande eller att riksdagen, eller att landet och folket i dess helhet haft någon glädje av dessa bägge omnämnda, förut genomförda klasslagar? Kan man säga, att dessa försök, sedan de fullbordats, verkligen visat sig vara lyckade? Har verkligen exempelvis Akarpslagen varit av den art, att den gagnat eller varit till glädje på något sätt? Eller har Staaflagen varit av sådan art, att landet och folket ansett sig tillfredsställt och tryggt ur några synpunkter på grund av denna lags tillkomst? Jag tror ingen lär påstå, att så varit fallet. Jag vill särskilt erinra om, när vi vid denna riksdag för blott en månad sedan hade till behandling fullföljdslagen, en del av processlagstiftningen, hurusom

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m.

(Forts.)

det gick ända därhän, att man höll på att äventyra hela denna för övrigt erforderliga lag blott på grund av dessa båda klasslagars bestämmelser, som voro införda i strafflagen. Och man måste för att lyckas få lagen igenom gå därhän, att man medgav i sak, att åtal enligt dessa lagar finge gå fram till alla instanser, och därmed följde i släptåg åtskilligt annat, som ej var tillfredsställande ur lagens synpunkt. Detta blott såsom ett litet exempel ur rent juridisk och lagstiftningssynpunkt på att dessa försök varit av den art, att spåren verkligen synas förskräcka.

Nu föreligger här ett nytt försök, nämligen herr Holmdahls motion, vari man särskilt vill söka att rikta sig mot den antimilitaristiska propaganda, som man förklara bedrives här i landet med synnerlig intensitet och vara av synnerligen allvarlig beskaffenhet. Är nu denna propaganda, så långt den hittills tagit sig uttryck, av den allvarliga beskaffenhet, att man behöver taga ett sådant steg som det här föreslagna? På den frågan tillåter jag mig att svara ett bestämt nej. I några högertidningar skrevs visserligen förra hösten — jag tror det var då — en rad agitationsartiklar för att visa, huru stark den antimilitaristiska propagandan var. Regeringen eller chefen för lantförsvarsdepartementet lät visst föranstalta en undersökning för att utröna, vilken sanning och vilket fog, som låg bakom detta skriveri. Och jag tror, att den undersökning, som företogs av regementscheferna, gav till resultat, att någon särskilt ovanlig antimilitaristisk propaganda icke bedrivits eller i vart fall, att verkningarna av densamma icke varit av särskilt uppseendeväckande slag.

Vi ha på senaste tiden i vårt land, efter utbrottet av den nu pågående krisen, haft tillfälle såsom aldrig förut att konstatera, huru det är ställt med villigheten att fullgöra de militära krav, som ställas på befolkningen och närmast på den värnpliktiga armén. Vi ha sett, huru den sistnämnda varit i sin helhet mobiliserad, och därvid funnit, hurusom alla mött upp och följt de maningar, de kommandon och inställelseorder, som givits och ännu i fortsättningen givas, utan trotsighet, utan knot och med föga klagan. De personliga offer, som dessa utkommenderingar krävt, ha fullgjorts av den ena som den andra på ett sätt, som ingalunda bör som tack förtjäna skapandet av en lag, riktad mot en propaganda, som man säger vara tillfinnandes i hög grad, men vars verkningar dock tydligen icke försports, i varje fall icke varit av den art, att någon skada eller någon fara i verkligheten kunnat påvisas.

Det förefaller mig i övrigt, som om tillfället för framläggandet av dylika förslag just nu skulle vara synnerligen illa och synnerligen olämpligt valt, när vi se, hurusom i andra länder man söker vidtaga åtgärder för att minska motsättningarna och för att närma olika meningar, som göra sig gällande. I stället vill man här i landet gå i rakt motsatt riktning. Det är till detta, som jag omöjligt kan vara med att lämna min medverkan.

Men jag tillåter mig vidare säga, att även om den antimili-

taristiska propagandan verkligen vore av allvarlig natur, vad tro herrarna, att man vinner med en lag som denna? Enligt mitt förmenande vinner man sannerligen icke någonting genom att stadga straffarbete för dylika åsiktsförbrytelser. Just genom att samhället slår in på den vägen, visar samhället sin svagaste position, som det icke behövd och icke borde visa. Vi få komma ihåg, att i den mån denna propaganda tilläventyrs förefinnes, så finnes också bakom densamma en övertygelse, mer eller mindre djupt rotad, en övertygelse om att krig är en olycka, en förbannelse, och att militarismen är skadlig och ödesdiger för samhället som sådant. Och denna övertygelse låter sig sannerligen icke rubbas av några strafflagar. Dessa strafflagar komma icke att lugna sinnena, utan de komma att tillspetsa motsättningarna i stället för att mildra desamma. De komma därjämte att — ovist som de understundom tillämpas — skapa en hel hop martyrer, som sannerligen komma att agitera mera än propagandan nu i allmänhet kan göra utan detta martyrskap.

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningssort m. m.
(Forts.)

Nu säger också motionären i sin motivering om den antimilitaristiska agitationen, att »så länge denna agitation, såsom namnet närmast angiver, endast riktar sig mot överdrifter inom det militära och således går ut på förändringar i försvarsorganisation och försvarsverksamhet, och så länge agitationen vill fullfölja dessa syften allenast med användande av lagliga medel, må den försvara sin plats såsom ett led i de politiska meningsbrytningar, som bilda drivande krafter i den samhälleliga utvecklingen». Det där är ju alldeles riktigt, skada blott, att motionären icke dragit de rätta konsekvenserna av detta sitt uttalande i motiveringen, då det blir fråga om själva klämman. Ty såsom denna lagparagraf är skriven, kommer den givetvis att i många fall träffa just den propaganda, som motionären säger sig icke vilja träffa. Den lämnar nämligen så vid möjlighet, att detta med säkerhet kan antagas bliva fallet mer än en gång.

För övrigt är den föreslagna lagbestämmelsen ju av så kautschukartad beskaffenhet, att blott därför borde den ej få införas i den svenska lagen. »Där någon i annat fall», heter det, »än nu är sagt, inför samlat krigsfolk eller då värnpliktiga, som icke äro krigsmän, på grund av värnpliktslagen äro samlade, muntligen eller i skrift, den han utspritt eller utsprida lätit, söker upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden, vare lag som i 3 mom. sägs.» — »Upphetsa till ovilja mot krigstjänsten!» Enligt detta uttryck torde väl en var, som deltagit i fredsagitationen, agitationen för fred och förbrödring, komma att falla under strafflagen, ty nog lærer domstolen, därest en sådan person möjligen använder något varma och kanhända olämpliga uttryck, kunna driva det dithän, att han genom denna sin fredsagitation sökt »upphetsa till ovilja mot krigstjänsten.» — »Eller uppväcka hat mot det militära befälet!» — Militärbefälets olater, som vi för resten här i riksdagen mer än en gång haft anledning att behandla,

Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.

(Forts.)

skulle följaktligen icke vid ett möte, där krigsfolk är samlat, få ens föras på tal. Ty helt visst kommer just en kritik av de missförhållanden som råda, att kunna utläggas såsom varande ägnad att »uppväcka hat mot det militära befälet». — Och så slutligen: »eller eljest undergräva krigslydnaden». — Man har icke ansett sig få fram tillräckligt genom de förut citerade vaga uttrycken, utan man har därjämte velat taga med allt, som kan tänkas »eljest undergräva krigslydnaden».

Jag tror icke, att man på detta sätt kan tvinga eller ens tillhålla någon till större fosterländskhet, än vad han verkligen har, eller till att omfatta militärväsendet eller militärbefälet med någon större välvilja, än detta militärväsende i sig själv uppväcker och detta militärbefäl genom sitt uppträdande framkallar. Vad som kräves i dylika fall, är, enligt min mening, upplysning om förhållandena. Det är väl av alla erkänt, att kriget såsom sådant är ett ont och att även militärväsendet, militarismen i många avseenden är detsamma och ofta farlig för samhällsutvecklingen och ödesdiger för de olika samhällena. Sant är ju visserligen, att man under nuvarande förhållanden måste foga sig i fakta, sådana de verkligen äro. Detta bör man omtala och sprida upplysning om, och det verkar ofantligt mycket bättre än varje som helst klasslag i syfte att hindra den fria yttranderätten, att hindra den fria kritikrätten, att med våld hindra och förtrycka de olika meningar, som kunna göra sig gällande. Härjämte kräves, att alla befitta sig om att göra förhållandena så lyckliga, att folket därigenom kommer att älska detta land, och vidare att försöka ordna förhållandena inom militärväsendet och särskilt utövningen av befälsrättigheterna, så länge detta militärväsende måste bibehållas, på ett sådant sätt, att militärbefälet självt icke framkallar någon ovilja eller någon animositet mot militärväsendet såsom sådant eller mot det militära befälet såsom sådant.

Det är dessa vägar, man har att gå, i stället för att slå in på att stifta strafflagar, som bli overksamma, och som göra ett eventuellt ont långt värre, och därför, herr talman, tillåter jag mig att yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen i denna punkt.

Häruti instämde herrar *Branting*, *Lindqvist* i Stockholm, *Sjögren*, *Sävström*, *Eriksson* i Arboga, *Gylfe*, *Berg* i Munkfors, *Anderson* i Råstock, *Sandler*, *Svensson* i Skönsberg, *Lindström*, *Stenudd*, *Kloo*, *Widlund*, *Lundberg*, *Lundström* i Vreten, *Johansson* i Trollhättan och *Hallén*.

Vidare anförde

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! Det är både många och grava anmärkningar, som dels i vissa pressorgan och dels nu av herr Persson i Norrköping riktats mot ifrågavarande, av mig framburna motion. Då man tar del av dessa anmärknin-

gar och invändningar, skulle man kunna tro, att den antimilitaristiska agitation, mot vilken motionen riktar sig, är en alldeles ny företeelse. Ty om så vore förhållandet, kunde det anses förklarligt, att man endast med tveksamhet vill lagstifta mot en brottslig verksamhet, som möjligen kunde vara av övergående natur och som kanske kunde upphöra av sig själv utan något ingripande från lagstiftarens sida.

Ang förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas i militär förläggningssort m. m.
(Forts.)

Men nu förhåller det sig tvärt om så, att denna agitation kan spåras tillbaka åtminstone ett par decennier i tiden, och den hade redan för nio å tio år sedan vunnit en sådan utbredning och antagit sådana former, att ett ingripande från statsmakternas sida ansågs vara av behovet påkallat. Vid 1906 års riksdag framlade nämligen den dåvarande liberala regeringen tvenne lagförslag, som voro direkt riktade mot just det slag av antimilitaristisk agitation, varom här är fråga, det ena förslaget, innefattande förbud för krigsmanskap att bevista sådana sammankomster, där man kunde befara en dylik agitation, och det andra lagförslaget, utgörande ett tillägg till 4 § tryckfrihetsförordningen, innefattande rätt för militärbefälhavare att indraga sådana tryckalster, som uppenbarligen åsyftade att utplåna känslan av plikter mot fosterlandet eller uppväcka hat mot befälet eller eljest undergräva krigslydnaden.

Det har emellertid under de gångna åren visat sig, att effekten av dessa båda lagförslag icke motsvarat förväntningarna. Och däröver har man knappast rätt att förvåna sig. I stället för att direkt angripa den brottsliga agitationen, d. v. s. belägga den med straff, tillgrep man en lagstiftning i prohibitiv riktning, en lagstiftning som gick ut på att så mycket som möjligt förhindra den värnpliktiga ungdomen att besöka agitatorernas möten och lyssna till deras läror. Man gjorde sig i själva verket här skyldig till samma missgrepp som en läkare, som vid en utbruten nervfeber-epidemi söker att bekämpa sjukdomen genom, att förhindra friska personer från att besöka de sjuka, men underlåter att uppsöka och oskadliggöra själva smittohärden.

Under den förberedande behandlingen av 1906 års lagförslag framhölls också från olika håll, att dessa båda förslag icke kunde anses tillräckligt effektiva. Vid lagförslagets granskning i högsta domstolen uttalade sålunda justitierådet Herslow såsom sin mening, att den agitation varom här är fråga borde beläggas med straff, och i fråga om förbudet för krigsmän att bevista vissa sammankomster uttalade han sig på följande sätt: »Det fordras sannernligen icke synnerligt skarpsinne för att förutse, att kungörelse om sammankomst, varmed just åsyftas att, såsom det i förslaget heter, utplåna känslan av plikter mot fosterlandet etc., kommer, särskilt om förslaget bliver upphöjt till lag, att angiva ett helt annat ändamål för sammankomsten än det, som i själva verket är därmed avsett.» De gångna årens erfarenhet har visat riktigheten av detta justitierådet Herslows uttalande. Den antimilitaristiska agitationen har ostört och ostraftat fått fortgå och har trots de år 1906

*Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.*

(Forts.)

tillkomna lagbestämmelserna, nått just dem, som man med dessa lagbestämmelser vill skydda — vår värnpliktiga ungdom. Verkan av denna antimilitaristiska agitation har gett sig på många sätt tillkänna. Jag behöver i det avseendet endast hänvisa till vad dagspressen gång efter annan haft att förtälja om disciplinförseelser av allvarligaste art både vid armén och vid flottan. Det är således icke en dag för tidigt, att åtgärder vidtagas mot denna agitation som om den ostört får utöva sitt fördärvbringande inflytande, hotar att bringa vårt försvar i upplösning.

Det har, såvitt jag har mig bekant, icke från något håll förnekats, att den agitation, varom här är fråga, nämligen en agitation som går ut på att uppväcka hat mot det militära befälet, att upphetsa till övilja mot krigstjänsten eller eljest undergräva krigslydnaden, är av brottslig natur. 1906 års lagstiftare tvekade icke att beteckna den som brottslig, och själva brottsbegreppet är dessutom fastslaget genom den i fjol antagna strafflagen för krigsmakten. Jag har därför svårt att förstå det motstånd, som rests mot detta lagförslag. Väl kunde jag förutse, att detta lagförslag skulle mötas med indignation av de kretsar, från vilka ifrågavarande agitation utgått och utgår, men jag hade däremot icke väntat något motstånd från det håll, där man dock lagt verklig försvarsvilja i dagen.

Vad är det man då har att invända mot detta lagförslag? Jo, man säger först och främst, att en agitation sådan som den, det här är fråga om, icke skall bekämpas genom lagparagrafer. Ja, jag vill villigt medgiva, att straffbestämmelser visst icke äro det enda medlet för att stävja denna agitation. Undanröjande av bestående missförhållanden på det militära området, upplysning och uppfostran böra givetvis tillmätas den största betydelse, då det gäller att bekämpa det samhällsönda, varom här är fråga. Men det är icke tillfyllest. Uppfostran och upplysning kunna möjligen verka på mindre förhårdade naturer. Men det är min övertygelse, att de icke kunna verka på dem, som rent av gjort till sin livsuppgift att med alla till buds stående medel bekämpa den s. k. militarismen och undergräva krigslydnaden.

Nu kan man ju invända, att i samma mån förhållandena på det militära området bli bättre, kommer den värnpliktiga ungdomen att mindre lyssna till agitatorernas läror. Jag kan för min del icke dela denna optimistiska uppfattning. Förhållandena på det militära området, även där de äro som allra bäst, äro alltid ägnade att uppväcka missbelåtenhet och kritik. De fysiska ansträngningar, som krävas av ungdomen, torde, även då det icke är fråga om överansträngning, kännas betungande, den ordning och disciplin, som befälet måste kräva, passa icke vår mången gång i självsvald uppfostrade ungdom. Den missbelåtenhet, som sålunda finnes hos de värnpliktige, förstå agitatorerna att använda sig av, och det förvånar mig icke, att så är förhållandet, då staten icke bestraffar deras tilltag och sålunda rent av ger dem på hand att deras agitation icke är av brottslig natur.

Det har vidare mot föreliggande lagförslag anmärkts, att däri- genom all kritik av militära förhållanden skulle undertryckas. Var och en, som haft tillfälle att taga del av den av mig framburna motionen, bör hava insett att avsikten med detta lagförslag icke varit att undertrycka någon som helst kritik. Jag är visst icke blind för att på det militära området liksom på andra områden förekomma missförhållanden, som böra dragas fram i dagsljuset, och, jag skulle för min del ingalunda velat framlägga ett lagförslag, som skulle kunna användas för att undertrycka en kritik av dessa förhållanden. Men jag vågar påstå, att en saklig, på faktiska förhållanden grundad kritik *icke kan* genom detta lagförslag undertryckas, och icke heller där den framträder, betraktas såsom straffbar. För att straffbarhet skall inträda fordras att syftet med kritiken varit att undergräva krigslydnaden. Där detta syfte icke kan påvisas, kan icke straffbarhet ifrågakomma.

Man har vidare sagt, att det är en synnerligen olämplig tidpunkt att nu framkomma med detta lagförslag. Jag kan för min del icke följa deras tankegång, som så resonera. Är icke nu den rätta tidpunkten inne, då vi stå i begrepp att genomföra en ny härordning, då vårt folk iklätt sig ökade personliga och ekonomiska offer för militära ändamål, är icke, säger jag, nu rätta tidpunkten inne att söka göra slut på en försvarsfientlig verksamhet, som söker att nedriva vad vi med dessa uppoffringar velat bygga upp? Och hur länge skola vi vänta, när är den lämpliga tidpunkten inne? Kanske när agitationen fått gripa omkring sig så, att vi icke längre kunna råda bot på följderna av densamma.

För någon tid sedan framhöll en ärad ledamot av denna kam- mare, herr Branting, att erfarenheterna från det nu pågående kriget visat, att i länder, där en långt våldsammare antimilitaristisk agitation bedrivits än hos oss, det icke visat sig några svårare följder av densamma. Jag tillåter mig dock ifrågasätta, huruvida man ännu helt och fullt känner till förhållandena i detta avse- ende. Det lär väl vara så, att en krigförande makt icke gärna tillkännagiver för utomstående, hur det står till med de discipli- nära förhållandena inom dess armé eller flotta. Och vad man för övrigt icke torde ha reda på, det är, huruvida disciplinen brustit i de kritiska avgörande ögonblicken, då det gäller, huruvida be- fälet har truppen helt i sin hand. Jag tror därför, att det är skäl att icke draga förhastade slutsatser av dessa så kallade erfaren- heter från det nu pågående kriget.

Det har framhållits många gånger och senast då vi behand- lade fjärde huvudtiteln, att förhållandet mellan befäl och trupp bör vara grundat på ömsesidigt förtroende. Men hur skall detta vara möjligt, då agitatorer opåtalat få undergräva detta förtroende? Det har vidare vid upprepade tillfällen framhållits, att krigstjän- sten, där den är byggd på den allmänna värnpliktens grund, skall ha en uppfostrande uppgift. Den bör icke endast avse att bibringa de värnpliktige vissa färdigheter, utan bör jämväl gå ut på att väcka kärlek till fosterlandet och känslan av förpliktelse mot det-

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å mili- tär förlägg- ningsort m. m.
(Forts.)

Aug. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningssort m. m. samma. Men hur skall detta vara möjligt om agitatorer ostraffat få upphetsa till hat mot dem, som skola väcka denna känsla hos ungdomen?

(Forts.) Jag är övertygad om att alla i denna kammare livligt önska, att den ungdom, som år efter år samlas för att bereda sig till landets försvar, fostras icke blott till dugande och plikttrogna krigsmän utan också till goda och fosterlandsälskande medborgare. Men om denna vår önskan är uppriktig, så bör det väl också vara för oss en bjudande plikt att, såvitt på oss ankommer, söka undanröja allt, som kan ställa sig hindrande i vägen för denna fostran. Det är detta, som är syftet med den av mig framburna motionen. På grund av vad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till punkt 1:o) i utskottets hemställan.

Med herr Holmdahl förenade sig herrar *Lindman, Åkerman, Hallendorff, Lübeck, Westerström och Lindvall.*

Herr Pettersson i Södertälje: Motionären åberopar till stöd för sin motion i första rummet, att effekten av de lagar i samma syfte, som vi redan ha, icke motsvarat förväntningarna, i det att i vårt land förekommer antimilitaristisk agitation och brott mot krigslydnaden. Det är sant, att brott mot krigslydnaden förekomma och att den antimilitaristiska agitationen icke somnat av, men jag bestrider, att motionären genom ett naket hänvisande till detta faktum kan anse ha tillräckligt motiverat sin motion, såsom han tycks hålla före. Ty för att fylla den uppgiften måste motionären komma med en utredning, som utvisar, i hur många fall man åtalat dylikt förfarande, utan att det lyckats få vederbörande fällda till ansvar enligt redan gällande lag, om antalet avdömda brott ökats, var de förekommit o. s. v. I det avseendet kan jag icke se, att motionären förebragt någon som helst utredning.

Det andra skäl motionären åberopar är, att den föreslagna ändringen står i överensstämmelse med den strafflag för krigsmakten, som riksdagen antog i fjol. Utskottet har godkänt det skälet och erinrat, att någon straffbestämmelse, motsvarande den som intagits i strafflagen för krigsmakten, icke finnes »för det fall att liknande agitation drives av person, som icke lyder under nämnda lag. Det föreliggande förslaget skulle således utfylla en förefintlig lucka i gällande lagstiftning och innebära en följdriktig tillämpning av de grundsatser, på vilka gällande speciallagstiftning i ämnet bygger». Ja, det må vara riktigt, men jag har alltid föreställt mig, att strafflagen för krigsmakten är en lag för sig, som måste vara betydligt strängare än den allmänna strafflagen med hänsyn till det speciella ändamål, för vilket den är tillkommen, och jag har icke trott, att det skulle vara nödvändigt eller följdriktigt eller ligga i sakens natur, att den allmänna strafflagen i alla avseenden skulle följa strafflagen för krigsmakten, så snart man kan påvisa, att de i något avseende skilja sig från varandra.

Jag vill emellertid gärna giva motionären rätt däri, att den antimilitaristiska agitationen är samhällsfarlig och att den kan göra och säkert gör mycket ont, varför den måste av staten bekämpas. Men när man är så pessimistisk, som den föregående talaren förefaller att vara, så glömmer man, att vi icke stå vapenlösa mot ifrågavarande företeelse. Vi ha i strafflagens 10 kap. 14 § bestämmelser, som stadga straff för den, »som muntligen inför menighet eller folksamling, eller i skrift, den han utspritt eller utsprida låtit, uppmanar till våld å person eller egendom eller till annat brott», och straffet för sådant tilltag kan bliva ända till fyra års straffarbete. I samma lagrum stadgas straff — likaledes ända till fyra års straffarbete — för den, som på annat sätt, såsom genom prisande av brottslig handling, söker förleda till brott. Och slutligen stadgas i samma lagrum straff — högst två års fängelse — för den, som uppmanar till ohörsamhet mot lag eller laga myndighet. Dessutom ha vi lagar, som förut under diskussionen blivit refererade, och som sätta militärbefälhavare i stånd att hejda försvarsfientlig propaganda. Militärbefälhavare kunna förbjuda sitt folk att besöka möten, där man har anledning att misstänka, att det skall förekomma sådan propaganda. Om en civil agitator kommer och bedriver dylik agitation och försöker förmå krigsfolket till olydnad mot befälet eller ohörsamhet mot statens lagar, kan jag icke se annat, än att han bör bli straffad enligt 10 kap. 14 § strafflagen i dess nuvarande lydelse.

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningssort m. m.
(Forts.)

Motionären och hans medmotionärer anse emellertid, att de nuvarande bestämmelserna icke äro tillräckliga, utan att det bör finnas straff för den, som söker genom agitation »upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller uppväcka hat mot det militära befälet eller eljest undergräva krigslydnaden.» Det är tydligen meningen, att man skall få som komplement till den lagstiftning, som finnes, en tillräckligt tänjbar bestämmelse för att i den fänga in alla, som från militärt håll anses som agitatorer. Det må vara en mycket god avsikt med detta försök, men jag är rädd för, att en sådan tänjbar bestämmelse i tillämpningen skulle komma att leda till att åtskillig verksamhet, som icke är så farlig och som icke bör vara straffbar, också kommer in under densamma. Det är nu en gång så, att fredsrörelsen, som riktar sig mot kriget och allt vad därtill hör, lätt kan komma att förväxlas med den direkt försvarsfientliga agitationen.

Det förefaller mig icke som något tilltalande perspektiv, att en ärlig fredsapostel, som inte har för avsikt att mana till olydnad mot militärlagarna, genom en sådan kautschuksparagraf skall kunna straffas. Och jag vågar betvivla riktigheten av den föregående ärade talarens mening, att man genom en dylik kautschukslagstiftning skulle få medel att bättre uppfostra den värnpliktiga ungdomen till goda och fosterländska medborgare.

Jag tror således, herr talman, att några verkligt vägande skäl, någon utredning, som skulle kunna ge ett verkligt stöd för förslaget, icke är förebragt. Men de faror, som skulle kunna följa

Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.
(Forts.)

av en dylik lagstiftning, äro alltför uppenbara för att andra kam-
maren bör ge sitt bifall till densamma. Jag yrkar således i denna
punkt avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta
motionen.

Herr *Staaff* instämde häruti.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Den ärade
motionären förvånade sig över att det fanns försvarsvänner, som
motsatte sig det föreliggande förslaget. Då jag räknar mig som
försvarsvän, men likväl på det bestämdaste motsätter mig detta
lagförslag, skall jag be att här i korthet få ange de skäl, på
vilka jag grundar denna min ståndpunkt.

En föregående ärad talare ansåg, att om man fann något sam-
hällsont, så borde man undersöka orsaken därtill, likaväl som man,
då det är fråga om en sjukdom i kroppen, söker taga reda på
den sjukdomens orsaker och så undanröja desamma. Jag är full-
komligt överens med den ärade talaren uti denna hans uppfatt-
ning, men jag vågar vädja till den ärade talarens sunda omdöme,
om man på detta område genom den ifrågasatta strafflagsbestäm-
melsen skall kunna undanröja de orsaker, som ligga djupast som
grund för den agitation, varom här är fråga. Jag åtminstone kan
inte hysa den förhoppningen. Jag hyser däremot den bestämda
uppfattningen, att i samma mån som det uppstår ett förtroende-
fullt förhållande mellan befäl och trupp, skall denna agitation för-
visso komma att visa sig vara fullkomligt fruktlös. I samma mån
som de värnpliktiga lära sig inse och förstå, att de beskyllningar,
som av dessa agitatorer göras, såväl beträffande den rena militär-
tjänsten som det befäl, under vars lydnad de värnpliktige skola
stå, äro obefogade, i samma mån kommer denna agitation att
verkningslös falla till marken. Men jag måste också säga, att i
samma mån som de missförhållanden, som den ärade talaren med-
gav fanns, existera, i samma mån finnes det en viss jordmån för
denna agitation. Således blir det, enligt min mening, den ange-
lägnaste omsorgen att undanrycka och borttaga varje anledning
till det berättigade i dessa klagomål.

Den ärade talaren angav vidare, att det förnämsta felet med
den lag, som vi för närvarande ha, vore det, att den lagen icke
riktar sig mot agitatorerna, utan att den i stället ger möjlighet
att förbjuda manskapet att besöka vissa sammankomster. I an-
slutning till vad den näst föregående ärade talaren anförde, skall
jag lämna kammaren den upplysningen, att på grund av de lag-
bestämmelser, som vi för närvarande ha, har det inträffat att en
regementschef vid ett regemente förbjudit manskapet att besöka
ett politiskt föredrag av ledamoten av denna kammare, herr Hjal-
mar Branting. Det är visserligen sant, att det förbudet inte stod
sig vid prövning av justitiekanslern utan regementschefen fick be-
straffning, därför att han utfärdat detta förbud. Men nu vill
den ärade motionären att i stället för att förbjuda manskapet att

besöka detta föredrag, så skulle herr Branting förbjudas att hålla föredraget.

Förliden höst var det en annan ledamot av denna kammare, också sittande på Stockholmsbänken, herr Tengdahl, som skulle hålla ett föredrag i en trakt icke långt avlägsen från Stockholm. Manskapet förbjöds att besöka dessa föredrag. Det förbudet underställdes justitiekanslerns prövning och han gjorde ingen erinran. Nu vill således den ärade motionären att man i detta fall skulle hava riktat sig mot herr Tengdahl. Han skulle bestraffas för att han höll detta föredrag, som ingen, mig veterligt, funnit något lagstridigt i alls. Man kan verkligen ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt att riksdagens andra kammare år 1915 skall besluta en lagstiftning utav den innebörd, som här av motionären har ifrågasatts.

Herr talman, jag ber att på det allvarsammaste få yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Schotte, Igel, Jonsson* i Gumboda, *Olsson* i Ramsta, *Modig, Andersson* i Milsmaden, *Bogren* och *Johnanson* i Gäre.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina her! Jag skulle icke hava tagit till orda i afton så sent som det nu är om det icke hade varit därför, att det synes mig, som om de föregående talarna, såväl herr Sven Persson i Norrköping som också herr Jakob Pettersson i Södertälje hade lagt en alldeles skev och felaktig syn på hela det förslag, som här föreligger.

Herr Sven Persson började med att säga, att detta lagförslag kommer fram som ett tack för den plikttrogna tjänstgöring, som de inkallade värnpliktiga under nuvarande kritiska tid fullgjort. Till tack skulle de nu få denna nya strafflag, sade han. Men detta förslag riktar sig icke emot de värnpliktiga, utan mot de värnpliktigas förförare. De värnpliktiga träffas icke av denna sak. Och han sade vidare, att man kan karakterisera hela lagförslaget såsom riktat mot åsiktsförbrytelser, såsom en klasslag, tillkommen för att undertrycka den fria yttranderätten, och så slutar han med att subsummera den antimilitaristiska agitationen under begreppet »politisk verksamhet». Det är politisk upplysningsverksamhet, säger han, som det är fråga om att träffa, och så iklädes den antimilitaristiska agitationen en vacker kappa för att därigenom förvilla och förvända synen. Man låtsas inte veta, vad det är fråga om.

Vad är nu lagförslaget avsett för? Det avser att skydda de värnpliktiga från en agitation, som vill upphetsa till ovilja mot krigstjänsten och väcka hat mot det militära befälet o. s. v., som herrarna förut hört uppläsas. Det är för att i någon mån skydda dem just mot sådant och bespara dem de följder i lidanden och obehag, som kunna drabba dem, om de låta sig av en sådan agitator förvillas som förslaget är framlagt. Den antimilitaristiska

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningssort m. m.
(Forts.)

*Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.*

(Forts.)

agitation, som det här gäller, angives såsom ett upphetsande till ovilja mot krigstjänsten och så vidare, och innefattar således alldeles samma förfarande, som i den strafflag för krigsmakten, som herr Sven Persson var med om att antaga i fjol, karakteriseras som brott, och bestraffas, då det begås av värnpliktiga inför andra krigsmän. Alltså, denna verksamhet är där betecknad som brottslig. Vidare ha vi en annan lag, som talar om att militärbefälet äger förbjuda värnpliktiga bevista sammankomster, där man kan ha anledning att befara att agitation av den art, som här är fråga om skulle förekomma. Därigenom är denna verksamhet i lagstiftningen karakteriserad som farlig. Alltså, beträffande denna verksamhet är redan i gällande lag utsagt: att den är brottslig, att den är farlig.

Ja, så är det en sak till. Om nu denna agitatoriska verksamhet, som sålunda karakteriserats som brottslig och farlig, begås av en civil person, då är den icke straffbar. En civil person skulle alltså vara i sin fulla rätt, om han agiterar bland värnpliktige, exempelvis vid mönstring, och han skulle då allenast öva politisk upplysningsverksamhet. Det förefaller mig, som om det i stället vore naturligt att den obestriddliga lucka, som finnes i lagen utfylldes genom att straffbelägga även sådan agitation inför värnpliktiga, som sker av en civil person, av exempelvis en yrkesagitator.

Herr Pettersson i Södertälje anmärkte häremot, att eftersom krigslagarna i allmänhet äro strängare än den allmänna strafflagen, så borde man låta det vara, som det är, och icke ha anledning att göra något på detta område. Ja, anmärkningen må vara sann ifråga om brott, som bestraffas i dessa båda lagar. Men ingalunda kan den leda därtill att samma farliga gärning skall lämnas ostraffad i den ena lagen. Det är ju meningen, att straffsatsen för brottet skulle bliva lindrigare i den allmänna strafflagen. I övrigt bör bemärkas, att det föreslagna tillägget avser allenast sådana fall, då en agiterande föredragshållare uppträder inför krigsfolk eller sådana värnpliktiga, som på grund av värnpliktslagens bestämmelser äro samlade, alltså just under samma yttre förhållanden, som då en person hörande till krigsmakten därför ålägges bestraffning. Och detta är väl i alla fall en sak, som inte kan avfärdas med att strafflagen för krigsmakten i regel bör vara strängare än allmänna strafflagen.

Så fruktade han också att avsikten var att genom detta förslag skaffa en tillräckligt tänjbar bestämmelse, som skulle kunna utsträckas över all liknande verksamhet och att det skulle kunna inträffa, att en oskyldig fredsapostel kunde råka illa ut. Ack, denna fredsapostel, han må gärna hålla hur många tal han vill. Men är talet agitatoriskt och ägnat att upphetsa till ovilja mot krigstjänsten eller att uppväcka hat mot befälet och dylikt, då skall han se till att det icke hålles inför samlat krigsfolk, eller då värnpliktiga eljest enligt värnpliktslagen äro församlade. Och om han inför dem håller föredrag, så må han se till att han icke

därigenom upphetsar till ovilja mot krigstjänsten eller till hat mot det militära befälet.

Det är verkligen, mina herrar, synnerligen önskvärt, att det beredes, så långt det genom lagen kan ske, ett skydd för de värnpliktiga emot dessa upphetsande och förledande talare, vilkas ord dock kunna få ledsamma följder för dessa värnpliktiga.

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningssort m. m.

(Forts.)

Jag skall inte uppehålla herrarna längre. Jag tror, att om man ser denna sak, sådan den verkligen är, och inte gör den till något annat, inte ävlas att få den till ett attentat mot den fria yttranderätten, utan tager den som ett skydd för de värnpliktiga emot förledande agitation, så borde man inte ha något att invända emot lagen.

Herr Lindhagen: Den som 1906 var emot det förslag, som då framlades av den dåvarande regeringen, kan naturligtvis lika litet vara med om det förslag, som nu framlagts av herr Holmdahl m. fl. Vad är det, som detta förslag egentligen syftar till? Det framgår av motiveringen, att det är frågan om en anknytning till den gällande lagen och att utvidga den något. Det är egentligen följande, som naturligtvis är det viktigaste: »Även den mera allmänt hållna agitationen för avskaffande av allt försvar måste tagas med i räkningen.» Och så står det vidare, att det gäller den agitation, som söker utplåna känslan av plikter mot fosterlandet i försvarsavseende. Det är således det allmänna strävandet överhuvud taget att angripa militärväsendet som institution i samhällena, som det nu gäller att ytterligare åtkomma i lagen. Man vill komma till livs alla strävanden, som avse att ingripa mot militärväsendet i allmänhet.

Jag må nu för min del säga, att jag måste på det allra bestämdaste taga avstånd från alla sådana förslag. Vad ha herrarne egentligen för rättighet att beteckna med alla möjliga smädelser sådana strävanden, som avse att någon gång få ur världen militärväsendet och alla de galenskaper, som där finnas. Här har det blivit någon slags pretention, att det skall tagas för givet, att alla sådana strävanden äro fosterlandslösa och allt möjligt dylikt. Men det är väl precis lika fosterländskt att sträva efter att få bort allt detta lidande ur världen, som jag verkligen tycker, att vi nu se hur det förhåller sig med. Då bör man icke komma med sådana förslag, och allraminst nu. Man må upphöra med på alla möjliga sätt söka slå ned fredssträvandena. Jag måste säga, att om man nödvändigt skall ha en strafflag, så bör det vara en strafflag mot alla militarister, som försöka förhindra en så beskaffad agitation, som jag nu givit exempel på.

Jag anser detta förslag vara icke ett ord i sinom tid utan ett ord efter sin tid i högsta grad, och jag ber därför att få yrka avslag å detsamma.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt

*Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.*

(Forts.)

samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den av herr Lindhagen m. fl. avgivna. vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

Punkten 2:o) föredrogs härpå. Därvid yttrade

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Herr talman, mina herrar! Redan av remissdebatten förstod jag ju, att det icke skulle lyckas att genomföra detta förslag. Både herr Branting och herr Staaff uppträdde ju emot det, och dessa båda högt aktade ledamöter av kammaren ha ju icke allenast var för sig ordet i sin makt utan även, förenade, makten här i kammaren. Då jag, att döma av detta betänkande, den ensamme mannen, det oaktat tillåter mig att försvara Kungl. Maj:ts förslag, så beror detta ingalunda därpå, att jag vet, att det ju kan hända, att det rätta segrar över både makten och ordet — ty i natt har jag icke det allra ringaste hopp — utan därpå att jag anser mig vara skyldig mig själv att icke utan vidare giva en sak förlorad, som jag anser vara både riktig och viktig.

Jag skall emellertid icke trötta herrarna länge. Till undvika-nde av missuppfattning, i den mån sådant är möjligt, och till klarläggande av min egen åskådning skall jag tillåta mig att till en början upprepa vad jag yttrade till statsrådsprotokollet, när förevarande förslag remitterades till riksdagen. Jag yttrade där: »Visserligen framstår det för mig såsom klart, att icke lagstiftningsåtgärder enbart härvidlag äro tillfyllest. Givetvis är det såväl för den enskilde medborgaren som ock för de statens organ, åt vilka det uppväxande släktets medborgerliga och militära uppfostran är anförtrödd, en uppgift av högsta vikt att söka bibringa landets ungdom den övertygelsen, att fosterlandets urgamla frihet och dess på nationell grund uppvuxna rätt och kultur äro värda att försvaras. En sådan övertygelse och den därur framväxande känslan av plikter mot fäderneslandet äro säkerligen det bästa värnet mot de osunda påverkningar, som det här gäller att möta. Ävenledes är det naturligtvis av stor betydelse, att anledningar till berättigat missnöje med den militära tjänstgöringen, såvitt möjligt, undanröjas, så att värnpliktens fullgörande ej medför större tunga än som är nödvändigt för att utbildningsarbetet skall kunna på riktigt sätt bedrivas.» Jag är övertygad om att ni alla mina herrar äro ense med mig härom.

Nu har det emellertid tyvärr visat sig, att det icke är tillrättligt att uteslutande förlita sig på denna upplysningens och tålmodets väg. Av den utredning, regeringen verkställt, har regeringen fått den bestämda uppfattningen, att den försvarsfientliga agitationen högst väsentligt tilltagit i styrka och intensitet samt att vad som för närvarande framför allt är nödvändigt, det är att söka stävja den enskilda propagandan, agitationen man och man emellan. Det medel, som ligger närmast till hands att tillgripa

härvidlag är ju en lagändring därhän, att även en dylik enskild agitation blir straffbar. Det har emellertid synts mig betänkligt att på ett enstaka område rubba den allmänna princip i vår strafflag, enligt vilken allenast sådant uppmanande till brott och sådant prisande av brottslig handling, som sker offentligt (d. v. s. muntligen, inför menighet eller folksamling, eller i skrift den han utspritt eller utsprida lätit), är straffbar. Än mindre har jag för min del ansett det tillrådligt, att man för att träffa ett speciellt fall, utan att avvakta den pågående strafflagsrevisionen eller utan en mera ingående undersökning, än som nu varit möjlig, skulle helt omkasta ifrågavarande princip. Regeringen har i stället sökt genom detta förslag finna en utväg, varigenom det skulle vara möjligt att i någon mån förhindra kända yrkesagitatorer att fortfarande offentligt eller enskilt bedriva sin fördärvbringande verksamhet.

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m.
(Forts.)

Om detta förslags innebörd skall jag nu icke närmare yttra mig, men jag vill betona, att om vi i höstas haft en sådan lag, som det föreliggande förslaget angiver, vi enligt vad de mest sakkunniga personer försäkrat mig skulle varit befriade från åtskilliga synnerligen sorgliga företeelser.

Mot förslaget ha riktats åtskilliga anmärkningar. Bland annat har ifrågasatts, att det skulle strida mot vår grundlag. Jag skall åtminstone tillsvidare icke upptaga detta inkast till bemötande.

Vidare har man sagt, att förslaget i allt fall innebär en kränkning av de medborgerliga rättigheterna. Ja, detta påståendet är riktigt, men endast under den förutsättningen, att man liksom mannen, som gör vad som faller honom in, sätter likhetstecken mellan kränkning av de medborgerliga rättigheterna och inskränkning i individernas frihet att handla efter behag. Men i så fall innebär nästan varje lag en kränkning av de medborgerliga rättigheterna. Man har emellertid icke rätt att förbise, att i ett ordnat samhälle individernas frihet icke kan vara fullständig. Den måste vara i större eller mindre grad begränsad, med hänsyn till vad det allmänna bästa kräver. Endast i den mån den medborgerliga friheten inskränkes, utan att detta nödvändiggöres av det allmännas intresse, kan man med fog säga, att den medborgerliga friheten kränkes.

Nu har särskilt framhållits, att man genom detta lagförslag skulle kränka medborgarnes rätt att själva välja sin vistelseort. Naturligtvis är det här fråga om en inskränkning i ifrågavarande rätt. Men jag erinrar om att detta icke är någon nyhet i vår lagstiftning. I det avseendet vill jag återropa bestämmelserna i lagen om villkorlig frigivning, bestämmelserna i lösdrivarelagen och bestämmelserna i alkoholislagen, enligt vilka vederbörande efter utstånden frihetsförlust icke äger rätt att själv välja sin vistelseort. Nu har man emellertid i utskottsbetänkandet bestritt riktigheten av att göra en jämförelse mellan detta förslag och de bestämmelser, jag nyss nämnt. Man har nämligen påpekat, att syftet är så

Ang. förslag
till lag om för-
bud för vissa
personer att
vistas å mili-
tär förlägg-
ningsort m. m.

(Forts.)

olika. Ja visst! Detta lagförslag går direkt ut på att bevara fosterlandet, bestämmelserna i de omförmälda lagarna gå i främsta rummet ut på att bevara de enskilda individerna. Vilketdera är viktigast? Kan det vid nu nämnda förhållande och då Sveriges väl ovillkorligen kräver, att någon åtgärd vidtages till stävande av den försvarsfientliga propagandan, vara det ringaste fog för påståendet, att man kränker den medborgerliga friheten, då man under de i detta förslag givna förutsättningarna och med de där angivna begränsningarna vill meddela förbud för en förvillad och förvildad agitator att under viss tid vistas å viss ort, där hans enda raison d'être är att söka skada vårt försvar och därigenom vårt och hans fosterland.

Antag emellertid för ett ögonblick att här är fråga om kränkning av en medborgerlig rättighet. Varje bit av den medborgerliga friheten är mig mycket dyrbar, men än dyrbarare är mig Sveriges väl, och Sveriges väl kräver enligt min bestämda övertygelse, att något åtgöres mot den antimilitaristiska agitationen. Man missuppfattade ett liknande yttrande, som jag fällde i förmiddags. Man förmenade, att jag velat likställa å ena sidan *alla* medborgerliga rättigheter och å andra sidan fosterlandet. Men klart är ju, att gå vi svenskar miste om alla medborgerliga rättigheter, då ha vi också förlorat Sverige.

Man har vidare beskyllt detta förslag för att innebära en klasslag, en undantagslag, en kränkning av principen om allas likhet inför lagen. Jag tillbakavisar med kraft denna beskyllning. Jag är ingen vän av klasslagar och tror mig hava visat det. Denna lagstiftning är icke riktad mot en viss *klass* av medborgare utan mot vissa enskilda *individens* samhällsvådliga förhållanden, de må tillhöra vilken klass som helst. Erfarenheten har för övrigt visat, att antimilitaristerna icke äro att söka endast bland arbetarna.

Slutligen har man förebratt regeringen, att den lagt fram detta förslag, i det man menat, att regeringen därigenom brustit i sin skyldighet att under nuvarande allvarliga tider icke vidtaga någon åtgärd, som kunde vara av beskaffenhet att söndra nationen. Jag erkänner, att regeringen har en sådan förpliktelse. Har regeringen svikit sin plikt, beklagar jag det. Jag kan emellertid till min förmån som förmildrande omständighet åberopa god tro. Jag har icke föreställt mig och kan allt fortfarande icke föreställa mig, att det av någon fosterlandsvän — och det äro vi alla här, om vi också tyvärr hava olika syn på tingen och olika uppfattning om vad som bäst gagnar fosterlandet — skulle kunna uppfattas sasom avsett att söndra nationen, att man så vitt möjligt söker oskadliggöra dem, som vilja sönderripa nationen.

Härmed har jag icke velat säga, att jag dömer dem, mot vilka detta lagförslag är riktat, allt för hårt. Jag vill ej ens bestrida, att de kanske på sitt sätt älska fosterlandet. De veta blott icke vad de göra. Jag är fullkomligt övertygad om att envar av dem, som nu driva propaganda mot försvaret, skulle, om hans egen

mor blev anfallen, icke ett ögonblick tveka att skynda till hennes hjälp även med risk av eget liv. Men de förstå icke, att vad som här gäller som en plikt, gäller i ännu högre grad, då det är fråga om Sveriges vara eller icke vara. De förstå icke heller, att varje annan svensk måste känna sitt sinne sårat och sitt hjärta sargat vid åsynen av, hur de söka söndertrasa vårt försvar, Sveriges hopp, om den stunden skulle komma, när den stora ofredens klockor med sin allvarliga låt skulle börja att spela från landets alla kyrkor.

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m.

(Forts.)

Herr Lindhagen: Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Den siste talaren har, såvitt jag uppfattade honom rätt, förklarat, att de olika meningar, som här göra sig gällande, avse fosterlandets bästa. Men då bör man icke i motiveringen beteckna en del av dessa åsikter som fosterlandslösa. Jag har för min del ansett, att herr Holmdahls motion var verkligen moderat skriven och att motionären där verkligen sökt så långt han förmått att på ett mycket hyggligt och aktningvärt sätt taga hänsyn till de olika meningarna. Nu har också herr justitieministern i någon mån utplånat det ganska pinsamma intryck, som denna proposition gjort, till skillnad från herr Holmdahls motion. I alla fall kvarstår att olika meningar i ovanligt hög grad göra sig gällande, och jag ber därför att få upprepa vad jag nyss sade, att den ena meningen måste göra anspråk på att vara lika god som den andra och att den ena meningen måste fordra att icke bli föremål för strafflagens bestämmelser lika litet som den andra meningen.

Nu har här talats om den kända agitationen, mot vilken man anser sig behöva ingripa. Men vi hava ju även på annat håll en agitation, som är bra mycket farligare än den, som försöker verka för militärväsendets avskaffande, en agitation, som också synes gå ut på att bringa fäderneslandet i fara, och det kanske vore skäl i att stifta en strafflag för den också. Men strafflagar äro ju någonting förkastligt, när det gäller att ingripa mot olika sätt att betrakta, vad som är fäderneslandets bästa och icke bästa.

Nu vill jag fästa uppmärksamheten vid, att paragraf 8 i förslaget är en paragraf, som är någonting alldeles oerhört ovanligt för våra förhållanden. Man har tvistat om vad den innebär, men genom den förklaring, som avgavs i lagutskottet av den särskilt tillkallade föredraganden, fick man besked, att denna paragraf var avsedd att ge Konungens befallningshavande fullmakt in blanco att ingripa på det mest utomordentliga sätt mot vem som helst.

Jag erinrar mig särskilt om att jag och en kamrat här i kamraren hindrades att tala vid ett valmöte i Södertörn före sista riksdagsmannavalen, i det att Konungens befallningshavande, på militärbefällets anmodan just samma dag mötet skulle äga rum och sedan vi satt oss i gang, förklarade, att det icke fick hållas i ordningens intresse, som det hette, ty det står i 1855 års landshövdingeinstruktion, att Konungens befallningshavande skall vaka

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m. över ordningens upprätthållande i allmänhet. I denna sak ingavs hos justitieombudsmannen en anmälan, som lett till åtal och jag hoppas att icke håller den nuvarande justitieombudsmannen lägger fingrarna emellan, men det kan man icke veta, särskilt nu, sedan denna proposition framkommit. I ett av de yttranden, som Konungens befallningshavande ingav i anledning härav, förklarade befallningshavande om min person ungefär, att herr Lindhagen icke uppgivit, att det föredrag, han tänkte hålla, skulle vara ägnat att stärka känslan av plikt mot fosterlandet hos krigsmanskapet, om tilläventyrs några av dem vore närvarande. På detta sätt skulle man kunna komma åt alla möjliga föredrag.

(Forts.)

Det framställdes vid senaste riksdagen en interpellation om denna sak, och kammaren medgav, att den fick framställas, men emot vedertaget bruk har den icke blivit besvarad. Nu har emellertid svaret på densamma kommit i 8 § i den av Kungl. Maj:t föreslagna lagen, av vilken framgår, att Konungens befallningshavande då även enligt regeringens mening icke hade någon dylik rätt, men att förfarandet hädanefter skall bli lagligt. Jag tackar på sedvanligt sätt för svaret, men jag måste förklara, att jag icke är nöjd med detsamma, och jag ber att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Persson i Norrköping: Jag skall icke ingå på herr justitieministerns anförande, utan jag skall blott tillåta mig att erinra om en annan agitation än den, som här varit omtalad, en agitation, som av en föregående talare även vidrörts, och som enligt min uppfattning har verkat mera skadligt under denna tid än den, som är avsedd att stävjas genom detta lagförslag. En jurist har stuckit mig i handen ett förslag, som skulle vara lämpligt att motverka den av mig nu åsyftade agitationen. Det kan icke komma i fråga, att jag skulle hava väckt en motion i saken med anledning av förslaget. Jag vill emellertid nämna, att detta lagtillägg icke skulle hava stått i 10:14 strafflagen utan i stället i 8:14. Jag skall be att få läsa upp det, som är föreslaget, här i kammaren sasom en liten erinran om, vad folk tycker och tänker om ett annat slags agitation än den det här är fråga om. Strafflagens 8 kap. 14 § lyder som bekant: »Sprider någon kring landet ut lögner eller falska rykten, de där för rikets säkerhet farliga äro, i uppsåt att därmed komma allmänt buller eller oväsende åstad; dömes till straffarbete i högst två år eller fängelse i högst sex månader, där gärningen ingen verkan hade, som svårare straff medför.» Tillägget lyder: »Lag samma vare, där någon muntligen inför menighet eller folksamling eller i skrift den han utspritt eller utsprida låtit, uppeggar till fiendskap mot främmande makt, till vilken riket står i fredligt förhållande, eller förer annat tal, som kan rubba tilltron till svenska folkets fredsvilja.»

När man föreslår tillägg till strafflagen, borde man söka att vara så allsidig och konsekvent som möjligt. Det kan icke komma

i fråga, att jag, om en sådan motion hade väckts, skulle hava yrkat bifall till den, ty även den strider mot yttrandefrihetens princip på ett synnerligen betänkligt sätt, och det kan icke heller komma i fråga vill jag giva mitt stöd åt den proposition, som Kungl. Maj:t framlagt, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m.

(Forts.)

Herr Pettersson i Södertälje: Herr justitieministern talade om att anmärkningar mot denna proposition framställts redan vid remissen, och han nämnde, att herrarna Staaff och Branting då visat sig vara motståndare till densamma, vilket enligt herr justitieministerns förmenande skulle innebära, att propositionens öde då redan var beseglat. Jag vill i anledning härav till en början erinra, att mot denna proposition synnerligen allvarliga anmärkningar framställts redan inom lagrådet. Lagrådets anmärkningar gällde visserligen ett förslag, som icke var fullt överensstämmande med det nu föreliggande, men lagrådet uttalade också betänkligheter mot en lagstiftning sådan som denna överhuvudtaget, varigenom en inskränkning gjordes i den medborgerliga friheten att själv välja sin vistelseort. Inom lagrådet uttalades också den meningen, att därest efter nödig omarbetning ett lagförslag i denna riktning framlades, ett sådant förbud, som det här är fråga om, icke borde få knytas till ett brott, som domstolen ansett kunna försonas med endast bötesstraff, utan allenast få förekomma, då någon dömts till fängelse eller straffarbete. Men en sådan begränsning har det kungliga förslaget icke upptagit.

Jag vill även erinra, att i utskottsbehandlingen av denna proposition åtta högermän deltagit, och att av dessa ej mindre än sex yrkat avslag å densamma. Dessa kunna väl åtminstone ej ha låtit sig bestämmas av den ståndpunkt herrar Staaff och Branting intagit.

För min del skall jag nu icke vidare upptaga tiden för denna frågas skull. Jag skall, när här är fråga om en högst betänklighet och ej motiverad inskränkning i den medborgerliga rättigheten att få vistas var man vill, helt kort bedja att få yrka avslag på propositionen.

Herr Lindman: Herr talman! Jag vet väl, att lagförslaget öde är beseglat i denna kammare. Det visste man redan på förhand, och därför kunde det också vara onödigt att uttala sig i frågan. Men å andra sidan vill jag icke tåga utan jag vill i detta ögonblick redogöra för den uppfattning, som jag har. När kammaren går att avslå detta lagförslag, och när kammaren nyss förut avslagit det förslag, som förelåg i form av en motion av herr Holmdahl m. fl., har kammaren i alla fall därmed visat, att den icke velat vidtaga någon åtgärd mot den antimilitaristiska propaganda, som här i alla fall förefinnes. Fastän de medel, som finnas förut, äro otillräckliga och ofullständiga, vill man icke giva ytterligare medel för att hindra denna propaganda, som i alla fall

Aug. förslag till lag om förbud för vissa personer att vistas å militär förläggningsort m. m. (Forts.)

existerar, som är fördärlig, och som efter min uppfattning *måste* förhindras.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Slutligen föredrogos vart efter annat:

lagutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 17:o i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt den 26 maj 1909; samt

särskilda utskottets nr 2 utlåtanden:

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, dels ock väckt motion om ändring av § 5 mom. 3 i nyssnämnda lag; och

nr 4, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1 och 2, § 3, § 5 mom. 3, § 7 mom. 3 samt § 8 mom. 2 och 3 i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov.

Vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt bifölls av kammaren.

§ 16.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 15 § 1, 3, 4, 5, 8 och 9 mom. samt 17 § 2 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin;

nr 135, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, dels ock därmed sammanhängande motioner;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av bestämmelserna för brännvin och sprit m. m. i rubrikerna 183—185 i gällande tulltaxa;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av 42 § 2 mom. i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

från jordbruksutskottet:

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande av ett staden Karlstad beviljat privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro över Klarälvens västra älvgren vid nämnda stad;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Kopparbergs köping av vissa delar av gruvingenjörsofstället Stora Gården nr 1 och Stortorp nr 1 i Ljusnarsbergs socken av Örebro län;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående till Eskilstuna stad av kronan eventuellt tillkommande rätt till visst område av den så kallade Västermarken; och

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar: samt

från särskilda utskottet nr 1:

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 78, med förslag till lag om skyddskoppypmpning.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 152, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 155, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

dels till riksdagens förordnanden:

nr 153, för t. f. expeditionschefen i civildepartementet m. m. V. E. O. Petrén att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 154, för hovrättsrådet m. m. G. Appelberg att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 156, för häradshövdingen m. m. A. R. Östergren att vara riksdagens militieombudsman; samt

nr 157, för häradshövdingen m. m. friherre B. C. Cederström att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 21 § 2 mom. i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.: och

särskilda utskottets nr 2, memorial nr 5, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande särskilda utskottets nr 2 utlåtande nr 1 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslag), dels ock i anledning av samma proposition väckta motioner.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2 på natten.

In fidem
Per Cronvall.